Sonja Kovalevsky

Søstrene Rajevski

Bibliotek 1800

Sonja Kovalevsky

Søstrene Rajevski

eBibliotek 1800

2025

Ophavsret og brugsbetingelser

Denne ebogsudgave af Sonja Kovalevsky: *Søstrene Rajevski* er baseret på originaler, som er public domain i hele verden.

Nærværende ortografisk opdaterede og redigerede udgave af teksten kan frit downloades og videreformidles under Creative Commons-licensen BY-NC-SA – Kreditering-IkkeKommerciel-DelPåSammeVilkår 4.0 International.

Generelt forbehold: *Vær opmærksom på, at denne ebog er baseret på en tekst, som stammer fra en længst svunden tid. Normer og udtryksmåder mm. var anderledes dengang, og der kan derfor forekomme indhold, som på nogle virker stødende. Bogen skal, ligesom alle andre kunstneriske værker fra andre tider, ses i sin kulturelle og tidsmæssige kontekst, og udgiveren kan og vil ikke påtage sig noget ansvar for forfatterens verdensbillede og udtryksmåder.*

Copyright and conditions of use

This ebook edition of Sonja Kovalevsky: *Søstrene Rajevski* is based upon sources in the public domain worldwide.

This orthographically updated and revised edition is free to download and reuse under Creative Commons BY-NC-SA Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International.

Disclaimer: *Please note that this book is based on an original text dating from another era. Norms and language were different then, and some readers might find offensive content. We believe that any work of art from previous times should be viewed in its cultural and temporal*

context and not in the light of latter-day prejudices, and we can and will not accept any responsibility for the author's views or language.

I

Tanja Rajevskis første minder var alle på en eller anden vis knyttede til rejser og rejseeventyr. Når hun senere imellemstunder sad og med lukkede øjne i erindringen tilbagekaldte sig de første bevidste indtryk i sit liv, aftegnede sig straks for hende en bred, støvet landevej, kantet med birke og milepæle til begge sider, og på den en uhyre rejsevogn, der var stor nok til at rumme en hel Noahs ark. På denne almindelige, mørke baggrund fremtræder som lyse punkter et par minder om særlige episoder – opsamling af stene fra vejen under opholdene ved stationerne, forsøg på at kaste den ældre søster Anjutas dukke ud igennem vognvinduet, nætter på en eller anden poststation med improviserede senge på smalle, hårde sofaer eller ganske simpelt på stole, der blev stillet sammen.

Tanjas fader, Ivan Sergejevitch Rajevski, var general ved artilleriet og måtte ofte i tjenesteanliggender færdes fra det ene sted til det andet, ved hvilke lejligheder hans familie for det meste ledsagede ham.

I Kaluga opholdt Rajevskis sig noget længere end i andre byer. Tanja var den gang fem år, og dette tidspunkt af hendes liv efterlod hos hende fuldstændig tydelige og klare erindringer.

Foruden Tanja havde Rajevskis endnu to børn – den ældste, Anjuta, var den gang tolv år gammel, og den yngste, Fedja, tre år.

Barnekammeret var et stort, lavt værelse, så lavt, at om Njanja [Note 1)] stod op på en stol, kunne hun uden vanskelighed

nå op til loftet. Alle tre børn sov i barnekammeret; der var nok tale om, at Anjuta skulle flytte ind i samme værelse som sin guvernante, den franske grimrian, som de kaldte hende, men Anjuta ville ikke og foretrak at blive hos de andre. De tre senge, forsynet med tremmeværk på begge sider, står op til hinanden, så at børnene om morgenen kan krybe over til hinanden, uden at behøve at sætte fødderne på gulvet. Lidt længere borte står Njanjas store seng, over hvilken et tæt bjerg af puder og dyner hæver sig. Den udgør Njanjas stolthed. En gang imellem, når hun om dagen er i godt humør, giver hun børnene lov til at springe rundt og boltre sig i hendes seng. De klatrer derop ved hjælp af stole, men næppe er det lykkedes dem at entre op på toppen af bjerget, før det giver efter for deres vægt, og de dukker ned i det bløde hav af dyner til deres store glæde og henrykkelse.

Inde i barnekammeret herskede altid en ejendommelig lugt – en blanding af røgelse, osende tællelys og træolie, samt birkebalsam, som Njanja anvendte for sin gigt.

Guvernanten, den franske grimrian, kan ikke komme ind i barnekammeret, uden hun med væmmelse holder lommetørklædet for næse og mund.

"Men så luk dog vinduet op, Njanja," siger hun på sit dårlige russisk.

Njanja optager denne ordre som en personlig fornærmelse.

"Sikke dumheder hun bitter på, den udenlandske hedning! Skal jeg måske lukke vinduet op for at forkøle børnene?" brummer hun efter hende.

Regelmæssigt hver morgen finder en skærmydsel sted mellem Njanja og guvernanten.

Solen har allerede længe tittet ind i barnekammeret. Børnene slår lidt efter lidt deres søvnige øjne op, men de har slet ingen hast med at stå op og klæde sig på. Mellem opvågningen og forberedelserne til toilettet ligger en lang mellemtid af løjer og leg, kasten med puder, trækken i hinandens bare ben og en pludren uden ende.

En behagelig kaffelugt spreder sig i værelset. Njanja, som endnu går halvpåklædt om og kun har byttet nathuen med silketørklædet, hendes ufravigelige hoveddækning om dagen, bærer bakken med den store kobberkande ind og trakterer børnene, uvaskede og ukæmmede som de er, med kaffe og friske boller på sengen.

Når de er færdige, hænder det af og til, at de falder i søvn på ny, udmattede af den foregående leg.

Men en, to, tre slås barnekammerdøren op med larm og støj, og på dørtærsklen viser sig den forbitrede guvernante.

"Comment – vous êtes encore au lit, Annette! Il est onze heures. Vous êtes de nouveau en retard pour votre leçon!" udbryder hun harmfuldt.

"Hvor kan man lade dem sove så længe? Jeg skal klage til generalen," siger hun henvendt til Njanja.

"Gud bevares, gå du blot og klag, din snog!" knurrer Njanja og kan ikke komme til sig selv, længe efter at den anden er gået, men brummer vedblivende:

"Herskabets egne børn! Og de skulle ikke have lov til at sove, så længe de vil! Kommer for sent til din undervisning – ja, det var også en farlig ulykke! Og hvis du må vente lidt, hvad så – det kan vel ingen skade gøre dig!"

Men trods sin knurren finder Njanja det dog nu nødvendigt for fuldt alvor at skynde sig med børnenes påklædning, og det må indrømmes, at trak forberedelserne i langdrag, så går selve toilettet så meget des raskere. Njanja farer med en våd svamp over deres ansigter og hænder, trækker en hullet kam et par gange gennem deres pjuskede manker, ifører dem deres klæder, i hvilke der ikke sjældent mangler adskillige knapper – og så er de færdige!

Anjuta begiver sig til sin undervisning hos guvernanten, og Tanja og Fedja bliver i barnekammeret. Uden at lade sig forstyrre af deres nærværelse, fejer Njanja gulvet med en kost, hvorved hun jager en hel sky af støv i vejret, breder tæpperne over de små senge, ryster sine egne puder – og hermed anses rengøringen besørget for den dag. Tanja og Fedja er krøbet op på krølhårssofaen, gennem hvis pjaltede betræk hist og her store klynger af hestehår stikker ud, og sidder og leger med deres legetøj. Det er sjældent, de får lov til at gå ud at spadsere; kun når det er usædvanligt smukt vejr og på store helligdage, når Njanja går i kirke med dem.

Efter endt undervisning kommer Anjuta straks farende ind til de andre igen. Inde hos dem er der meget morsommere end hos guvernanten, i særdeleshed da der ofte kommer fremmede til Njanja, andre barnepiger eller kammerjomfruer, som hun trakterer med kaffe, og af hvem man kan få forskellige interessante ting at høre.

Døren til barnekammeret åbnes, og på tærsklen viser sig en smuk, endnu helt ung dame, iført en kostbar silkekjole. Hendes hoved er smykket med blomster; på armene og om halsen funkler armbånd og brocher. Det er Elena Pavlovna Rajevski –

Tanjas moder. Hun skal et eller andet sted hen, til middag eller aftenselskab, og kommer ind for at sige farvel til børnene.

Så snart Anjuta får øje på hende, farer hun straks hen til hende, dækker hendes hænder og hals med kys og begynder at betragte og undersøge alle hendes smykker.

"Når jeg bliver stor, vil jeg være lige så fin og smuk som mor!" siger hun, idet hun tager moderens halsbånd på og stiller sig på tåspidserne for at kunne se sig i det lille spejl på væggen. Det morer altid Elena Pavlovna i høj grad.

En gang imellem får også Tanja lyst til at kærtegne sin moder og klatre op på hendes skød, men disse forsøg ender ufravigeligt med, at hun i sin kejtethed kommer til at gøre moderen fortræd eller til at rive hendes kjole itu, hvorpå hun skamfuld løber sin vej og skjuler sig i en krog. På denne måde opstod hos Tanja en vis skyhed i forholdet til moderen, og denne skyhed forøgedes endnu mere ved, at hun ofte havde hørt Njanja sige, at Anjuta og Fedja var Elena Pavlovnas kæledægger, mens Tanja var Askepot i familien. Det er muligt, at Njanja kun dømte så, fordi hun selv holdt langt mere af hende end af de andre børn. Skønt hun havde passet dem alle tre, lige fra de var kommet til verden, var Tanja af en eller anden grund hendes yndling, og hun blev i høj grad opbragt på enhver, der efter hendes formening behandlede hende uretfærdigt eller var ond imod hende.

Anjuta, som var så meget ældre end de andre, nød naturligvis store begunstigelser. Hun voksede op i ubunden frihed og anerkendte ingen magt eller myndighed over sig. Hun havde fri adgang til dagligstuen, hvor hun, fra hun var ganske lille, erhvervede sig ry for at være et fortryllende barn og underholdt

gæsterne med sine vittige, ind imellem temmelig næsvise indfald og bemærkninger. Tanja og Fedja fik kun ved højtidligere lejligheder lov til at vise sig i selskabsværelserne; i almindelighed spiste de både frokost og middag i barnekammeret.

En gang imellem når forældrene har fremmede til middag, og man er nået til desserten, kommer Elena Pavlovnas kammerjomfru Nastasja farende ind i barnekammeret.

"Gode Njanja, skynd dig at give Fedinka hans lyseblå silkebluse på og gå ind med ham i spisestuen – den nådige frue vil vise de fremmede ham!" siger hun.

"Og Tanja, hvad sagde fruen, at jeg skulle give hende på?" spørger Njanja i en fortrydelig tone, som om hun allerede på forhånd vidste, hvad svaret ville blive.

"Tanja behøver ikke at gå med. Det er bedre, at hun bliver her i barnekammeret – sådan en lille gris som hun er!" svarer kammerjomfruen leende, vel vidende, hvordan dette svar vil ærgre Njanja.

Og meget rigtigt ser Njanja også i dette ønske om kun at forevise Fedinka for gæsterne en grov fornærmelse mod Tanja, og længe efter går hun opbragt frem og tilbage og mumler imellem tænderne, idet hun betragter den lille pige med et medlidende blik og stryger hende over håret: "Min stakkels lille unge!"

Det er aften. Njanja har allerede bragt Tanja og Fedja til sengs, men selv har hun endnu ikke taget det uadskillelige silketørklæde af sig, hvis forsvinden hos hende betegner

overgangen fra virksomhed til hvile. Hun sidder i sofaen foran det runde bord og drikker te i selskab med Nastasja.

Det er halvmørkt i værelset. Ud af mørket træder kun som en gul plet den smudsige flamme på tællelyset, som Njanja allerede længe har glemt at pudse, og i den modsatte ende af værelset vifter det urolige blåagtige lys fra lampen foran helgenbilledet, tegner fantastiske figurer i loftet og belyser klart Frelserens hånd, der velsignende strækkes frem af silkekåben.

Lige ved siden af sig hører Tanja den sovende Fedjas regelmæssige åndedrag, og henne fra kaminkrogen lyder den tunge snorken fra rendetøsen, Fekluscha med opstoppernæsen, Njanjas stadige syndebuk. Hun ligger på gulvet på et gråt tæppe, som hun breder ud om aftenen og om dagen har gemt i et eller andet aflukke.

Njanja og Nastasja snakker halvhøjt sammen, og da de indbilder sig, at børnene sover trygt, afhandler de uden forbehold alle mulige huslige anliggender. Tanja sover imidlertid ikke, men lytter tværtimod opmærksomt efter, hvad de siger. Adskilligt af det forstår hun ikke, adskilligt interesserer hende heller ikke; det hænder, at hun falder i søvn midt i en fortælling, uden at have hørt slutningen. Men de løsrevne stumper af deres samtale, som når til hendes bevidsthed, samler sig dér til fantastiske billeder og efterlader et uudsletteligt spor for hele livet.

"Hvordan skulle jeg kunne lade være med at holde mest af hende, den lille due, mer end af de andre børn?" hører hun Njanja sige, og hun forstår, at det er hende, talen er om. "Jeg har jo været ene om at passe hende lige fra den første begyndelse af. Det var just ikke på samme vis med de andre. Da Anjuta blev

født, kunne far og mor og morfar og farfar og fastre og mostre ikke se sig mætte på hende – naturligvis fordi hun var den første. Jeg fik aldrig lov til at være et øjeblik om hende i fred og ro, uden snart den ene og snart den anden straks kom og rev hende fra mig. Men med Tanja var det en ganske anden sag."

Ved dette sted i den ofte gentagne fortælling sænker Njanja altid hemmelighedsfuldt stemmen, hvilket naturligvis tvinger Tanja til at spærre ørene endnu mere op.

"Hun kom ikke til verden i nogen belejlig stund, min lille due – det var sagen!" vedblev Njanja halvt hviskende. "Netop samtidig med hendes fødsel havde den nådige herre tabt store summer i spil i den engelske klub – ja, det var så ilde fat, at den nådige frues diamanter endog måtte pantsættes. Hvordan var det da tænkeligt, at de skulle kunne glæde sig over, at Gud havde skænket dem en datter? Og så ønskede både herren og fruen sig absolut en søn. Fruen sagde uophørligt til mig: "Du skal få at se, Njanja, at det bliver en dreng!" Og hun gjorde alting i stand som til en dreng – både krucifiks og hue med lyseblå sløjfer – og så blev det alligevel ingen dreng, men en pige igen. Den nådige frue sørgede således, at hun ikke engang ville se på hende, men senere kom så Fedinka og trøstede dem."

Denne historie plejede Njanja at fortælle en gang imellem, og Tanja lyttede for hver gang efter med den samme spændte nysgerrighed, indtil den til sidst ligefrem gravede sig ind i hendes erindring.

Takket være slige historier, opstod tidligt hos Tanja den overbevisning, at hun ikke var tålt i hjemmet, og dette virkede tilbage på hele hendes karakterudvikling. Hun blev stadig mere og mere sky og indesluttet.

Hvis hun for eksempel bliver bragt ind i dagligstuen, står hun og ser tvær ud, mens hun med begge hænder hager sig fast i Njanjas kjole. Det er umuligt at få et ord ud af hende. Trods alle Njanjas opmuntringer og tilskyndelser iagttager hun en hårdnakket tavshed og kaster kun et stjålent blik på alle de tilstedeværende med et på samme gang skræmt og arrigt udtryk, lig et jaget dyr, indtil Elena Pavlovna til sidst fortrædeligt udbryder: "Så, Njanja, tag nu din lille vilde med dig tilbage til barnekammeret. Man må jo bare skamme sig ved hende for de fremmede. Det er jo komplet, som om hun havde lås for munden."

Over for fremmede børn var Tanja også undselig og var sjældent sammen med nogen. For øvrigt hændte det imellem, når hun var ude og gik med Njanja og fik øje på nogle skoledrenge eller piger, som var optaget af en eller anden støjende leg, at hun blev grebet af misundelse og følte lyst til at være med. Men hun fik aldrig lov af Njanja. "Hvad tænker du på, morlille! Hvordan skulle du, som er en lille frøken, kunne lege med sådanne simple unger?" udbrød hun i en så bebrejdende og overbevisende tone, at Tanja øjeblikkelig skammede sig over, at hun havde kunnet nære et sådant ønske. Hun havde snart hverken lyst eller tanke mere om at lege med andre børn. Når hun imellem fik fremmede, en eller anden lille jævnaldrende pige, som kom på besøg, så vidste Tanja aldrig, hvad hun skulle sige, men stod blot og tænkte: "Mon hun ikke snart går?"

Så meget lykkeligere var Tanja, når hun fik lov til at være alene med Njanja. Om aftenerne, når Fedja var gået til sengs og Anjuta var løbet ind i dagligstuen til de store, krøb hun op i

sofaen til Njanja, puttede sig tæt ind til hende, og så begyndte Njanja at fortælle hende eventyr. Disse eventyr gjorde et så dybt indtryk på Tanjas barnlige fantasi, at når hun senere havde lagt sig og var faldet i søvn, kom de tilbage i hendes drømme, og da indjog de uhyggelige skikkelser af den sorte død, varulven og den tolvhovedede slange hende en rædsel, som næsten truede med at kvæle hende.

På denne tid af Tanjas liv hændte der hende noget besynderligt – hun blev nu og da overfaldet af en uforklarlig angst. I almindelighed kom den over hende, hvis hun ved mørkets frembrud var ene i værelset. Hun er for eksempel i færd med at lege med sit legetøj, uden at tænke på noget, men pludselig ser hun op og bliver bagved sig va'r en skarp, sort skyggestribe, som synes at komme krybende frem under sengen eller henne fra krogen. Det forekommer hende, som om noget fremmed umærkeligt har sneget sig ind i værelset, og nærværelsen af dette nye, ukendte skaffer hende pludselig en så smertelig hjertebanken, at hun over hals og hoved styrter af sted for at oplede Njanja, hvis blotte nærhed som regel har magt til at berolige hende. Men det hænder dog, at denne pinefulde følelse ikke fortager selv efter flere timer.

De ældre mente, at Tanja ganske simpelt var mørkeræd, men dette var egentlig ikke tilfældet. For det første var den følelse, der greb hende, af meget sammensat natur og lignede langt mere angst end frygt; for det andet fremkaldtes den ikke af selve mørket eller nogle dermed forbundne omstændigheder, men netop af fornemmelsen af mørkets frembrud. Tanja blev ved helt andre lejligheder grebet af en meget lignende følelse, som for eksempel når hun på en spadseretur pludselig fik øje på

et stort, ufuldendt hus med nøgne, ukalkede vægge og tomme vinduesåbninger, eller om sommeren når hun lå på ryggen ude på jorden og stirrede op i den skyfri himmel.

Også andre tegn til stor nervøsitet begyndte at vise sig hos hende, blandt andet en til rædsel grænsende afsky for alle legemlige vanskabninger. Hvis man i hendes nærhed talte om en kylling med to hoveder eller en kalv med tre ben, skælvede hun over hele legemet, og den følgende nat drømte hun ufejlbarligt om det pågældende misfoster og vækkede Njanja med et gennemtrængende skrig.

Selv synet af en itusläet dukke vakte Tanjas forfærdelse. Hvis hun tilfældigt tabte sin dukke i gulvet, måtte Njanja tage den op og række hende den, hvis hovedet var helt – hvis ikke var hun nødt til at bære den bort, uden at lade hende få den at se. En dag fik hun ligefrem krampetrækninger, fordi Anjuta, som traf hende alene og ville more sig på hendes bekostning, med magt tvang hende til at se på en voksdukke, hvis sorte, itusläede øjne hang og dinglede ud af hovedet.

I det hele var Tanja på gode veje til at vokse op til et nervøst, sygeligt barn, men i løbet af kort tid forandredes alle hendes omgivelser, og dermed begyndte et nyt afsnit i hendes udvikling.

2

Da Tanja var henved seks år gammel, tog hendes fader afsked fra tjenesten og flyttede til sit fædrenegods Palibino i det Vitebske guvernement. På denne tid begyndte der at gå stærkere og stærkere rygter om den forestående ophævelse af livegenskabet, og det var det, som bevægede Ivan Sergejevitch til alvorligere at tage sig af sin ejendoms bestyrelse, hvilket han hidtil havde overladt til en forvalter.

Flytningen på landet medførte store forandringer hos Rajevskis. Det tidligere så glade og sorgløse liv fik med ét et mere alvorligt præg.

Hidtil havde Ivan Sergejevitch kun helliget sine børn og deres opdragelse ringe opmærksomhed, da han gik ud fra, at dette var hustruens og ikke mandens sag. Anjuta havde han dog sysselsat sig en smule mere med end med de andre, eftersom hun var den ældste og desuden kvik og rask. Han fandt behag i at kærtegne hende, når det så kunne falde sig; tog hende af og til om vinteren med ud at køre i slæde og pralede gerne med hende over for fremmede. Når hendes vildskab stundom gik over alle grænser, så at man i hjemmet tabte tålmodigheden og klagede over hende til generalen, slog han det sædvanligvis alt sammen hen i spøg, og hun vidste selv meget godt, at om han også nu og da for et syns skyld tog sig en streng mine på, så var han i virkeligheden den første til at le ad hendes narrestreger.

Hvad de yngre børn angår, så indskrænkede Ivan Sergejevitchs omgang med dem sig til, når han mødte dem, at spørge Njanja, hvordan de havde det, knibe dem venlig i

kinderne, for at overbevise sig om, at de var runde og fyldige, samt nu og da tage dem på armen og kaste dem op i luften. På højtidsdage, når generalen skulle af sted til en eller anden officiel repræsentation og var iført fuld paradeuniform med ordner og stjerner, blev børnene kaldt ind i dagligstuen for at se, "hvor fin far var", og denne forevisning beredte dem en uhyre fornøjelse. De hoppede rundt omkring ham og klappede i hænderne af henrykkelse ved synet af hans strålende epauletter og ordner.

Men kort efter flytningen på landet indtraf en begivenhed, som på en ubehagelig måde henledede opmærksomheden på barnekammeret og gjorde et dybt indtryk på alle i huset, ikke mindst på Tanja.

Fra barnekammeret begyndte pludselig forskellige ting at forsvinde – snart var det ene borte, snart det andet. Når Njanja ville tage noget, som hun havde lagt til side for en stund tilbage, så var det ikke længere til at finde, og det skønt Njanja var rede til at aflægge ed på, at hun selv med egne hænder havde lagt det i skabet eller kommoden. I førstningen tog man dette temmelig koldblodigt, men da det begyndte at gentage sig oftere og oftere og udstrakte sig til stadig kostbarere sager, da til sidst en sølvske, et guldfingerbøl og en pennekniv med perlemorsskaft forsvandt, den ene ting efter den anden – så blev der almindelig uro og røre. Det var tydeligt, at der fandtes en tyv i huset. Njanja, som anså sig ansvarlig for alt, hvad der tilhørte børnene, tog værre på vej end nogen af de andre og besluttede, det koste, hvad det ville, at opdage tyven.

Mistanken måtte naturligvis først falde på den stakkels Fekluscha, den tidligere nævnte rendetøs. Det var vel så, at

Fekluscha i hele tre år havde været brugt i barnekammeret, og at Njanja i denne tid aldrig havde mærket nogen lignende forseelse fra hendes side. Men efter Njanjas mening beviste dette ikke noget. "Tidligere var hun så lille, at hun ikke forstod sig på tingenes værdi," erklærede hun, "men nu er hun vokset op og er blevet klogere. Hun har jo sine pårørende derovre i landsbyen – det er for deres skyld, at hun tilegner sig herskabets ejendele."

På grundlag af lignende refleksioner dannede der sig hos Njanja en så inderlig overbevisning om Fekluschas brødefuldhed, at hun begyndte at behandle hende stadig strengere og hårdere, og den stakkels, forskræmte pige, som instinktmæssigt følte, at man mistænkte hende, så under alt dette bestandig mere og mere brødebetynget ud.

Men hvor nøje end Njanja gav agt på Fekluscha, lykkedes det hende aldrig at gribe hende på fersk gerning. Og bestandig forsvandt nye genstande, og de tidligere savnede blev ikke fundet. En smuk dag savnedes pludselig Anjutas sparebøsse, som altid havde sin plads i Njanjas skab og indeholdt næsten fyrre rubler, om ikke mere. Rygtet om dette sidste tyveri nåede lige til Ivan Sergejevitchs øren; han kaldte straks Njanja for sig og befalede hende strengt, ufortøvet at få fat i tyven. Nu forstod alle, at sagen ikke længere var til at spøge med.

Njanja var fortvivlet. Da vågnede hun en gang om natten og hørte en besynderlig smaskende lyd fra krogen, hvor Fekluscha lå og sov. Opfyldt af sin mistanke strakte hun stille og forsigtigt hånden ud efter svovlstikkerne og tændte pludselig lyset. Hvad så hun da?

Dér sad Fekluscha på hug på tæppet med en stor krukke syltetøj mellem knæene og slubrede syltetøjet i sig af alle kræfter ved hjælp af en brødskorpe.

Der bør tilføjes, at nogle dage forud havde husholdersken beklaget sig over, at også syltetøjskrukken var forsvundet fra hendes skab.

At springe ud af sengen og gribe misdædersken i hårfletningen, var for Njanja et øjebliks værk.

"Aha! har jeg endelig grebet dig, din tyvetøs! Hvor har du fået syltetøjet fra, svar?" skreg hun med dundrende stemme, idet hun heftigt ruskede pigen i håret.

"Kære, søde Njanja! Jeg har ikke gjort det, det forsikrer jeg!" tudede Fekluscha. "Maria Vasiljevna, sypigen, gav mig denne krukke i går aftes, men hun forbød mig strengt at vise dig den."

Sandheden af denne påstand forekom Njanja i høj grad tvivlsom.

"Å nej, morlille, i den kunst at lyve synes du ikke at være nogen mester," sagde hun foragteligt; "er det tænkeligt, at Maria Vasiljevna skulle falde på at traktere dig med syltetøj?"

"Kære, søde Njanja, jeg lyver ikke! Jeg kan sværge på, at det er sandhed. Spørg hende selv. Jeg varmede strygejern til hende i går, og derfor gav hun mig syltetøjet. Hun sagde blot til mig: Vis det ikke til Njanja, for så vil hun skænde på mig, fordi jeg forkæler dig –" vedblev Fekluscha at forsikre.

"Nå godt, det skal vi nok få at se i morgen tidlig," svarede Njanja, og afventende morgendagen lukkede hun Fekluscha inde i et mørkt aflukke, hvorfra hendes hulken lød længe i nattens stilhed.

Næste morgen skred man til undersøgelsen.

Maria Vasiljevna var en sypige, som i mange år havde været hos familien Rajevski. Hun var ikke livegen, men frigiven og behandledes med langt større hensyn end de øvrige tjenestefolk. Hun havde sit eget værelse, hvor hun spiste for sig selv og fik den samme mad, som kom på herskabets bord, opførte sig i almindelighed meget hovmodigt og omgikkes ikke med nogen af det øvrige tyende. Familien satte megen pris på hende, fordi hun var så dygtig til sin gerning. "Hun har fingre som en fe," hed det. Rimeligvis var hun henved de fyrre år; ansigtet var magert og sygeligt med unaturlig store, sorte øjne. Hun var ikke smuk, men de ældre fandt altid, at hun havde et "distingveret" udseende – "man skulle ikke tro, at hun blot er en simpel sypige!" Hun klædte sig altid propert og ordentligt og holdt også sit værelse fint og velpasset, endog med et vist krav på elegance. I hendes vindue stod gerne et par potter med geranier, væggene var prydet med nogle små billige billeder, og på en hylde i hjørnet var forskellige små porcelænsgenstande opstillet – svaner med forgyldte næb, tøfler af lutter roser – ting, der fyldte børnene med henrykkelse.

For børnene besad Maria Vasiljevna desuden en særlig interesse på grund af den romantiske historie, der fortaltes om hende. I sin ungdom havde hun nemlig været en sund og rask, smuk pige og livegen hos en godsbesidderinde, der havde en voksen søn. Denne var officer og var kommet hjem på permission, under hvilken han ved en tilfældig lejlighed havde foræret Maria Vasiljevna nogle sølvskillinger. Uheldigvis var i det samme den gamle frue kommet ud i pigekammeret og havde set pengene i Maria Vasiljevnas hånd. "Hvor har du fået dem fra?" spurgte hun barsk, og Maria Vasiljevna blev så

forskrækket, at hun i stedet for at svare puttede pengene i munden og sank dem.

Hun blev øjeblikkelig heftigt syg og faldt under jammerskrig til gulvet. Det var med nød og næppe, at det lykkedes at redde hendes liv, men hun lå længe syg, og mistede fra det øjeblik for bestandig sin skønhed. Den gamle godsbesidderinde døde kort efter, og af sin unge husbond fik Maria Vasiljevna friheden.

Tanja og Anjuta følte sig som sagt levende interesserede af denne historie om de sunkne penge, og de plagede ofte Maria Vasiljevna med bønner om at fortælle, hvorledes det alt sammen var gået til.

I barnekammeret plejede Maria Vasiljevna at komme temmelig ofte, skønt hun just ikke stod på nogen god fod med Njanja. Børnene holdt også ofte af at smutte ind i hendes værelse, i særdeleshed i skumringen, når hun, med eller mod sin vilje, var nødt til at lægge arbejdet til side. Så satte hun sig ved vinduet, støttede hovedet mod hånden og sang med vemodig stemme forskellige gamle rørende romancer: "Gennem dybe dale" eller "Sorte blomst, mørke blomst!" Det lød så sørgmodigt, men for lille Tanja havde disse vemodige toner en ejendommelig fortryllelse. Stundom hændte det, at sangen blev afbrudt af et voldsomt hosteanfald, som syntes at skulle sprænge hendes spinkle, afmagrede bryst; hun havde i flere år lidt af denne pinefulde hoste.

Da Njanja den følgende morgen efter det beskrevne optrin med Fekluscha henvendte sig til Maria Vasiljevna med spørgsmålet, om det var sandt, at hun havde givet pigen syltetøjet, så hun, som man kunne vente, yderst forbavset ud.

"Hvad tænker du på, kære Njanja? Skulle jeg forkæle den små på den måde? Jeg har jo for resten intet syltetøj selv!" udbrød hun i en krænket tone.

Nu var altså sagen klar, men Fekluschas frækhed var så stor, at hun trods denne bestemte erklæring vedblivende fastholdt sin uskyldighed.

"Men Maria Vasiljevna, for Jesu Kristi skyld – har du da rent glemt? Du kaldte mig ind til dig i går aftes, takkede mig for strygejernene og gav mig syltetøjet," hulkede hun fortvivlet og skælvede over hele legemet, som om hun havde feber.

"Du må være syg og taler vildt, Fekluscha," svarede Maria Vasiljevna roligt, uden at et spor af bevægelse røbede sig i hendes blege, blodløse ansigt.

Nu stod der ikke for nogen den mindste tvivl tilbage om Fekluschas brøde. Hun blev ført bort og spærret inde i et aflukke, der lå borte fra hele den øvrige bolig.

"Dér skal du få lov til at sidde, din stygge tøs, og hverken få vådt eller tørt, indtil du bekender!" sagde Njanja, idet hun drejede nøglen to gange om.

Det forstår sig af sig selv, at denne begivenhed vakte stort røre i hele huset. Hvert eneste af tyendet fandt på et eller andet ærinde for at smutte ind til Njanja og med hende afhandle den interessante hændelse. Barnekammeret lignede i de dage en formelig klub.

Fekluschas fader var død, men hendes moder boede i den nærliggende landsby og plejede ind imellem at komme op på herregården for at hjælpe med, når der var vask. Hun fik naturligvis hurtigt kundskab om, hvad der var forefaldet, og kom farende ind i barnekammeret, under højrøstede klageråb

og forsikringer om, at hendes datter var uskyldig. Men Njanja bragte hende snart til tavshed.

"Hold dog op med alt det væsen, morlille. Vent bare, til vi får rede på, hvor din datter har gjort af de stjålne sager!" sagde hun til hende så strengt og med et så betydningsfuldt blik, at den stakkels kone blev bange og skyndsomt trak sig tilbage.

Den almindelige mening var afgjort imod Fekluscha. "Har hun rapset syltetøjet," sagde alle, "så har hun også stjålet de andre ting." Harmen var tilmed så meget større, som disse hemmelighedsfulde, gentagne tyverier i løbet af flere uger havde hvilet som en tung byrde på hele tyendet – enhver især frygtede for, at mistanken kunne falde på ham eller hende, og derfor var opdagelsen af tyven en lettelse for alle.

Men Fekluscha ville fremdeles ikke bekende.

I løbet af dagen gik Njanja et par gange hen for at se til sin fange, men denne gentog bestandig lige hårdnakket: "Jeg har ikke stjålet noget. Gud straffe Maria Vasiljevna, fordi hun handler så slet mod en stakkels faderløs pige."

Hen imod aften kom Elena Pavlovna ind i barnekammeret.

"Er du ikke for streng, Njanja, mod den stakkels pige? Det går ikke an at lade barnet være uden mad hele dagen!" sagde hun i en bekymret tone.

Men Njanja ville ikke høre tale om nogen barmhjertighed.

"Hvad tænker De på, nådige frue? Skal man ynkes over en sådan én? Hun har jo her gået og ladet ærlige folk blive mistænkte for hendes tyverier, den slette tingest!" svarede hun så bestemt, at Elena Pavlovna lod sin indsigelse falde og forlod værelset, uden at det var lykkedes hende at udvirke nogen formildelse i den lille forbryderskes skæbne.

Den følgende dag kom, og Fekluscha bekendte endnu ikke. Hendes dommer begyndte allerede at gribes af en vis uro, men så ved middagstid trådte Njanja med en triumferende mine ind til Elena Pavlovna.

"Vor smukke fugl har bekendt!" forkyndte hun højtideligt.

"Nå, og hvor er så de stjålne sager?" var naturligvis Elena Pavlovna første spørgsmål.

"Tøsen har endnu ikke tilstået, hvor hun har gjort af dem," svarede Njanja i en bekymret tone. "Hun kommer med alle mulige dumheder og siger, at hun har glemt det. Men vent bare; får hun lov til at sidde derinde et par timer endnu, så husker hun det nok!"

Og ud på aftenen aflagde virkelig Fekluscha sin tilståelse og fortalte meget omstændeligt, hvorledes hun havde stjålet alle disse ting i den hensigt på en eller anden måde senere at sælge dem, men da der aldrig viste sig nogen gunstig lejlighed, havde hun i stedet skjult dem hele tiden under tæppet i en krog af sit kammer. Og da hun så, at sagerne savnedes, og at man for alvor begyndte at søge efter tyven, var hun blevet bange og havde først tænkt på at lægge dem tilbage på deres plads, men siden turde hun ikke dette, men bandt dem alle sammen i sit tørklæde og kastede dem i en dyb dam på den anden side af herregården.

Alle længtes så meget efter en ende på denne pinlige sag, at ingen underkastede Fekluschas fortælling nogen særlig streng kritik. Man ærgrede sig lidt over, at tyvekosterne var blevet tilintetgjort og slog sig i øvrigt til tåls med forklaringen.

Forbrydersken blev løsladt af arresten, og følgende kortfattede og retfærdige dom afsagdes over hende: hun skulle

have en dygtig dragt prygl og derpå sendes hjem til sin moder.

Trods Fekluschas tårer og moderens indsigelser blev denne dom straks fuldbyrdet, og en anden pige antoges til hjælp i barnekammeret.

Efter et par uger oprettedes ordenen igen lidt efter lidt i huset, og hele denne begivenhed begyndte at synke hen i glemsel.

Men en aften, da det allerede var stille i huset, og Njanja, efter at have bragt børnene til sengs, selv var i færd med at gå til ro, åbnedes barnekammerdøren sagte, og i den viste sig vaskerkonen Alexandra – Fekluschas moder. Hun alene havde hårdnakket sat sig op imod den åbenbare sandhed og var ikke blevet træt af at forsikre, at hendes datter var blevet uskyldig straffet. Flere gange havde hun i denne anledning haft varme skærmydsler med Njanja, indtil denne til sidst havde forbudt hende oftere at stikke sin næse ind i barnekammeret og affærdiget hende med den erklæring, at det ikke nyttede noget at ville tale enfoldige kvindfolk til fornuft.

Men denne aften så Alexandra så besynderlig og hemmelighedsfuld ud, at Njanja efter et eneste blik på hende straks begreb, at hun ikke kom for at gentage sine sædvanlige dumme jeremiader, men at der var noget nyt og vigtigt på færde.

"Hør en gang, Njanja, nu skal jeg sige dig noget mærkeligt," hviskede Alexandra hemmelighedsfuldt, så sig spejdende omkring for at overtyde sig om, at ingen fremmede var til stede, og trak derpå frem under forklædet en lille pennekniv med perlemorsskaft, børnenes fryd – den samme, der havde

været med imellem de stjålne sager og i følge tilståelsen var blevet kastet i dammen af Fekluscha.

Ved synet af pennekniven slog Njanja hænderne sammen af forbavselse.

"Hvor har du fået fat i den?" spurgte hun nysgerrigt.

"Ja, se det er sagen – hvor har jeg fået fat i den!" svarede Alexandra langsomt og tav derpå nogle øjeblikke, øjensynlig nydende Njanjas overraskelse. "Filip Matvjejitch, gartneren, gav mig et par gamle bukser, som jeg skulle lappe for ham, og i den ene bukselomme fandt jeg kniven," forklarede hun endelig i en betydningsfuld tone.

Denne Filip Matvjejitch var tysk af fødsel og stod i første række af tjeneraristokratiet i huset. Han oppebar en temmelig høj løn, var ugift, og skønt han for et upartisk øje ikke syntes at være andet end en fed, ikke længere ung og temmelig ubehagelig tysker med rødlige, firkantede bakkenbarter, så gik han blandt det kvindelige tyende for en smuk fyr.

Njanja vidste i det første øjebliks bestyrtelse ikke, hvad hun skulle tænke.

"Hvordan har da pennekniven kunnet komme i Filip Matvjejitchs hænder?" spurgte hun aldeles rådvild. "Han sætter jo aldrig sin fod her i barnekammeret, og det er dog heller ikke tænkeligt, at en person som han går og stjæler børnenes sager?"

Alexandra betragtede et par øjeblikke Njanja i tavshed og med et langt, spottende blik; derpå bøjede hun sig tæt hen til hendes øre og hviskede nogle ord, i hvilke Maria Vasiljevnas navn ofte forekom.

En stråle af sandhedens lys begyndte lidt efter lidt at trænge ind i Njanjas forvirrede hjerne.

"Aha, aha – er det på den manér!" udbrød hun og slog hænderne sammen. "Sikken en hyklerske, sikken en nederdrægtig tøs! Men vent du, vi skal nok afsløre dig!" lovede hun, aldeles ude af sig selv af forbitrelse.

Det kom senere for dagen, at Alexandra allerede længe havde haft mistanke til Maria Vasiljevna. Hun havde lagt mærke til, at denne havde haft noget fiksfakseri for med gartneren. "Nå, og døm nu selv," sagde hun til Njanja, "skulle vel en så smuk fyr som Filip Matvjejitch gå og agere forlibt i en sådan gammel kælling, uden at få noget for det! Hun har naturligvis bestukket ham med foræringer." Og virkelig overtydede hun sig snart om, at Maria Vasiljevna gav ham både gaver og penge. Men hvor tog hun vel alt dette fra? Og Alexandra satte et helt spionsystem i gang, rettet mod den intet ondt anende Maria Vasiljevna. Pennekniven var blot det sidste led i en lang kæde af beviser.

Historien viste sig at være i den grad interessant, at det overtraf alle forventninger. I Njanjas bryst vågnede pludselig det lidenskabelige politi-instinkt, som så ofte ligger slumrende hos gamle kvinder, og som driver dem til med den mest brændende nidkærhed at hellige sig løsningen af alle mulige indviklede knuder, selv om det ikke i mindste måde angår dem. Ved pågældende lejlighed bestyrkedes Njanja desuden i sin iver af følelsen af, at hun så hårdt havde forsyndet sig imod Fekluscha, samt af ønsket om så hurtigt som muligt at gøre dette godt igen. Af den grund afsluttedes der straks imellem hende og Alexandra et højtideligt angrebs- og forsvarsforbund imod Maria Vasiljevna.

Da de begge to var fuldt og fast overtydede om den sidstnævntes brødefuldhed, tog de ikke i betænkning at gribe til

en så yderlig udvej som i smug at bemægtige sig hendes nøgler og passe på den første lejlighed, når hun gik ud, for at gennemsøge hendes skuffer.

Som sagt, så gjort. Ak, det viste sig, at de kun havde haft alt for ret i deres forudsætninger. Skuffernes indhold bekræftede til fulde deres mistanke og stillede det uden for enhver tvivl, at den beklagelsesværdige Maria Vasiljevna var skyldig i alle de småtyverier, der i den sidste tid havde vakt så stort et røre.

"Den frække skabning! Så går hun oven i købet hen og bestikker den stakkels Fekluscha med syltetøj for at vælte mistanken over på hende! Sikken en ugudelighed! Ikke at have en gnist barmhjertighed engang med et barn!" udbrød Njanja med rædsel og afsky, idet hun aldeles glemte, hvilken rolle hun selv havde spillet i hele denne historie, og at det var hende, som ved sin hårdhed havde drevet den stakkels Fekluscha til falskelig at angive sig selv.

Man kan forestille sig såvel tyendets som alle de øvriges harme, da den pinlige sandhed kom for dagen.

I sin første opbrusning ville Ivan Sergejevitch sende bud efter politiet og lade Maria Vasiljevna arrestere, men af hensyn til, at hun var sygelig og til års, samt havde været så længe i huset, lod han nåde gå for ret og besluttede kun at afskedige hende fra hendes plads og sende hende tilbage til Petersburg.

Man skulle synes, at Maria Vasiljevna selv burde have været tilfreds med denne dom. Hun var en så duelig sypige, at hun ingenlunde behøvede at være bange for at lide nød i Petersburg. Og hvilken stilling skulle hun vel vente sig hos Rajevskis efter en sådan historie? Hele det øvrige tyende havde altid været misundelige på hende og hadede hende for hendes hovmod og

stolthed. Det vidste hun, og hun vidste også, hvor bittert hun nu ville komme til at bøde for sit tidligere hovmod. Og alligevel, så besynderligt det end kan lyde, glædede hun sig slet ikke over generalens dom, men tiggede og bad tværtimod om barmhjertighed. Hun syntes ved en ejendommelig, katteagtig hengivenhed at være knyttet til selve huset, til den krog, hvor hun så længe havde siddet og syet.

"Jeg har ikke lang tid tilbage at leve i," sagde hun; "jeg føler, at jeg snart skal dø. Skal jeg da være tvunget til at tilbringe mine sidste øjeblikke hos fremmede mennesker?"

"Det var nu aldeles ikke den egentlige grund," påstod Njanja. "Hun kunne simpelt hen ikke bevæge sig til at forlade vort hus, så længe Filip Matvjejitch var tilbage, for hun vidste, at kom hun først bort, ville hun aldrig mere få ham at se. Og hun måtte jo være rent forgabet i ham, når hun, som havde levet som en ærlig pige hele sit liv, for hans skyld kunne gøre sig skyldig i sådan noget på sine gamle dage."

Hvad Filip Matvjejitch angår, så slap han aldeles helskindet fra sagen. Det er muligt, at han virkelig talte sandt, når han forsikrede, at han ikke havde haft en anelse om, hvorfra de gaver, som han havde fået af Maria Vasiljevna, skrev sig. I alle tilfælde, såsom det ikke var så let at få fat i en duelig gartner, og man ikke kunne lade parken og haven skøtte sig selv, blev det besluttet, at han skulle blive indtil videre.

Hvad enten Njanja havde ret eller ikke med hensyn til de grunde, der bevægede Maria Vasiljevna til så hårdnakket at hage sig fast hos Rajevskis, så meget er sikkert, at da dagen til hendes afrejse kom, ilede hun ind til Ivan Sergejevitch og kastede sig på knæ for ham.

"Lad mig få lov til at blive her uden løn, straf mig som en livegen, men jag mig blot ikke bort!" bad hun hulkende.

Ivan Sergejevitch blev rørt over så megen hengivenhed for hans hus, men på den anden side var han bange for, at hvis han tilgav Maria Vasiljevna, ville det have en demoraliserende indflydelse på det øvrige tyende. Han var i stor tvivlrådighed med hensyn til, hvad han skulle gøre, men pludselig fik han en idé.

"Ja," sagde han, "skønt tyveri er en stor synd, ville jeg dog kunne tilgive dig, i fald din forseelse kun havde bestået i, at du har stjålet. Men ved dig er en stakkels pige kommet i uforskyldt ulykke, husk på, at det er din skyld, at der er tilføjet Fekluscha den store beskæmmelse, der ligger i en offentlig afstraffelse. For hendes skyld kan jeg ikke tilgive dig. Hvis du derfor absolut vil blive hos os, så kan jeg kun samtykke i det på det vilkår, at du i hele tyendets nærværelse beder Fekluscha om forladelse og kysser hendes hånd. Vil du gå ind på det, så kan du i Guds navn blive her!"

Alle ventede, at Maria Vasiljevna ikke ville gå ind på en sådan betingelse. Hvorledes skulle hun, der var så hovmodig, kunne ydmyge sig offentligt for en livegen tjenestetøs og oven i købet kysse hendes hånd! Men til almindelig forbavselse samtykkede hun.

En time senere samledes alle gårdens folk i herskabsbygningens store forstue for at overvære det mærkelige skuespil – Maria Vasiljevna, som kyssede Fekluschas hånd. Generalen havde udtrykkelig forlangt, at det skulle gå for sig på den mest højtidelige og offentlige måde, og en masse mennesker havde indfundet sig – alle var nysgerrige efter at se

på det. Herskabet var også til stede, og børnene havde tigget sig tilladelse til ligeledes at være med.

Tanja kunne aldrig glemme det optrin, som nu fulgte. Fekluscha, som var aldeles forvirret over den ære, der så uventet var faldet i hendes lod, og som tillige frygtede for, at Maria Vasiljevna senere ville hævne sin nødtvungne ydmygelse på hende, gik hen til Ivan Sergejevitch og bad ham fritage både hende og Maria Vasiljevna for håndkysset.

"Jeg tilgiver hende gerne alligevel," sagde hun grædefærdig.

Men Ivan Sergejevitch, som havde arbejdet sig op til en for lejligheden afpasset højere stemning og overbevist sig selv om, at han handlede efter den strengeste retfærdigheds fordringer, tordnede kun til hende: "Gå din vej, din dumme tosse, og bland dig ikke i, hvad der ikke angår dig! Det er ikke for din, men for princippets skyld, at dette sker. Hvis jeg havde forsyndet mig imod dig, forstår du, så ville jeg, din egen husbond, også føle det som min skyldighed at kysse din hånd. Det begriber du ikke. Nå, så ti da stille og muk ikke!"

Den skræmte Fekluscha vovede ikke længere at gøre nogen indvending, men stillede sig på sin plads og afventede, skælvende som en forbryder, sin skæbne.

Hvid som et lagen, skred Maria Vasiljevna frem gennem hoben, som delte sig for hende. Hun gik aldeles mekanisk, som i søvne, men hendes ansigt udtrykte en så hård resoluthed, et sådant had, at man gyste ved at se på hende. Læberne var blodløse og krampagtigt sammenpressede. Hun gik lige hen til Fekluscha.

"Tilgiv mig!" stødte hun frem – det lød som et jammerskrig, og hun greb Fekluschas hånd og førte den til sine læber så

heftigt og med et så hadefuldt udtryk, som om hun ville bide hende. Men pludselig fortrak hendes ansigt sig konvulsivisk, og fråde stod hende om munden. Hun faldt om på gulvet i krampetrækninger, idet hun udstødte skærende jammerråb.

Det opklaredes senere, at hun også tidligere havde lidt af lignende nervøse anfald, en slags faldende syge; men hun havde omhyggeligt skjult dette forhold for herskabet, af frygt for, at det så ikke længere ville beholde hende. De af tyendet, der havde haft rede på hendes sygdom, havde af sammenholdshensyn ikke villet angive hende.

Tanja fik ikke at vide, hvad indtryk det nuværende anfald gjorde, for børnene blev naturligvis straks bragt bort, og de var desuden så opskræmte, at de selv var nær ved at få et hysterisk anfald.

Men så meget des tydeligere fæstede sig i hendes erindring det pludselige omslag, som denne begivenhed fremkaldte hos hele tyendet. Hidtil havde alle vist sig uvillige og fjendtligt stemte mod Maria Vasiljevna. Hendes opførsel forekom dem så lav og skammelig, at de følte en slags nydelse ved rigtig at vise hende deres foragt og krænke hende på en eller anden måde. Men nu slog alt dette om på én gang. Man tildelte hende pludselig rollen som et lidende offer, og hun blev genstand for den almindelige deltagelse. Blandt tyendet hævede der sig også en hemmelig protest imod Ivan Sergejevitch og den overdrevne strenghed i hans dom.

"Vistnok havde hun båret sig ilde ad," erklærede i en hviskende tone de øvrige piger, når de samledes inde i barnekammeret for at rådslå med Njanja, således som det altid var skik efter en vigtig begivenhed i huset. "Hvis generalen selv

havde læst hende teksten, eller den nådige frue egenhændigt havde straffet hende, som skik og brug er i andre huse, det ville ikke have været så farligt – det kan man finde sig i! Men i stedet for at hitte på noget sådant som i alles påsyn at lade hende kysse denne tøs af Fekluscha på hånden! Hvem kan vel overleve en sådan skam!"

Det varede længe, inden Maria Vasiljevna atter kom til sig selv. Anfaldene gentog sig i løbet af nogle timer, det ene efter det andet. Man var nødt til at sende bud til købstaden efter lægen.

Med hvert øjeblik voksede deltagelsen for den syge og harmen mod herskabet. I løbet af dagen kom Elena Pavlovna ind i barnekammeret og traf Njanja ivrig sysselsat med at lave i stand til te, skønt det slet ikke var tetid, hvorfor hun ganske uskyldigt spurgte: "Hvem skal det være til, Njanja?"

"Til Maria Vasiljevna naturligvis. Til hvem ellers? Kan man ikke en gang unde hende en kop te, når hun er syg? Vi tjenestefolk har i det mindste så megen følelse af kristelig barmhjertighed," svarede Njanja i en så hidsig tone, at Elena Pavlovna blev ganske forvirret og skyndte sig at forlade værelset.

Og det var den samme Njanja, som et par timer i forvejen ville have været i stand til at slå Maria Vasiljevna halvt ihjel, om man havde givet hende lov dertil.

Efter et par dage kom Maria Vasiljevna sig igen til herskabets store glæde og vedblev at leve hos Rajevskis som hidtil. Om det skete taltes der ikke mere, og ikke engang blandt tyendet fandtes der nogen, som bebrejdede hende det passerede.

Hvad Tanja angår, følte hun fra den dag en slags underlig deltagelse for Maria Vasiljevna, blandet med instinktmæssig rædsel. Hun smuttede ikke mere ind i hendes værelse som tidligere. Når hun mødte hende i korridoren, trykkede hun sig uvilkårligt ind imod væggen og bestræbte sig for ikke at se på hende – hun var bestandig bange for, at Maria Vasiljevna pludselig skulle falde om på gulvet og begynde at vride sig og skrige.

Maria Vasiljevna lagde formodentlig mærke til, at barnet var blevet fremmed for hende, og bestræbte sig på alle mulige måder for at vinde hendes tidligere hengivenhed tilbage. Næsten dagligt overraskede hun Tanja med små foræringer – snart var det en lap broget silketøj, snart en ny kjole til dukken. Men intet hjalp; den hemmelige følelse af rædsel holdt sig uforandret, og Tanja løb sin vej, så snart hun blev ladet alene med Maria Vasiljevna.

Desuden kom hun kort herefter under den nye guvernantes indflydelse, og denne gjorde ende på al omgang med tyendet.

Men så var det en gang, da Tanja var en syv-otte år gammel, en helligdagsaften, at hun kom løbende gennem korridoren forbi Maria Vasiljevnas værelse, pludselig tittede Maria ud af døren og råbte: "Lille frøken! Kom ind til mig, så skal De få at se, hvilken smuk fugl af dej jeg har bagt til Dem."

Det var halvmørkt i den lange korridor, og intet levende væsen fandtes der foruden Tanja og Maria Vasiljevna. Synet af det blege ansigt med de unaturligt store, sorte øjne gjorde Tanja så forskrækket, at hun, i stedet for at svare, fo'r af sted så hurtigt, hun kunne.

"Nå så, er det på den måde – frøken Tanja foragter mig!" hørte hun Maria Vasiljevna mumle. Hun følte sig slået, ikke så meget af selve ordene, som af den tone, hvori de var udtalt; men hun standsede alligevel ikke og vedblev at løbe. Da hun lykkelig og vel var nået ind i skoleværelset og var kommet sig af sin forskrækkelse, lød Maria Vasiljevnas dumpe, sørgmodige røst endnu i hendes øre. Hele aftenen følte Tanja sig ilde til mode. Hvor meget hun end bestræbte sig for med leg og støj at døve sin pinefulde beklemmelse, ville den ikke forlade hende. Hun kunne ikke få Maria Vasiljevna ud af tankerne, og som det altid går over for et menneske, man har forurettet, syntes Maria hende pludselig at være blevet så god og kær, at hun længtes efter hende.

At fortælle guvernanten, hvad der var forefaldet, kunne Tanja ikke bevæge sig til; børn er altid forlegne ved at tale om deres følelser. Da det desuden var forbudt hende at omgås med tyendet, ville hun måske endog have fået ros for sin opførsel, og hun følte instinktmæssigt, at hun ikke ville synes om at blive rost for dette. Da teen var drukket og børnene skulle gå i seng, besluttede hun sig pludselig til at løbe ind til Maria Vasiljevna i stedet for at gå den lige vej til soveværelset. Dette var på sin vis en stor opofrelse, for hun var i så fald nødt til ene at løbe gennem den hele, lange, tomme, nu fuldstændig mørke korridor, som hun ellers om aftnerne undgik og var bange for. Men denne gang greb fortvivlelsens mod hende. Hun løb alt, hvad hun kunne, uden at vove at trække vejret, og kom som en orkan styrtende ind i Maria Vasiljevnas værelse.

Maria havde allerede spist til aften, og da det var helligdag, arbejdede hun ikke, men sad ved det med en ren, hvid dug

dækkede bord og læste i en lille bog af religiøst indhold. Foran helgenbilledet brændte en lille lampe, og efter den mørke, uhyggelige korridor forekom hendes værelse Tanja så usædvanlig lyst og hyggeligt, og hun selv så god og blid.

"Jeg kommer for at sige godnat, kære, gode Maria Vasiljevna," fik Tanja, stødt frem i ét åndedrag, men inden hun endnu havde fået talt ud, tog den anden hende i sin favn og overøste hende med kys. Hun kyssede hende så heftigt og så længe, at Tanja på ny blev bange og allerede begyndte at tænke på, hvordan hun skulle bære sig ad med at komme løs, uden på ny at såre hende, da et voldsomt hosteanfald endelig tvang Maria Vasiljevna til at slippe barnet.

Denne hendes slemme hoste blev bestandig værre og værre. "Jeg har ligget og hylet som en hund hele natten," plejede hun at sige med en slags mørk ironi. For hver dag, der gik, blev hun blegere og mere gennemsigtig, men hun afviste stædigt alle Elena Pavlovnas forslag om at rådspørge lægen og så tilmed vred og fornærmet ud, når man talte om hendes sygdom.

På denne vis levede hun endnu et par år og holdt sig oppe lige til det sidste øjeblik. Først to dage før sin død lagde hun sig til sengs, men hendes dødskamp var yderst pinefuld og tung.

På generalens foranstaltning fik hun en efter landlige begreber meget statelig jordefærd, der overværedes ikke blot af hele tyendet, men også af hele familien, selve nådigherren indbefattet. Også Fekluscha fulgte hende til graven under rigelige tårer.

Kun Filip Matvjejitch var ikke med. Uden at afvente hendes død, havde han nogle måneder tidligere forladt Rajevskis, for at

tiltræde en anden, fordelagtigere plads et eller andet sted i nærheden af Dünaburg.

3

Den kedsommelige begivenhed med Maria Vasiljevna var forspillet til en hel række forviklinger, der lidt efter lidt tvang Ivan Sergejevitch til at hellige en vis opmærksomhed til barnekammeret, som han hidtil havde sysselsat sig så lidt som muligt med.

Som det så ofte hænder i de russiske familier gjorde Ivan Sergejevitch på én gang den uventede opdagelse, at hans børn langt fra var så eksemplariske og velopdragne, som han havde tænkt sig.

Det begyndte med, at de to småpiger en dag på egen hånd gik ud og fo'r vild, så man ikke fandt dem igen før hen imod aften, og så havde de oven i købet spist giftige bær, som de følgende par dage lå syge af.

Denne hændelse viste til en begyndelse, at der kun på en højst skødesløs måde blev holdt opsigt med børnene. Og efter denne første opdagelse fulgte snart andre med forbavsende hurtighed. Hidtil havde alle været overbevist om, at Anjuta var et rigtigt vidunder af et barn, klog og udviklet langt over sin alder. Nu kom det pludselig for dagen, at hun ikke blot var utålelig forkælet, men også af en tolv års pige at være forfærdelig uvidende – hun kunne jo ikke engang skrive ordentligt russisk.

For at gøre ulykken topmålt opdagede man også, at den franske guvernante havde gjort sig skyldig i en last, der var så hæslig, at den ikke engang kunne omtales i børnenes nærværelse.

Det var bedrøvelige dage, der nu fulgte; Tanja mindedes dem senere dunkelt som en slags almindelig huslig elendighed. I barnekammeret herskede den hele dag støj, skrig og tårer. Alle skændtes indbyrdes, og der vankede knubbede ord til alle – både skyldige og uskyldige. Faderen var ude af sig selv, moderen græd, Njanja tudskrålede, den franske guvernante vred sine hænder og pakkede sine sager sammen. Tanja og Anjuta sad stille som mus og vovede ikke at kny, for alle lod deres ærgrelse gå ud over dem, og den mindste forseelse tilregnedes dem nu som en stor synd. Ikke des mindre lyttede de nysgerrigt og ikke uden en vis skadefryd til de ældres tvistigheder og spurgte i al stilhed sig selv: Hvad skal dog enden blive på alt dette?

Ivan Sergejevitch, der ikke syntes om halve forholdsregler, besluttede sig til at foretage en grundig reformation af det hele opdragelsessystem. Den franske guvernante blev afskediget, Njanja fjernedes fra barnekammeret og fik opsynet over linnedet, og to nye personer gjorde deres indtræden i huset: en polsk informator og en engelsk guvernante.

Informatoren viste sig at være en venlig og brav mand, der forstod sine ting til bunds, men på den egentlige opdragelse af børnene øvede han kun ringe indflydelse. Derimod bragte guvernanten et helt nyt element ind i huset.

Skønt hun var født i Rusland og talte russisk flydende, havde hun dog fuldstændig bevaret den anglosaksiske races typiske egenskaber – dens retskaffenhed, udholdenhed og evne til at føre enhver sag til ende. Disse egenskaber var aldeles modsatte dem, der udmærkede de øvrige medlemmer af familien, og

dette forklarer den store indflydelse, hun snart vidste at skaffe sig.

Så snart hun var draget ind i huset, rettedes alle hendes bestræbelser på at omskabe barnekammeret til en slags engelsk "*nursery*", hvori hun kunne opdrage eksemplariske engelske misser. Men Gud skal vide, at det ikke var let at indrette et drivhus for engelske misser i et russisk herresæde med dets gennem århundreder og slægtled indgroede vaner og tilbøjeligheder til herskelyst, skødesløshed og dorskhed. Alligevel nåede hun, takket være sin mærkelige ihærdighed, til en vis grad sit mål.

Med den ældste søster Anjuta, som hidtil havde været vant til en uindskrænket frihed, lykkedes det hende dog aldrig at få bugt. De tilbragte et par år under uophørlige skærmydsler og sammenstød, til endelig Anjuta, efter at hun havde fyldt sit femtende år, én gang for alle opsagde guvernanten troskab og lydighed. Det rent ydre tegn på hendes frigørelse fra formynderskabet bestod deri, at hendes seng blev flyttet ud af barnekammeret og ind i et værelse ved siden af Elena Pavlovnas soveværelse. Fra den dag af betragtede Anjuta sig som fuldvoksen, og guvernanten benyttede enhver lejlighed til på den mest utvetydige måde at lægge for dagen, at Anjutas opførsel var noget, der slet ikke mere vedkom hende, og for hvilken hun toede sine hænder.

Så meget ivrigere samlede hun i stedet alle sine bestræbelser på Tanja, afsondrede hende fra hele den øvrige familie og søgte at beskytte hende imod den ældre søsters indflydelse med så stor en omhu, som om det gjaldt pestsmitte. Disse hendes anstrengelser begunstigedes også af det store herresædes hele

bygning og indretning, idet tre til fire familier godt kunne have boet her samtidig, uden på mindste måde at falde hinanden til besvær.

Næsten hele det underste stokværk, med undtagelse af nogle værelser for tyendet og tilfældige gæster, var overladt guvernanten og Tanja. Den øverste etage med galaværelserne tilhørte Elena Pavlovna og Anjuta. Fedja og informatoren boede i en fløj, og generalens arbejdsværelse var det underste stokværk af et tårn, som lå aldeles adskilt fra den øvrige bygning. På denne måde havde de forskellige elementer, hvoraf familien Rajevski bestod, hver sit særlige område og kunne frit gå deres egne veje uden at forstyrre de andre, og kun ved middagsbordet og aftenteen samledes de spredte medlemmer.

4

Væguret i den til soveværelset stødende skolestue slår syv. Disse syv gange tilbagevendende slag trænger igennem søvnen til Tanjas bevidsthed og bibringer hende den sørgelige vished om, at i det næste øjeblik vil tjenestepigen Dunjascha komme og vække hende. Men det er så skønt at sove, at hun prøver på at overbevise sig selv om, at hun kun har indbildt sig at høre de forhadte syv slag. Hun vender sig om på den anden side, svøber tæppet tættere omkring sig og skynder sig at nyde den kortvarige salighed i de sidste minutters søvn – hun ved, at det snart er ude med glæden.

Og nu knirker virkelig døren, og man hører de tunge skridt af Dunjascha, som kommer ind med favnen fuld af brænde. Derefter følger den hele række af de velkendte, hver morgen gentagne lyde – larmen af brændestykkerne, når de kastes ned på gulvet, svovlstikkernes futten, fyrrebrændets knitren, flammernes sprutten og hvæsen. Tanja hører det alt sammen i søvne, og det synes hende at forhøje den behagelige følelse af nydelse og den levende ulyst til at stå op af den varme seng. "Når jeg bare kunne få lov til at sove et øjeblik, et eneste øjeblik til!" Men ildens knitren bliver bestandig stærkere og vokser til en vedholdende, taktmæssig brusen.

"Lille frøken, det er på tide at stå op!" lyder en røst i hendes øre, og Dunjascha trækker med ubarmhjertig hånd tæppet af hende.

Udenfor har det akkurat begyndt at lysne, og den kolde vintermorgens første stråler smelter sammen med det gullige

skin fra stearinlyset og giver alt et dødt, uvirkeligt udseende. Gives der vel noget uhyggeligere her på Jorden end at stå op ved lys? Tanja sidder sammenkrøbet i sengen og begynder langsomt og maskinmæssigt at trække strømper på, men hendes øjne falder uvilkårligt til igen, og den udstrakte hånd, som holder strømpen, bliver ubevægelig i denne stilling.

Henne fra skærmbrættet, bag hvilket guvernanten har sit sengested, høres allerede lyden af plaskende vand, pusten og energiske gnidninger.

"Don't dowdle, Tanja! If you are not ready in a quarter of an hour, you will have to bear the ticket "lazy" on your back at luncheon Note 2)," lyder guvernantens strenge røst.

Denne trussel er ikke til at spøge med. Legemlige afstraffelser mindes Tanja ikke, men guvernanten har fundet på at erstatte dem med andre skrækindjagende foranstaltninger. Hvis Tanja gør sig skyldig i en eller anden forseelse, så fæster hun på hendes ryg et papir, hvorpå der med store bogstaver står anført, hvori hendes forbrydelse består, og med denne prydelse må hun siden vise sig ved frokost- eller middagsbordet. Det er en straf, som Tanja frygter værre end døden, og derfor har guvernantens trussel den tilsigtede virkning, øjeblikkelig at forjage ethvert spor af søvnighed. Hun farer straks ud af sengen. Ved vaskebordet venter allerede Dunjascha med vandkanden i den ene hånd og et stort badehåndklæde i den anden. Efter engelsk skik får Tanja hver morgen en kold overskylning. Et øjebliks isnende kulde, der fuldstændig tager vejret fra hende, derpå en strøm som af kogende vand gennem alle årer og til sidst en yderst behagelig følelse i hele legemet af ualmindeligt velbefindende og spændighed.

Nu er det allerede fuldstændig lyst. Tanja og guvernanten går ind i spisestuen. På bordet damper samovaren, ilden knitrer i kaminen, og dens klare skin spejler sig atter og atter i de store, tilfrosne vinduesruder.

Tanja er ikke længere det mindste søvnig; tværtimod føler hun sig så vel til mode, så uforklarlig glad og overgiven; hun har en sådan lyst til at gøre støj, le og lege. Ak, om hun dog blot havde en legekammerat, en jævnaldrende, hun kunne farte om og rase med, som der sydede det samme overmål af ungdommelig livslyst i som i hende selv! Men hun har ingen sådan kammerat. Hun drikker te alene med guvernanten, for de øvrige medlemmer af familien, Anjuta og Fedja indbefattede, står meget senere op. Hun føler en så uimodståelig lyst til at more sig, at hun endog gør et svagt forsøg på at spøge med guvernanten. Men uheldigvis er denne ikke i godt humør i øjeblikket, hvilket ofte hænder hende om morgenen, fordi hun lider af en slags leversyge, og derfor anser hun det for sin pligt at stække Tanjas upassende anfald af munterhed med den afkølende bemærkning, at det det nu er tid til at læse og ikke til at lege.

Dagen begynder for Tanja ufravigeligt med en musiktime. I den store sal i øverste stokværk, hvor klaveret står, er der så koldt, at hendes fingre bliver aldeles stivfrosne og opsvulmede, mens neglene træder frem som blå pletter.

Halvanden times skalaer og øvelser, akkompagneret af de ensformige slag fra guvernantens taktstok, afkøler betænkeligt den følelse af livsglæde, Tanja begyndte sin dag med. Efter musikundervisningen følger andre fag. Så længe Anjuta endnu tog del i disse timer, fandt Tanja stor glæde i dem; for øvrigt var

hun den gang endnu så lille, at der næppe kunne være tale om nogen egentlig undervisning. Men hun havde tigget sig lov til at være til stede ved søsterens undervisning og var en så opmærksom tilhører, at det ikke sjældent hændte, at når i den følgende time den fjortenårige Anjuta havde glemt hele lektien, huskede den syvårige Tanja hvert eneste ord og gentog alt højtideligt for den ældre søster, en lille triumf, der beredte hende stor glæde. Men nu da Anjuta var hørt op med at læse og var indtrådt i en fuldvoksens rettigheder, havde undervisningen tabt sin hele tillokkelse for Tanja. Hun læste nok temmelig flittigt, men hvor meget villigere ville hun ikke have anstrengt sig, om hun blot havde haft en kammerat!

Klokken tolv er der frokosthvil. Efter at have sunket den sidste bid, går guvernanten hen til vinduet, for at se, hvordan vejret er. Tanja følger hende med bankende hjerte, for dette spørgsmål er af stor vigtighed for hende. Hvis termometret viser mindre end ti graders kulde og det ikke blæser, forestår der hende nemlig den kedsommelige udsigt til en halvanden times spadseretur med guvernanten op og ned i den store allé, der er skuffet ren for sne. Men hvis det til hendes held er meget koldt eller blæsende, begiver guvernanten sig alene ud på den efter hendes begreber uundværlige spadseretur, og Tanja sendes ovenpå i salen for at skaffe sig motion ved at spille bold.

Selve boldspillet synes Tanja ikke særligt om. Hun er jo hele tolv år, anser sig selv for stor og finder det næsten fornærmeligt, at guvernanten virkelig kan tro, at hun skulle kunne finde morskab i en så barnagtig leg. Men ikke des mindre efterkommer hun med glæde guvernantens befaling, fordi den tilsiger hende halvanden times frihed.

Den øverste etage tilhører egentlig Elena Pavlovna og Anjuta, men på denne tid opholder de sig begge to inde i deres værelser, og i den store sal findes ikke et levende væsen.

Tanja løber et par gange salen rundt mens hun sparker bolden foran sig, men hendes tanker er langt borte. Ligesom de fleste børn, der er vokset op i ensomhed, bærer hun i sig selv en hel verden af fantasier og drømme, om hvis tilværelse de ældre ikke har nogen anelse. Hun elsker lidenskabeligt poesi; selve formen, selve versrytmen bereder hende en udsøgt nydelse, og hun sluger begærligt alt, hvad hun kan få fat i af russiske forfatteres digte, hvorved det dog må indrømmes, at jo mere højtravende, jo mere "*ronflantes*" disse er, des mere behager de hende. For øvrigt havde hun hidtil kun haft ringe lejlighed til at uddanne sin smag. Schukovskis ballader udgjorde længe de eneste frembringelser af russisk digtekunst, som hun kendte til. Der var ingen i familien, som særligt interesserede sig for denne gren af litteraturen, og skønt der fandtes et temmelig stort bibliotek, bestod det egentlig kun af udenlandske bøger; hverken Pusjkin, Lermontov eller Nekrasov var repræsenteret der. Tanja glemte aldrig senere den dag, da hun for første gang fik i sin hånd Filonovs antologi, som var blevet købt på lærerens udtrykkelige forlangende. Det var en formelig åbenbaring for hende.

I løbet af de følgende dage gik hun omkring som vanvittig og mumlede halvhøjt for sig selv strofer af "Mtsyri [Note 3)]" eller "Fangen i Kaukasus [Note 4)]", indtil guvernanten til sidst tabte tålmodigheden og truede med at tage den dyrebare bog fra hende.

Selve versrytmen havde altid tiltalt Tanja i den grad, at hun lige fra sit femte år havde givet sig af med selv at skrive vers. Men denne beskæftigelse faldt ikke i guvernantens smag; hun havde dannet sig et aldeles bestemt billede af det sunde normale barn, der skulle udvikle sig til hendes eksemplariske miss, og at skrive vers var noget, som slet ikke passede med det udkastede billede. Derfor forfulgte hun skånselsløst alle Tanjas poetiske forsøg; hvis hun til al ulykke fik fat i et hæfte, der var klattet fuldt af vers af Tanjas fabrikation, hang hun det om halsen på denne og læste senere de ulyksalige digte op for Anjuta og Fedja, idet hun naturligvis grusomt latterliggjorde og fordrejede dem.

Men denne forfølgelse hjalp kun lidet. Tanja var i sit tolvte år fuldt og fast overtydet om, at hun ville blive digter. Af frygt for guvernanten vovede hun ikke længere at nedskrive sine vers, men hun lavede dem i hovedet, ligesom de gamle barder, og betroede dem siden til sin bold. Mens hun sparker denne foran sig, plejer hun at løbe salen rundt og med høj røst deklamere de to poetiske fostre, hun er særlig stolt over: "Beduinen og hans hest", samt "Sømandens følelser, når han dykker efter perler". I hovedet har hun endvidere et langt digt, "Strømhvirvlen", noget midt imellem "Undinen" og "Mtsyri", men af hvilket desværre kun de ti første strofer er færdige – og det skal tælle 120! Tanja taber alligevel ikke modet, men tror fuldt og fast, at dette digt med tiden vil blive en af perlerne i den russiske litteratur.

Men sanggudinden er, som man ved, lunefuld, og den poetiske inspiration indfinder sig ikke just altid, når Tanja får ordre til at lege med sin bold. Og kommer sanggudinden ikke,

når hun bliver kaldet, befinder Tanja sig i en kilden stilling, for fristelser omgiver hende på alle kanter.

Ved siden af salen er biblioteket, og dér ligger på alle borde og sofaer skødesløst henkastede de mest fængslende hæfter af udenlandske romaner eller russiske tidsskrifter. Det er Tanja strengt forbudt at røre dem, for guvernanten er meget nøjeregnende med hensyn til de bøger, hun må læse. Mange børnebøger har Tanja ikke, og alle dem, hun har, kan hun så godt som udenad; guvernanten tillader hende aldrig at læse nogen som helst bog, ikke engang om den er særlig skrevet for børn, før hun selv har kigget den igennem, og da hun læser temmelig langsomt og sjældent synes hun har tid til sligt, befinder Tanja sig stadig så at sige i en tilstand af kronisk læsesult. Og når hun så pludselig finder hele denne rigdom af bøger indenfor sin rækkevidde – hvor skal hun da kunne modstå fristelsen!

Hun kæmper nogle øjeblikke med sig selv. Derpå nærmer hun sig en af bøgerne, men blader kun i den til en begyndelse; hun vender et par blade, læser nogle linjer her og dér og løber så sin vej igen med sin bold, mens hun lader som ingenting. Men lidt efter lidt fængsler læsningen hende stærkere og stærkere, og da hun ser, at de første forsøg løber heldigt af, glemmer hun faren og sluger begærligt den ene side efter den anden. Det siger intet, om hun ikke får fat i første del af romanen; med samme interesse begynder hun at læse midt i bogen og tildigter siden på egen hånd det foregående. Nu og da iagttager hun i øvrigt den forsigtighedsregel at give bolden et par omgange, for at guvernanten, i fald hun tilfældigvis skulle komme tilbage og

se efter, hvad hendes elev bestiller, skal finde i færd med at lege, således som det er hende befalet.

I almindelighed lykkes denne list. Tanja hører i tide guvernantens skridt på trappen og får bogen kastet til side, før hun kommer ind, så guvernanten føler sig overtydet om, at hendes elev hele tiden har moret sig med at spille bold, således som det sig anstår et lydigt og sædeligt barn. En to-tre gange er det dog hændet, at Tanja har fordybet sig således i læsningen, at hun ikke har hørt eller mærket noget, før guvernanten ligesom er skudt op af gulvet foran hende og således har grebet hende på fersk gerning.

Ved disse lejligheder, ligesom for øvrigt hver gang, Tanja har gjort sig skyldig i en eller anden mere alvorlig forseelse, griber guvernanten til den særlige udvej at sende hende ind til faderen med det pålæg selv at fortælle ham, hvad hun har gjort. Det er den værste straf, Tanja ved af.

I virkeligheden var Ivan Sergejevitch på ingen måde streng mod sine børn, men han var sjældent sammen med dem, kun ved middagsbordet, og tillod sig aldrig mindste fortrolighed over for dem – dog med undtagelse af de gange, nogen af dem var syg. Da var han aldeles som forvandlet – frygten for at miste dem gjorde ham til et helt andet menneske. I stemme som i sin hele måde at være på fik han noget uendelig ømt og mildt, og ingen forstod som han at kærtegne børnene og spøge med dem. De på deres side forgudede ham formelig i sådanne øjeblikke, som de siden mindedes længe med henrykkelse. Men i almindelighed, når alle var raske, fulgte Ivan Sergejevitch den regel, at "en mand bør være streng", og var som følge deraf yderst karrig på kærtegn.

Han satte pris på at være alene og levede i sin egen verden, som ingen af familien havde adgang til.

Om morgenen gjorde han en spadseretur rundt om på ejendommen, ene eller ledsaget af forvalteren, og næsten hele den øvrige dag tilbragte han i sit arbejdsværelse. Dette lå fuldstændig adskilt fra de øvrige værelser og udgjorde så at sige husets allerhelligste; ikke engang Elena Pavlovna gik derind uden først at have banket på, og børnene ville aldrig have fundet på den dristige tanke, ubudne at indfinde sig dér.

Når derfor guvernanten siger: "Gå ind til din far og sig ham, hvordan du har båret dig ad!" føler Tanja sig ligefrem fortvivlet. Hun græder, stritter imod, men guvernanten er ubevægelig, tager hendes hånd og leder eller snarere slæber hende gennem den lange række af værelser til generalens dør, hvor hun overlader hende til hendes skæbne og selv går sin vej.

Nu nytter det ikke længere til noget at græde. Desuden er hun lige ved forstuen, og Tanja får øje på en driver af tjener, der med fornærmelig nysgerrighed glor på hende.

"Det lader til, at den lille frøken har været på spil igen," hører hun fyren, faderens kammertjener Ilja, sige i en halvt medlidende, halvt spottende tone.

Tanja værdiger ham ikke noget svar, men bestræber sig for at se ud, som om der intet var i vejen, og som om hun af egen fri vilje ville begive sig ind til faderen. At vende tilbage til skolestuen, uden at have efterkommet guvernantens befaling, vover hun ikke – det ville være at føje en åbenlys ulydighed til forseelsen; og at blive stående her ved døren som en skive for tjenerens hån er uudholdeligt. Der er altså intet andet tilbage end at banke på døren og modigt gå sin skæbne i møde.

Tanja lader høre en svag – en meget svag banken. Der går et par sekunder, som synes hende en hel evighed.

"Bank lidt stærkere, frøken – far hørte det ikke!" bemærker på ny den utålelige Ilja, der tydeligt morer sig kosteligt over hele scenen.

Der er intet andet at gøre – Tanja banker igen på.

"Hvem er det? Kom ind!" høres endelig faderens stemme fra arbejdsværelset.

Tanja træder ind, men bliver i halvmørket stående lige indenfor tærsklen. Faderen sidder ved skrivebordet med ryggen mod døren og ser hende ikke.

"Nå, hvem er det? Hvad er det?" udbryder han utålmodig.

"Det er mig, far. Malvina Jakovlevna har sendt mig herind," hulker Tanja til svar.

Ivan Sergejevitch er straks på det rene med, hvad der er i vejen.

"Aha! Du har altså båret dig dumt ad igen!" siger han, idet han bestræber sig for at anslå en så barsk tone som muligt. "Nå, fortæl! Hvad er det så, du har gjort?"

Og hulkende og hakkende rykker Tanja frem med sin selvanklage.

Ivan Sergejevitch lytter adspredt efter. Hans begreber om opdragelse er i højeste grad elementære, og pædagogik er noget, som han mener, at kun kvindfolk bør befatte sig med. Han har naturligvis ikke en anelse om, hvilken verden af uklare, sammensatte følelser der allerede har begyndt at udvikle sig i den lille pige, der nu, afventende sin dom, står over for ham. Optaget af sine "mandlige" forretninger, har han ikke lagt mærke til, hvorledes hun lidt efter lidt er vokset fuldstændig fra

det lille buttede væsen, som hun var for fem år siden. Han er øjensynlig i tvivl om, hvad han skal sige og gøre ved pågældende lejlighed. Tanjas forseelse synes ham temmelig ubetydelig, men han tror fuldt og fast på nødvendigheden af strenghed ved barneopdragelsen. Ved sig selv er han ærgerlig på guvernanten, som ikke kan ordne en så simpel sag selv, men sender Tanja til ham; har man imidlertid en gang henstillet sagen til hans afgørelse, må han også lade sin magt se og opretholde sin faderlige myndighed. Derfor påtager han sig en streng og misfornøjet mine.

"Du er en styg, ulydig tøs, og jeg er meget misfornøjet med dig," siger han og tier derpå, fordi han ikke ved, hvad han mere skal sige. "Gå hen og stil dig i skammekrogen," befaler han til sidst, for af alle pædagogiske visdomsregler har kun én fæstet sig i hans hukommelse, og det er, at slemme børn skal sættes i skammekrogen.

Og så må Tanja, en stor, tolvårs pige, der et par øjeblikke i forvejen har gennemlevet de mest spændende psykologiske scener med heltinden i det læste romanhæfte, gå hen og stille sig i skammekrogen som et lille dumt, ufornuftigt pattebarn!

Ivan Sergejevitch genoptager sit arbejde ved skrivebordet. I værelset hersker dyb tavshed. Tanja står ubevægelig, men, du store Gud, hvad tænker og føler hun ikke i løbet af disse få minutter! Hun forstår og indser så klart, hvor enfoldig og unyttig hele denne straf er. En slags indre blyhed driver hende til at underkaste sig den i tavshed, til ikke at briste i gråd eller gøre nogen scene. Men en følelse af bitter forurettelse, af magtesløs vrede snører hendes strube sammen og truer med at kvæle hende. "Det er jo bare dumt alt sammen! Hvad skader det

mig at stå i skammekrogen?" forsøger hun at trøste sig selv med, men det smerter hende, at faderen kan og vil ydmyge hende på den måde, den samme fader, som hun er stolt af, som står så højt over alle andre.

Det kunne endda gå an, om hun fik lov til at være alene med faderen. Men nu banker det på døren, og under et eller andet påskud træder den utålelige Ilja ind. Tanja ved meget godt, at han blot kommer derind af nysgerrighed, for at se, hvad for straf frøkenen får, men han lader, som om han aldeles ikke ser hende, udretter sit ærinde, uden at forhaste sig, som om han ikke mærkede noget usædvanligt, og først da han går, kaster han et spottende blik på Tanja. Å, hvor hun hader ham i dette øjeblik!

Tanja står så tavs og stille, at det kan hænde, at faderen rent glemmer hende og hun må stå dér en lang tid, for selv er hun naturligvis for stolt til at bede om forladelse. Endelig kommer faderen hende i hu og affærdiger hende med de ord: "Ja, gå så nu, og gør så ingen optøjer en anden gang!" Han har ingen anelse om, hvilken moralsk tortur hans stakkels lille pige har udstået den sidste halve time. Upåtvivlelig ville han selv blive forfærdet, om han kunne se ind i hendes sjæl, men, således som han er, glemmer han inden et par øjeblikke hele den ubehagelige historie. Tanja derimod forlader hans værelse med en følelse af sorg, der er langt over hendes år, og af en ufortjent ydmygelse, der er så bitter, at hun senere kun en to-tre gange i sit livs tungeste timer har oplevet noget lignende.

Hun vender tilbage til skolestuen spag og stille. Guvernanten er tilfreds med resultatet af sin opdragelsesmetode, for i flere dage derefter er Tanja så stilfærdig og føjelig, at der ikke findes

noget at bemærke ved hendes opførsel. Men hun ville være mindre tilfreds, hvis hun vidste, hvilket indtryk dette udslag af hendes pædagogiske iver havde ladt tilbage i hendes elevs sind.

I almindelighed går som en mørk tråd gennem alle Tanjas barndomsminder overbevisningen om, at hun ikke var afholdt af sine nærmeste. Denne sørgelige overbevisning, der næredes ved tilfældigt opsnappede ytringer fra tyendet, stadfæstedes endnu yderligere ved det eneboerliv, hun førte med sin guvernante.

Dennes lod hørte heller ikke til de gladeste. Grim, ene i verden, ikke længere ung, en fremmed i Rusland, hvor hun aldrig følte sig fuldt hjemme, men stadig savnede det engelske samfund, koncentrerede hun på Tanja al den hengivenhed, som hendes stive, energiske, alt andet end følelsesfulde natur rådede over. Tanja udgjorde i virkeligheden midtpunktet for alle hendes tanker og bestræbelser og gav hendes liv dets indhold, men hendes kærlighed var hård, skinsyg, fordringsfuld og savnede ethvert spor af ømhed.

Elena Pavlovna og guvernanten var to så modsatte naturer, at nogen sympati imellem dem var umulig. Tanjas moder tilhørte, både af karakter og udseende, den slags kvinder, som aldrig bliver gamle. Hun var født von Sch., af en tysk slægt, der i lang tid havde været bosat i Rusland. Hendes farfader havde været en bekendt videnskabsmand, og hendes fader var chef for Krigsakademiet. Hans stilling skaffede ham adgang til de højeste militære kredse, såvel som til de videnskabelige, og i hans hus samledes alt, hvad Petersborg på den tid ejede af intelligens og rang. Han havde tidligt mistet sin hustru, men husholdningen varetoges af hans talrige ugifte søstre, som alle

boede hos ham, og en følge deraf var, at Elena Pavlovna, så længe hun var ung pige, aldrig kom i berøring med livets praktiske side. Hun fik en bedre opdragelse end flertallet af russiske unge piger på den tid, spillede flinkt på klaver, sang fortræffeligt, talte forskellige udenlandske sprog og var vel bevandret i den tyske og franske litteratur. Desuden besad hun også andre kunstneriske anlæg, skønt intet af dem var så stærkt udpræget, at det krævede noget offer af hende eller forstyrrende virkede ind på den øvrige families smag og vaner. Tværtimod viste det sig på alt, at hun dyrkede sine talenter ikke så meget for sin egen skyld som til de andres glæde. I hendes faders hus kom for det meste ældre og alvorlige gæster, der fandt et tiltalende, forfriskende tidsfordriv i at snakke med den smukke, begavede unge pige, og fra sin tidligste ungdom kom Elena Pavlovna til at spille en rolle som den friske, duftende blomst, der yndefuldt trådte frem på den hende omgivende akademiske lærdoms grålige baggrund. For alle faderens lærde venner var hun en personifikation af idealbilledet "das Kind", som Goethe besynger, og som af skæbnen synes at være bestemt til at optræde i ethvert samfund af alderstegne tyske tænkere, lige så naturnødvendigt og uundgåeligt som en lille insektæder altid må flagre omkring, hvor et stort plumpt næsehorn roder op i jorden.

Også Ivan Sergejevitch, hendes mand, som var betydelig ældre end hun, fik herved lige fra første færd af den vane at betragte og behandle hende som et barn, og denne vane beholdt han langt ind i alderdommen. Han kaldte hende Lena eller Lenotchka, mens hun altid ærbødigt benævnede ham Ivan Sergejevitch. Det hændte endog, at han i børnenes nærværelse

irettesatte hende. "Nu snakker nok min gås igen, Lenotchka," kunne de ikke sjældent høre ham sige. Og Elena Pavlovna blev ikke vred over irettesættelsen, men holdt fremdeles fast ved sin mening ligesom et forkælet barn, der har privilegium på at høste bifald selv for sine ufornuftigste indfald.

Der var ingen tvivl om, at hvis Elena Pavlovna ved sit giftermål var kommet ind i en patriarkalsk tysk familie, så ville hun snart være blevet en fortræffelig husmoder. Men i hendes mands hus var det hende alt andet end let at udvikle huslige dyder. Ivan Sergejevitch var enkemand, da han giftede sig med Elena Pavlovna, og skønt der ikke fandtes børn fra det første ægteskab, bibeholdtes uforandret den fra forrige tider fastslåede orden i huset. Tjenestefolkene var gamle og livegne i familien og havde for længe siden tilrevet sig al magt og myndighed. Den nye madmoder, som endnu næsten var et barn, mild og eftergivende af sindelag, kunne naturligvis ikke imponere nogen, og mellem tyendet sluttedes snart et slags hemmeligt forbund om at indskrænke hendes område til dagligstuens fire vægge og ikke under noget påskud overgive regeringens tøjler i hendes svage, små hænder. I begyndelsen af sit ægteskab forsøgte Elena Pavlovna et par gange på at afkaste tjenestefolkenes åg, men enhver selvstændig foranstaltning fra hendes side vedrørende huslige anliggender, mødtes at en så hårdnakket, om end ærbødig modstand og hendes befalinger blev adlydt med en så åbenlys vilje til at gøre alt bagvendt, at resultatet naturligvis blev bedrøveligt. For den stakkels Elena Pavlovna stod der intet andet tilbage end at erkende sin egen upraktiskhed og med skam trække sig tilbage, og således tjente

alle hendes oprørsforsøg kun til endnu yderligere at befæste tyendets tyranni.

For sine børns guvernante var Elena Pavlovna ligefrem bange, for den frihedselskende englænderinde optrådte ofte temmelig hårdt over for hende og anså sig som enerådende herskerinde i børnenes værelse, deres moder derimod blot som en tilfældig gæst. Som følge deraf kom Elena Pavlovna kun sjældent ind i barnekammeret og blandede sig næsten slet ikke i børnenes opdragelse.

Hvad Tanja angår, så var hun i sit inderste meget betaget af sin moder, der syntes hende den smukkeste og mest fortryllende af alle kvinder, hun havde set, men på samme tid følte hun sig altid ligesom forurettet af hende – hvorfor holdt hun mindre af hende end af de andre børn?

Det er aften, og Tanja sidder i skolestuen. Lektierne for morgendagen er besørget, men guvernanten holder hende bestandig tilbage under forskellige påskud og vil ikke lade hende gå op til de andre. Fra den store sal, der ligger lige over skolestuen, høres lyden af musik. Elena Pavlovna plejer at spille klaver om aftenen. Hun kan sidde og spille i timevis udenad, improvisere, gå over fra det ene tema til det andet. Hun har megen musikalsk smag, og et mærkværdigt let anslag, og Tanja lytter altid med henrykkelse til hendes spil. Under indflydelse af musikken og trætheden efter lektierne får hun et pludseligt anfald af ømhed, længes efter at klynge sig ind til og blive kærtegnet af nogen. Nu er der kun et par øjeblikke til tetid, og guvernanten slipper hende endelig løs. Tanja styrter op ad trappen og mødes af følgende syn: Elena Pavlovna har ophørt at spille og sidder i sofaen, omgiven af Anjuta og Fedja, der, hver

på sin side, trykker sig ind til hende. De ler og snakker så ivrigt, at de ikke engang mærker Tanjas komme. Hun står nogle øjeblikke stille ved siden af dem, i håb om, at de skal få øje på hende, men de fortsætter deres samtale, uden at lade sig forstyrre. Der behøves ikke mere for fuldstændig at afkøle Tanjas varme iver. "De morer sig uden mig," hvisker en bitter, skinsyg følelse i hendes bryst, og i stedet for at storme hen til moderen og kysse hendes fine hvide hænder, således som hun havde tænkt sig det nede i skolestuen, kryber hun sammen i en krog langt fra de andre og sidder og surmuler der, indtil de alle kaldes til tebordet, og hun kort derefter sendes i seng.

5

Denne Tanjas overbevisning om, at hun var mindre elsket end de andre børn, smertede hende dybt, så meget mere som trangen til en stærk, udelt hengivenhed tidligt opstod hos hende. Følgen heraf var, at så snart en eller anden af familiens slægtninge eller venner syntes at foretrække hende aldrig så lidt for de øvrige søskende, følte hun på sin side for vedkommende et venskab, som grænsede til tilbedelse.

Der var egentlig to personer, som under Tanjas barndom blev genstand for hendes varme hengivenhed – en af hendes farbrødre, samt hendes morbroder. Den første, Peter Sergejevitch Rajevski, hendes faders ældste broder, var en olding af et usædvanlig stateligt udseende, høj af vækst, med et vældigt hoved, aldeles dækket af hvidt kruset hår. Hans ansigt med den regelbundne, strenge profil, de grå, sammenvoksede øjenbryn og den dybe rynke, som næsten delte panden i to dele, ville have kunnet synes strengt, næsten grumt, hvis det ikke var blevet oplyst af et par så gode, trofast uskyldige øjne, som man kun plejer at finde hos newfoundlandshunde og små børn.

Peter Sergejevitch var ikke en mand af denne verden. Skønt han var den ældste af brødrene og altså burde indtage stillingen som familiens overhoved, behandledes han af hele slægten som et stort barn, som man ikke behøvede at tage hensyn til. Fra gammel tid af havde han ord for at være en original og en fantast. Hans hustru var død for nogle år tilbage, og hele sin temmelig anselige formue havde han overladt til sin eneste søn, idet han kun forbeholdt sig selv en ubetydelig månedlig sum.

Da han således var uden bestemt beskæftigelse, plejede han ofte at komme og hilse på broderen på Palibino, samt blive der i hele uger. Hans komme hilstes af børnene som en glædesfest, og der blev ligesom hyggeligere og muntrere i hele huset, når han opholdt sig der.

Hans yndlingsopholdssted var biblioteket. Med hensyn til alle slags legemlige bevægelser var han yderst lad og kunne sidde hele dage uden at røre sig i den store skindsofa, med det ene ben trukket op under sig, missende med det venstre øje, som var svagere end det højre, og aldeles fordybet i læsningen af *Revue des Deux Mondes*, hans yndlingslekture.

At læse, læse til overdrivelse, til raseri, var hans eneste lidenskab. Politik interesserede ham meget, og han slugte begærligt aviserne, som kun en gang om ugen kom til Palibino, hvorpå han kunne sidde længe hensunket i dybsindige grublerier over, "hvad den skurk til Napoleon havde hittet på af kæltringestreger igen". I løbet af de sidste år af hans liv voldte også Bismarck ham adskilligt hovedbrud. For øvrigt var han overtydet om, at "Napoleon nok ville gøre kål på Bismarck" og da han aldrig oplevede 1870, blev det ham forundt at dø i denne sin overbevisning.

Så snart det gjaldt politik, var Peter Sergejevitch forskrækkelig blodtørstig. På stedet at nedsable en hær på hundred tusind mand, var for ham en bagatel. Det samme ubarmhjertige sindelag lagde han for dagen, når han i indbildningen straffede forbrydere. En forbryder var for ham en fantasifigur, for i det virkelige liv holdt han alle mennesker for gode og retskafne.

Trods guvernantens indsigelser dømte han for eksempel alle engelske guvernører i Indien til at hænges. "Jo, frøken, alle, alle!" skreg han og slog i heden den knyttede næve hårdt i bordet. I sådanne øjeblikke kunne han se så truende ud, at enhver, der pludselig var kommet ind i værelset, ville være blevet bange alene ved synet af ham. Men i det næste sekund tav han med ét stille, og hans ansigt fik et uroligt bekymret udtryk – han opdagede nemlig, at han med sine uforsigtige bevægelser havde forstyrret myndehunden Grisi, der lige havde lagt sig til rette for at tage sig en lur ved siden af ham på sofaen.

Men allermest henrykt blev Peter Sergejevitch, når han i et tidsskrift traf på en redegørelse for en eller anden ny og betydningsfuld videnskabelig opdagelse. På sådanne dage fandt livlige samtaler og varme debatter sted ved middagsbordet hos Rajevskis, hvor ellers, når familien var for sig selv, en næsten hårdnakket tavshed herskede, fordi ingen, af mangel på fælles interesser, vidste, hvad man skulle tale om.

"Har du læst, hvad Paul Bert nu har hittet på?" kunne Peter Sergejevitch spørge, idet han henvendte sig til sin svigerinde, Elena Pavlovna. "Han har lavet en slags kunstige siamesiske tvillinger, på den måde at han har ladet den ene kanins nerver vokse sammen med den andens. Når man slår den ene, føler den anden smerte ved slaget. Hvad siger I til det? Forstår I, hvad alt det kan føre til?"

Og hermed begynder Peter Sergejevitch at meddele de tilstedeværende indholdet af den nys læste tidsskriftsartikel, hvorunder han ufrivilligt, næsten ubevidst, udsmykker og forstørrer den, samt drager så dristige slutninger angående

opdagelsens vigtighed og følger, at sikkert ikke engang opdageren selv nogen sinde har drømt om noget lignende.

Efter redegørelsen følger så en varm debat. Elena Pavlovna og Anjuta går i almindelighed straks over på Peter Sergejevitchs parti og er begejstrede for den nye opdagelse. Guvernanten derimod stiller sig, af medfødt modsigelseslyst, næsten lige så ufravigelig i oppositionens rækker og begynder med stor hidsighed at angribe det falske, for ikke at sige syndige, i de teorier, Peter Sergejevitch har fremsat. Den polske informator oplader nu og da sin røst, når det gælder om at rette en eller anden ren saglig misforståelse, men afholder sig viselig fra enhver aktiv deltagelse i striden. Hvad Ivan Sergejevitch angår, så repræsenterer han den skeptiske, ironiserende kritik, der ikke tager parti for nogen af siderne, men kun med et skarpt blik opdager og fremhæver alle svage punkter hos begge de kæmpende lejre.

Disse debatter antager stundom et meget krigerisk præg og slutter ved en eller anden ulyksalig hændelse næsten ufravigeligt med fra rent abstrakte spørgsmål at springe over til små spydige personlige udfald.

De hidsigste modstandere er altid Malvina Jakovlevna og Anjuta, mellem hvilke der hersker en femårig, hemmelig fejde, kun afbrudt ved korte mellemrum af en væbnet, afventende fred.

Hvis Peter Sergejevitch overrasker ved sin dristighed til at drage almene slutninger af enhver isoleret fremtoning, så udmærker guvernanten sig på sin side ved ikke mindre genialitet med hensyn til den praktiske anvendelse. I de mest abstrakte, tilsyneladende fra livet mest fjerntliggende

videnskabelige teorier ser hun øjeblikkelig en anledning til at fordømme Anjutas opførsel, og anledningen kommer så uventet og originalt, at de andre ikke kan andet end studse over det.

Anjuta bliver hende intet skyldigt, men giver et så ondskabsfuldt og næsvist svar, at guvernanten farer op fra bordet og erklærer, at hun efter en sådan fornærmelse ikke længere kan blive der i huset. Alle tilstedeværende føler sig naturligvis forlegne og ilde til mode; Elena Pavlovna, som afskyr strid og scener, påtager sig rollen som mæglerske, og efter langvarige underhandlinger bliver der endelig sluttet fred.

Tanja mindedes ofte senere, hvilke storme særlig to afhandlinger i *Revue des Deux Mondes* vakte i huset, den ene vedrørende de fysiske kræfters enhed (en redegørelse for Helmholtz' brochure om dette emne), den anden Claude Bernards eksperimenter med udtagelsen af en del af hjernen hos duer. Utvivlsomt ville både Helmholtz og Claude Bernard være blevet højligt overraskede, om de havde fået at vide, hvilket stridens æble de havde kastet ind i en fredelig russisk familie, der boede langt borte i en afsides krog af det Vitebske guvernement.

Men det var ikke alene politik og redegørelser for de nyeste opdagelser, der formanede at tage Peter Sergejevitchs interesse fangen. Med samme begejstring læste han både romaner, rejsebeskrivelser og historiske afhandlinger – ja, i mangel af bedre var han endogså i stand til at læse børnebøger. Man skulle synes, at intet kunne have være lettere for en rig godsejer end at tilfredsstille en så uskyldig lidenskab. Men alligevel havde Peter Sergejevitch næsten aldrig selv nogle bøger, og det var først i de

sidste år af hans liv, at det, takket været biblioteket på Palibino, blev ham muligt at frådse i den eneste nydelse, han satte pris på.

Den usædvanlige svaghed i hans karakter, der stod i en så besynderlig kontrast til hans statelige, barske ydre, gjorde, at han i hele sit liv havde ladet sig undertrykke af andre, og denne undertrykkelse havde været så streng og tyrannisk, at der for ham aldrig havde kunnet være tale om at tilfredsstille personlige tilbøjeligheder eller ønsker.

Som følge af den samme karaktersvaghed var han som ung mand blevet erklæret for uduelig til at gå den militære vej, hvilken den gang ansås for at være den eneste passende for en adelsmand, og da han var af et fredeligt og føjeligt sindelag og uden anlæg til at gøre sig ud til bens, bestemte hans ømme forældre sig til at beholde ham hjemme, idet de nøjedes med at bibringe ham netop så megen dannelse, som var nødvendig, for at han ikke skulle synke ned til en almindelig rå landjunker. Alt, hvad han vidste, havde han siden selv tænkt eller læst sig til, og hans kundskaber var virkelig ret betydelige, skønt, som hos alle autodidakter, ujævne og usammenhængende. På ét område kunne han være meget bevandret, på et andet næsten aldeles uvidende.

Også som voksen vedblev han at leve hjemme på godset, hvor han tog til takke med den mest fordringsløse stilling i familien og bestandig var lige fri for ethvert spor af egennytte og selviskhed. De yngre, langt mere glimrende brødre behandlede ham en smule overlegent, godmodigt beskyttende, som en uskadelig original. Men pludselig faldt en uventet lykke ligesom ned fra himlen til ham: guvernementets største skønhed og

rigeste arving, Nadeschda Andrejevna N., beærede ham med sin opmærksomhed. Fængsledes hun af hans udseende, eller regnede hun ganske simpelt ud, at han netop ville være den mand, hun behøvede, at det kunne være tiltalende altid for sine fødder at have denne underdanige, forelskede kæmpe – nok sagt, hun lod tydeligt forstå, at hun ikke ville have noget imod at skænke ham sin hånd.

Peter Sergejevitch selv ville aldrig engang have vovet at drømme om noget sådant, men hele den store skare af tanter og søstre ilede med straks at underrette ham om den lykke, der var faldet i hans lod, og inden han vidste et ord af det, var han den smukke, rige, forkælede Nadeschda Andrejevnas udkårede brudgom.

Men ægteskabet blev ikke lykkeligt.

Skønt børnene hos Rajevskis var gennemtrængt af overbevisningen om, at farbroder Peter Sergejevitch ene og alene var til i verden for deres private fornøjelses skyld, og skønt de frit snakkede med ham om alle mulige bagateller, som faldt dem ind, havde de alligevel en instinktmæssig følelse af, at der var ét samtaleemne, som det ikke gik an at berøre – de måtte ikke spørge farbroderen om hans afdøde hustru.

For øvrigt var uhyggelige historier om faster Nadeschda Andrejevna i omløb blandt børnene. De ældre, det vil sige forældrene og guvernanten, nævnede aldrig hendes navn i disses nærværelse. Men deres yngste, ugifte faster, Anna Sergejevna, fik stundom et anfald af snakkesalighed og fortalte da børnene forskellige skrækkelige ting om den "salig svigerinde Nadeschda Andrejevna".

"Gud hjælpe os, for slange det var! Mig og søster Marfa var hun lige ved at pine livet af! Og broder Peter fik da sandelig også, hvad han kunne have godt af, af hende. Hvis hun f.eks. blev vred på en af tjenestefolkene, så fo'r hun straks ind til ham og forlangte, at han med egen hånd skulle straffe den skyldige. Så skikkelig som han er, ville han naturligvis ikke det, men forsøgte på at tale hende til fornuft – jo, det hjalp godt! Hun blev bare endnu mere rasende over hans bemærkninger og faldt i stedet over ham med alle mulige ukvemsord. Og han har jo været en gammel kælling alle sine dage og ikke noget mandfolk! Han sad bare stille og hørte i tavshed og skikkelighed på hende. Til sidst, når hun så, at hun ikke kunne ærgre ham med sine ord, tog hun hans papirer, bøger, alt, hvad hun kunne få fat i på skrivebordet, og kastede det i kakkelovnen, idet hun skreg: "Jeg tåler ikke noget sådant roderi i mit hus!" Det hændte endog, at hun rev sin tøffel af og slog ham på øret med den – virkelig på øret. Og han, det skikkelige kræ, han forsøgte bare at gribe om hendes hænder, men altid så forsigtigt, for at han ikke skulle gøre hende fortræd, og sagde så mildt og venligt: "Hvad går der af dig, Nadenka? Kom dog til dig selv! Skammer du dig ikke? Og oven i købet i andre folks nærværelse!" Men hun skammede sig så min sandten ikke!"

"Men hvor kunne farbror holde det ud med en sådan hustru! At han ikke forsøgte på at blive hende kvit!" udbryder børnene i dyb fortrydelse.

"Ak, kære børn, man kaster ikke sin lovlige hustru bort som en gammel handske," svarede Anna Sergejevna. "Og jeg må også sige, at hvor ilde hun end behandlede ham, så elskede han hende lige højt alligevel."

"Hvor kunne han elske hende? En sådan Xantippe! "

"Han elskede hende i hvert fald, han kunne ikke leve uden hende. Da de så gjorde det af med hende, så sørgede han sådan, at han var nær ved at lægge hånd på sig selv."

"Hvad er det, faster siger? Gjorde de det af med hende?" spurgte børnene i den højeste spænding.

Fasteren, som mærkede, at hun havde snakket over sig, afbryder pludselig sin fortælling og begynder energisk at strikke på sin strømpe til tegn på, at ingen fortsættelse følger. Men børnenes nysgerrighed var nu engang vakt, og de giver ikke tabt.

"Søde, rare, lille faster, fortæl!" beder de indtrængende.

Og Anna Sergejevna kan, lader det til, selv ikke standse, når hun ret er i farten.

"Jo, det gik sådan til, ser I, at hun blev kvalt af sine egne livegne," svarede hun pludselig.

"Nej, hvor skrækkeligt! Hvordan gik det til?"

"Ak, det gik ganske simpelt til!" begynder Anna Sergejevna. "Det var en gang, hun var ene hjemme en nat – broder Peter og børnene havde hun sendt et eller andet sted hen. Om aftenen klædte hendes yndling blandt kammerpigerne, Malanja, hende af som sædvanligt og bragte hende til sengs, men så, et, to, tre, klappede hun i hænderne, og på dette tegn kom alle de andre piger styrtende ind i sovekammeret og med dem også kusken Fedor og gartneren Jevstignej. Nadeschda Andrejevna behøvede blot at kaste et blik på deres ansigter, for at se, at der var fare på færde, men hun blev ikke bange og tabte ikke besindelsen, men brølede til dem: "Hvad har I herinde at gøre, I lømler? Er I fra forstanden? Ud med jer på øjeblikket!" Og af gammel vane lod

de sig forknytte og begyndte allerede at trække sig tilbage mod døren, da Malanja, der var den dristigste, fo'r hen imod dem: "Hvad tænker I på, feje stakler? Er I ikke mere bange for jeres eget skind? Begriber I ikke, at hun i morgen den dag sender jer alle sammen til Sibirien!" Nå, så tog de mod til sig og stormede hen til sengen; nogle holdt den salig svigerinde fast om hænderne, andre om benene, og så dyngede de dyner og puder over hende for at kvæle hende. Hun bad og besvor dem, og bød dem penge og alt muligt godt, hvis de ville lade hende leve. Men nej, de lod sig ikke bestikke. Og Malanja, som dog var hendes yndling, sagde til de andre, at de skulle lægge et vådt håndklæde over hendes hoved, for at der ikke skulle ses blå pletter i ansigtet.

Men bagefter angav de sig selv, de dumme trælle, og fik pisk og fortalte udførligt for domstolen, hvordan alt var gået til. Og de kom min sandten dyrt nok til at bøde for, hvad de havde gjort. Mange af dem henslæber endnu den dag i dag et elendigt liv ovre i Sibirien."

Fasteren holder inde, og børnene tier også, grebet af rædsel.

"Pas nu for alt i verden blot på, at I ikke siger noget til far og mor om alt det, som jeg her har været dum nok til at fortælle jer," formaner hun dem så. Men børnene forstår selv, at det ikke går an at tale med forældrene eller med guvernanten om sådanne ting. Det ville bare bringe huset på den anden ende, og siden ville ingen længere vove at fortælle dem noget.

Men om aftnerne, når Tanja skal lægge sig, forfølger den uhyggelige historie hende således, at hun ikke kan falde i søvn.

En gang, da hun var på besøg hos farbroderen, så hun dér et stort oliemalet portræt i fuld legemsstørrelse af Nadeschda

Andrejevna, malet på den skabelonmæssige måde, som datiden havde for skik. Og nu står pludselig dette fasterens billede ligesom levende for hende – lille og fin af lemmer, smuk som en porcelænsdukke, iført en nedringet rød fløjlskjole med et granathalsbånd på den fyldige, hvide hals, med en stærk rødme på de runde kinder, et hovmodigt udtryk i de store, sorte øjne og et stereotypt smil om den lille rosenrøde mund. Og Tanja prøver på at forestille sig, hvorledes de store øjne spiledes endnu mere op af rædsel, da hun pludselig så sine livegne slaver komme styrtende ind for at tage hendes liv.

Så indbilder Tanja sig, at hun selv er i hendes sted. Mens Dunjascha klæder hende af, kommer hun pludselig til at tænke på, hvordan det ville være, om tjenestepigens runde, venlige ansigt med ét antog et vildt og hadefuldt udtryk, og hun klappede i hænderne, og Ilja og Stepan og Sascha kom styrtende ind og råbte: Vi vil slå frøkenen ihjel!

Tanja bliver for ramme alvor bange ved denne uhyggelige tanke, og forsøger ikke som ellers at holde Dunjascha så længe som muligt tilbage, men er tværtimod glad, da hun endelig går sin vej og tager lyset med sig. Tanja kan alligevel ikke falde i søvn, men ligger længe og stirrer ud i mørket med åbne øjne, utålmodigt ventende på, at guvernanten skal komme ned fra spillepartiet ovenpå med de voksne.

Hver gang, hun er alene med farbroderen, står også denne historie uvilkårlig for hende, og det forekommer hende underligt og ubegribeligt, at denne mand, som har gennemgået så meget i sit liv, nu er så rolig og munter, som om ingenting er hændet, at han spiller skak med hende, laver papirsbåde til hende og kommer i fyr og flamme over læsningen af en

avisartikel, der omhandler udgravningen af Sir-Darjas gamle flodleje eller noget lignende. Børn har jo i almindelighed vanskeligt ved at forestille sig, at nogen af deres nærmeste, som de er vante til at se hver dag, i løbet af deres liv har oplevet tragiske og fra den sædvanlige slendrian afvigende tildragelser.

Nu og da følte Tanja en næsten sygelig trang til at spørge farbroderen, hvordan alt dette egentlig var gået til. Hun kunne sidde og stirre ufravendt på ham i halve timer, idet hun søgte at forestille sig, hvordan den store, stærke, kloge mand skælvede for sin lille skønhed af hustru og græd og kyssede hendes hænder, mens hun rev hans papirer og bøger itu eller trak sin lille tøffel af og slog ham på øret med den.

En gang, kun en eneste gang i løbet af hele sin barndom, kunne Tanja ikke modstå fristelsen til at berøre farbroderens ømme punkt.

Det var aften, og de var alene i biblioteket. Farbroderen sad som sædvanlig i sofaen med det ene ben trukket op under sig og læste; Tanja løb omkring i værelset og legede med sin bold, men blev til sidst træt og krøb op i sofaen til ham. Hun hældede sig op til ham og hensank i sine sædvanlige grublerier over hans tidligere liv.

Peter Sergejevitch lagde pludselig bogen fra sig og spurgte, idet han ømt klappede hende på håret: "Hvad tænker min lille pige vel så dybsindigt på?"

"Var farbroder ikke meget ulykkelig med sin hustru?" udbrød Tanja uoverlagt, næsten uvilkårligt.

Aldrig glemte hun den virkning, som dette uventede spørgsmål gjorde på den stakkels Peter Sergejevitch. Hans rolige, strenge ansigt trak sig pludselig sammen i små rynker

som af en fysisk smerte, og han strakte hænderne frem ligesom for at afbøde et slag. Og Tanja havde så ondt af ham, følte sig så skamfuld og ilde til mode – det var hende, som om også hun havde taget sin tøffel af og slået ham i ansigtet.

"Kære, elskede farbror, tilgiv mig! Jeg tænkte ikke på, hvad jeg spurgte om!" hviskede hun, idet hun trykkede sig ind til ham og gemte sit blussende ansigt ved hans bryst. Og den brave farbroder måtte prøve på at trøste hende over hendes hensynsløse nysgerrighed.

Efter dette øjeblik vendte Tanja aldrig mere tilbage til det forbudne emne. Men om alt muligt andet kunne hun frit spørge ham. Hun blev anset for hans specielle yndling, og de kunne i timevis sidde sammen og snakke om alle hånde ting. Når han havde nogle af sine metafysiske ideer i hovedet, kunne han ikke tænke på eller tale om noget andet, og han kunne da selv for Tanja udvikle de mest abstrakte teorier, mens han fuldstændigt glemte, at det var et barn, han henvendte sig til. Men Tanja syntes netop om, at han talte til hende som til en voksen, og anstrengte alle sine kræfter for at forstå ham eller i det mindste lade, som om hun gjorde det.

Skønt han aldrig havde studeret matematik, nærede han for denne videnskab den dybeste ærbødighed. Fra forskellige bøger havde han læst sig nogle matematiske kundskaber til og holdt af at filosofere over dem, og dette gjorde han ofte højt i Tanjas nærværelse. Af ham hørte hun for første gang tale om cirklens kvadratur og en mængde andre lignende sager, hvis betydning hun naturligvis ikke kunne fatte, men som gjorde indtryk på hendes fantasi og vakte hendes ærbødighed for matematikken. Det var, indså hun, en ophøjet, mystisk videnskab, der for sine

indviede åbnede en ny vidunderlig verden, utilgængelig for almindelige, simple dødelige.

Der var også en anden, ret ejendommelig omstændighed, der allerede tidligt vakte Tanjas interesse for den matematiske videnskab.

Da de flyttede ud på landet, måtte hele hovedbygningen repareres og alle værelserne tapetseres om. Men da der var mange værelser, havde man forregnet sig med hensyn til tapeterne, så at de ikke strakte til for det ene barnekammers vedkommende, og at skrive efter nye fra Petersburg var en hel omstændelig historie, som det ikke lønnede møjen at gøre sig ulejlighed for, hvad det ene værelse angik. Man måtte vente, til en eller anden gunstig lejlighed tilbød sig, og i mellemtiden fik værelset lov til i flere år at stå med den ene væg beklædt med almindeligt papir, gammelt makulatur og lignende. Deriblandt befandt sig også nogle litograferede blade af Ostrogradskis forelæsninger over differential- og integralregninger, som Ivan Sergejevitch i sin ungdom havde studeret.

Disse blade med deres underlige, snirklede, ubegribelige formler tiltrak sig snart Tanjas opmærksomhed. Hun kunne stå hele timer foran den hemmelighedsfulde væg og forsøge på at finde ud af meningen af enkelte fraser eller tage rede på den orden, bladene burde følge efter hinanden i. Gennem den langvarige, daglige betragtning fæstede det rent ydre udseende af forskellige formler sig i hendes hukommelse, og selve teksten efterlod et dybt spor i hendes hjerne, skønt den var hende ubegribelig i det øjeblik, hun læste den.

Da hun mange år senere som femtenårig ung pige tog sin første undervisning i differentialregning hos en ukendt

matematiker i Petersburg, forundrede denne sig over, hvor hurtigt hun fattede og tilegnede sig alle de herhenhørende begreber, ganske som om hun havde studeret dem på forhånd. Forholdet var også det, at i samme øjeblik han forklarede dem for hende, dukkede den virkelige betydning af de formler og ord, som så længe havde ligget gemt i en skjult krog af hendes hjerne, op hos hende fra det ubevidstes dyb.

6

Tanjas hengivenhed for morbroderen, Fedor Pavlitch, var derimod af en hel anden art.

Denne var den eneste søn af børnenes afdøde morfader og betydelig yngre end deres moder. Han var bosat i St. Petersborg og, i sin egenskab af den eneste mandlige arving til det berømte Sch-ske navn, genstand for uindskrænket tilbedelse af sine søstre og sine talrige fastere – alle sammen lutter ugifte piger.

Det var en stor begivenhed i familien, nu han kom på besøg til Palibino. Tanja var ni år, da han første gang kom og hilste på dem. Flere uger i forvejen blev der ikke talt om andet end morbroderens komme; det bedste værelse i huset blev gjort i stand til ham, og Elena Pavlovna så selv efter, at det blev møbleret med de mageligste stole og sofaer, som fandtes. En vogn blev sendt for at hente ham i guvernementsstaden, som lå halvandet hundrede verst [Note 5)] fra Palibino, og i vognen blev lagt en pels, et skindtæppe og en plaid, for at Fedor Pavlitch ikke skulle forkøle sig, eftersom det var langt ud på efteråret.

Men dagen før han ventedes, kommer pludselig en simpel telega, trukket af et trespand elendige vognmandsheste, rullende op for den store trappe, og ud af vognen springer en ung mand, iført en let overfrakke og med en rejsetaske over skulderen.

"Herre Gud, der er jo broder Fedja!" udbrød Elena Pavlovna, idet hun så ud ad vinduet.

"Morbror er kommet, morbror er kommet!" lød det gennem hele huset, og alle ilede ned i forstuen, for at byde gæsten

velkommen.

"Fedja, min stakkels ven! Men hvorfor har du kørt med telega? Mødte du ikke vognen, som vi sendte efter dig? Du er vel fuldstændig rystet sønder og sammen?" spurgte Elena Pavlovna, idet hun omfavnede broderen.

Det viste sig, at Fedor Pavlitch var rejst et døgn tidligere fra St. Petersborg end oprindelig bestemt.

"Gud bevares, Lena!" svarede han leende og tørrede frostdråberne af moustacherne, inden han kyssede søsteren. "Jeg kunne ikke tænke mig, at du ville gøre så meget væsen af min ankomst. Hvad behøvedes det at sende bud for at hente mig? Jeg er vel ikke endnu en sådan gammel kælling, at jeg ikke kan køre en halvandet hundrede verst i en telega."

Fedor Pavlitch havde en behagelig tenorstemme og talte med en let snurren på r'erne. Han så ud til at være ganske ung, det kort klippede kastanjebrune hår stod som en tæt fløjlspude over hovedet, kinderne blussede af kulden, de mørkebrune øjne så sig levende og muntert omkring, og mellem de bløde, røde læber, der overskyggedes af et par fine moustacher, lyste nu og da en række friske, hvide tænder.

"Hvor han er statelig! Hvor han er smuk!" tænkte Tanja og betragtede ham med henrykkelse.

"Hvem har vi dér? Anjuta?" spurgte morbroderen, idet han pegede på Tanja.

"Hvor vil du hen, Fedja? Anjuta er allerede en stor dame. Det er bare Tanja!" svarede Elena Pavlovna i en krænket tone.

"Gud, hvor dine pigebørn er skudt i vejret! Pas på, Lena; inden du ved et ord af det, gør de dig til en gammel kone,"

udbrød Fedor Pavlitch leende og kyssede Tanja. Hun følte sig flov, uden at vide hvorfor, og blev blussende rød.

Ved middagsbordet indtager morbroderen naturligvis ærespladsen ved Elena Pavlovnas side. Han spiser med stor appetit, hvilket dog ikke hindrer ham i uafbrudt at snakke hele tiden. Han fortæller forskellige nyheder og sladderhistorier fra St. Petersborg, får ofte de andre til at le og stemmer selv i med sin muntre, klingende latter. Alle hører opmærksomt på ham; endog Ivan Sergejevitch behandler ham med stor agtelse, uden et spor af den overlegne, ironisk beskyttende tone, som han ofte antager over for de unge herrer af familien, som kommer på besøg, og som han vækker deres store harme med.

Jo mere Tanja betragter sin nye morbroder, des mere synes hun om ham. Han har allerede vasket sig og klædt sig om, og ingen skulle af hans friske, oprømte udseende kunne ane, at han nylig er kommet fra en lang rejse. Den korte frakke af tykt engelsk tøj sidder så godt og klædeligt på ham som på ingen anden. Men allermest synes Tanja om hans smukt formede, hvide, velplejede hænder med de skinnende negle, der ligner rosenrøde mandler. Under hele måltidet ser hun ufravendt på ham og glemmer endog at spise, så hensunken er hun i sin betragtning af ham.

Til kagen serveres stikkelsbærsyltetøj. Fedor Pavlitch tager en stor portion på sin tallerken; de store grønne bær ser så appetitlige ud, som de ligger dér og svømmer i det tykke hvide lag sukker. Han ser på syltetøjet, så på Tanja, dernæst på syltetøjet igen og brister pludselig i latter, en så munter, smittende latter, at alle de andre også stemmer i med, skønt de ikke har rede på årsagen.

"Ved du hvad, Lena," siger endelig morbroderen, idet han en smule gør vold på sin lattermildhed; "jeg har hele middagen siddet og spekuleret på, hvad det er, Tanjas øjne ligner. Nu ved jeg det: det er jo syltede stikkelsbær – lige så store, grønne og søde –"

Alle finder lignelsen meget træffende og hilser den med en ny lattersalve. Tanja rødmer op over ørene og er lige ved at føle sig fornærmet, men morbroderen tilføjer leende: "Men meget søde og meget grønne!" – og dette trøster Tanja noget.

Efter middagen sætter morbroderen sig i en lille hjørnesofa og får Tanja op på sit knæ.

"Kom nu og lad os gøre nærmere bekendtskab, *mademoiselle ma nièce*," siger han.

Han begynder at spørge hende om hendes undervisning, og hvad hun læser. Børn har i almindelighed langt bedre, end de ældre tror, rede på, hvad der er deres stærke eller svage side, og Tanja ved meget vel, at hun har let ved at lære og at hun anses for at have usædvanlig store kundskaber for sin alder. Derfor er hun yderst fornøjet over, at morbroderen netop er faldet på at spørge hende om dette, og svarer villigt og utvungent på alle hans spørgsmål. Og hun ser, at morbroderen er tilfreds med hende. "Sikken en lille fornuftig pige! Hvor hun allerede ved meget!" gentager han uophørligt.

"Morbror, fortæl du nu også mig noget," beder Tanja derpå ham.

"Nu vel, gerne – men til en sådan klog dame går det nok ikke an at komme med børneeventyr," svarer han spøgende; "med dig kan man kun tale om alvorlige ting." Og så begynder han at fortælle Tanja om infusorierne, om havtangen, om dannelsen af

koralrevene. Det er ikke så længe siden, han selv forlod universitetet, og derfor har han endnu alle disse kundskaber i frisk minde. Desuden fortæller han godt, og det morer ham, at Tanja lytter så opmærksomt til og ser så uafbrudt på ham med sine vidt opspilede "syltede stikkelsbærøjne".

Sidenhen blev det samme gentaget hver aften. Efter middagen trak både Ivan Sergejevitch og Elena Pavlovna sig tilbage for at sove en halv times tid, og morbroder havde intet at bestille. Han slog sig da til ro på den lille hjørnesofa, tog Tanja på skødet og begyndte at fortælle om alt muligt. Han foreslog også de andre børn at høre på det, men Anjuta, som for ikke længe siden havde forladt skolebænken, var bange for at kompromittere sin værdighed som voksen dame ved at høre på den slags undervisende samtaler, "der kun kunne være interessante for småfolk". Fedja hørte virkelig efter en gang, men fandt det kedeligt og løb sin vej, for at lege hest i stedet.

Tanja derimod kendte intet bedre end deres "videnskabelige underholdninger", som morbroderen for spøg kaldte dem. Hun fandt, at den morsomste tid på hele dagen var den halve time, som hun fik lov til at være alene med ham. Hun helligede ham en formelig tilbedelse, og det var ikke frit for, at der i denne følelse også blandede sig en smule af den slags barnligt kærlighedssværmeri, som små piger er mere tilbøjelige til, end gamle folk ofte tror. Tanja følte sig underligt forlegen, hver gang hun skulle nævne morbroderens navn, selv om det kun gjaldt et så simpelt spørgsmål som: "Er morbro'r hjemme?" Når nogen ved middagsbordet lagde mærke til, at hun aldrig tog øjnene fra ham, og spurgte: "Hvad er det med dig, Tanja – du

synes nok at være meget indtaget i din morbror?" så blev hun blussende rød og svarede ikke.

I løbet af dagen så Tanja næsten slet ikke noget til ham, fordi hun jo helt og holdent levede adskilt fra de ældre. Men hele tiden, såvel under undervisningen som i fritimerne, havde hun kun den eneste tanke i hovedet: "Bare klokken snart var fem! Bare jeg snart skulle se morbror!"

En gang under hans ophold på Palibino kom en nærboende godsejer med sin datter Olga på besøg. Denne Olga var den eneste jævnaldrende lille pige, som Tanja havde at omgås med. For øvrigt kom hun ikke særdeles ofte, men til gengæld blev hun så hele dagen, somme tider også natten over. Det var en lille munter og livlig pige, og skønt hendes karakter og tilbøjeligheder var Tanjas aldeles modsatte, og noget virkeligt venskab som følge deraf ikke kunne opstå imellem dem, plejede Tanja alligevel gerne at glæde sig til hendes ankomst, så meget mere, som hun til hendes ære slap for lektierne og fik en hel fridag.

Men denne gang var Tanjas første tanke, da hun fik øje på Olga: "Hvordan skal det nu gå efter middag?" Den største nydelse ved hendes samtaler med morbroderen bestod netop i, at hun var alene med ham, at hun havde ham aldeles for sig selv, og hun følte på forhånd, at den dumme Olgas nærværelse ville ødelægge alt.

Af den grund modtog Tanja sin veninde med langt mindre venlighed end sædvanlig. "Måske hun skal tidligere hjem i dag!" håbede hun i stilhed hele formiddagen. Men nej; det viste sig, at Olga ikke skulle bryde op før sent ud på aftenen. Hvad var der nu at gøre? Tanja tog til sidst mod til sig og besluttede at

åbne sit hjerte for veninden, samt bede hende om ikke at forstyrre dem.

"Hør en gang, Olga," sagde hun indsmigrende, "jeg skal lege med dig hele dagen og gøre alt, hvad du vil. Men så skal du til gengæld efter middag være sød og gå din vej og lade mig i fred. Når vi har spist, plejer jeg altid at snakke lidt med morbror, og så vil vi ikke have dig med."

Olga gik ind på Tanjas forslag, og i løbet af den hele dag opfyldte den sidstnævnte troligt sin part af aftalen. Hun legede med Olga alle mulige lege, som denne fandt på, hvor kedelige de end var, påtog sig hvilken som helst uinteressant rolle, som denne behagede at anvise hende, forvandlede sig tålmodigt fra frue til kokkepige og fra kokkepige til frue. Endelig blev de kaldt til middagsbordet. Tanja sad hele tiden som på gløder. "Mon Olga vil holde sit løfte?" tænkte hun og skottede urolig hen til veninden, idet hun med betydningsfulde blikke og vink søgte at minde hende om aftalen.

Efter bordet kyssede Tanja som sædvanlig faderen og moderen på hånden og klyngede sig derpå op til morbroderen, i spændt forventning om, hvad han ville sige.

"Nå, min lille pige, hvad skal vi så snakke om i dag?" spurgte Fedor Pavlitch, idet han kærtegnende klappede hende under hagen. Tanja hoppede af henrykkelse, greb glad hans hånd og ville lige til at begive sig hen til den velkendte krog, da hun pludselig opdagede, at den troløse Olga beredte sig til at følge efter dem.

Tanjas så snildt beregnede aftale havde kun gjort ondt værre. Det er højst troligt, at hvis hun slet intet havde sagt, ville Olga, når hun hørte, at veninden begyndte at tale fornuftigt med

morbroderen, selv have været den første til at løbe sin vej, eftersom hun nærede en hellig rædsel for alt, hvad der faldt ind under undervisning. Men da hun så, at Tanja var så optaget af morbroderens fortællinger og for enhver pris ville af med hende, indbildte hun sig, at de snakkede om højst interessante ting og fik lyst til også at høre på.

"Må jeg også gå med?" spurgte hun i en bedende tone og så på Fedor Pavlitch med sine smukke, klare øjne.

"Ja vel må du det, min lille ven," svarede denne med et venligt blik på hendes indtagende, rosenrøde lille ansigt.

Tanja tilkastede Olga et forbitret blik, men veninden lod sig ikke i mindste måde anfægte.

"Men Olga har slet ikke rede på den slags ting. Hun vil ikke kunne forstå en smule af det," indvendte Tanja i en fortrydelig tone. Men dette forsøg på at blive af med den påtrængende veninde mislykkedes fuldstændig.

"Nå, så må vi vel i dag tale om noget lettere og muntrere, så at det også kan interessere Olga," sagde morbroderen godmodigt, idet han tog begge småpigerne ved hånden og førte dem hen til hjørnesofaen.

Tanja fulgte med i mørk tavshed. Denne samtale på tre mands hånd, særligt afpasset efter Olgas smag og forstandsevner, var aldeles ikke, hvad hun havde længtes efter. Det forekom hende, som om man havde berøvet hende noget helligt og dyrebart, der med rette tilkom hende.

"Se så, Tanja, kom nu og sæt dig på mit skød," sagde morbroderen, der øjensynlig slet ikke lagde mærke til hendes dårlige humør.

Men Tanja var alt for krænket til at lade sig forsone, selv af dette forslag.

"Nej, jeg vil ikke," svarede hun heftigt og krøb surmulende længst op i krogen.

Morbroderen så på hende med et forbavset, smilende blik. Forstod han, hvilken skinsyge der rasede i hendes bryst, og ville han more sig på hendes bekostning? – Nok sagt, han vendte sig pludselig om til Olga og sagde:

"Nå ja da, Olga, siden Tanja ikke vil, så kom du her i stedet."

Olga lod sig ikke dette sige to gange, og inden Tanja vidste et ord af det, havde veninden indtaget hendes plads på morbroderens skød. Det var et uventet slag for Tanja! Hun havde ikke tænkt sig, at sagen skulle tage en så forfærdelig vending. Det var, som om jorden pludselig skulle vige bort under hendes fødder.

Hun var alt for overrumplet til at samle sig til en protest, hun stirrede kun tavs, med vidt opspilede øjne på sin lykkelige rivalinde, der med forlegen, men på samme tid højst fornøjet mine sad dér på morbroderens skød, som om alt var i den bedste orden. Hun spidsede sin lille mund til en komisk grimasse og bestræbte sig så ivrigt for at give sine runde, barnlige træk et udtryk af alvorlig opmærksomhed, at ikke blot ansigtet, men selv halsen og de bare arme blev purpurrøde ved anstrengelsen.

Tanja så på hende, så og så, og med ét – hun vidste ikke selv, hvordan det gik til; det var, som om én havde drevet hende til det, huggede hun sine tænder i Olgas hvide, runde arm lige oven for albuen og bed hende, så det blødte.

Overfaldet var så pludseligt og uventet, at alle tre i det første øjeblik var som forstenede og kun tavse stirrede på hinanden. Men med ét udstødte Olga et gennemtrængende skrig og kaldte dem atter til besindelse.

Tanja blev grebet af en vild, fortvivlet skamfuldhed og styrtede hovedkulds ud af værelset. "Din ondskabsfulde, stygge unge!" lød morbroderens forbitrede røst efter hende.

Hendes stadige tilflugtssted under alle hendes barnlige sorger og prøvelser var hendes forhenværende barnepiges værelse, det samme, som tidligere beboedes af Maria Vasiljevna. Her søgte hun også nu frelse. Hun gemte sit hoved i den gode, gamle Njanjas skød og græd længe og vedholdende, og Njanja, som så, hvor ophidset hendes yndling var, stillede ingen spørgsmål, men klappede hende blot trøstende på håret og overøste hende med kælenavne. "Min stakkels lille unge! Kom til dig selv, min søde pige!" mumlede hun, og Tanja følte det i sin fortvivlelse som en stor lindring at kunne græde ud hos den gamle, rare Njanja.

Til alt held var Tanjas guvernante den aften ikke hjemme; hun var taget på et par dages besøg til nogle naboer. Som følge af dette var der ingen, som savnede Tanja, og hun kunne frit græde sig træt i Njanjas lille værelse. Da hun var blevet noget roligere, tvang Njanja hende til at drikke en kop te og bragte hende derpå til sengs, hvor hun straks faldt i en dyb, blytung søvn.

Men da hun vågnede næste morgen og mindedes alt, hvad der havde tildraget sig den foregående aften, skammede hun sig atter så forfærdeligt, at det forekom hende, at hun aldrig mere ville kunne se andre mennesker ind i øjnene. Men alt gik

bedre, end hun havde ventet. Olga var taget hjem om aftenen og havde åbenbart været højsindet nok til ikke at klage over Tanja. Hun kunne se på alle de tilstedeværendes miner, at de ikke vidste noget. Ingen bebrejdede hende, hvad der var hændet, ingen gjorde nar ad hende. Selv morbroderen lod, som om intet var sket.

Men underligt nok, fra den dag af skiftede Tanjas følelser for ham fuldstændig karakter. Deres eftermiddagssamtaler fornyedes ikke mere. Kort efter denne begivenhed vendte morbroderen tilbage til St. Petersborg, og skønt han senere ofte kom på besøg hos Rajevskis og altid var meget venlig mod Tanja, ligesom hun for sit vedkommende holdt meget af ham, var det for bestandig forbi med den afguderiske tilbedelse, hun en gang havde helliget ham.

7

Den egn, hvor Rajevskis ejendom lå, var meget vild og langt mere malerisk, end tilfældet ellers er i Mellemrusland. Guvernementet Vitebsk er bekendt for sine uhyre nåleskove og sin mængde af store, smukke indsøer. Gennem nogle af dets sogne strækker de sidste forgreninger af Valdajhøjderne sig, og som følge heraf finder man ikke her de samme endeløse sletter som midt inde i Rusland; landskabet er tværtimod i følge sin natur kuperet og bølgeformigt. Sten er der mangel på som over alt i Rusland, men det hænder dog, at man midt på en øde strækning eller en, med mandshøjt græs bevokset, sumpet eng ganske uventet træffer på en stor granitblok, der så sælsomt rager op imellem det saftige grønne rundtomkring og så lidet stemmer overens med det øvrige landskabs bløde, afrundede konturer, at man ved synet af den uvilkårligt spørger sig selv, ved hvilken skæbnens leg den er kommet herhen. Man spørger ufrivilligt sig selv, om det ikke muligvis har været et mindesmærke, rejst i svundne tider af ukendte, måske overnaturlige væsener. Og i virkeligheden forsikrer geologerne, at dette klippestykke er blevet ført herhen fra fjerne steder af en indvandrende fremmed, og at det til visse er et interessant mindesmærke – dog hverken om noget uddødt folk eller om eventyrets gnomer, men om den store isperiode, da vældige klippeblokke blev revet løs som små sandkorn fra Finlands strandbredder og førtes langvejs omkring af den langsomt fremadskridende is' alt besejrende magt.

Palibinos herresæde grænsede på den ene side næsten lige op til skoven, som i begyndelsen var temmelig tynd og mere lignede en park, men derpå lidt efter lidt blev tættere og tættere og mere uigennemtrængelig, indtil den til sidst smeltede sammen med den vældige kroneskov. Denne strakte sig hundreder af verst vidt omkring, og i mands minde var intet øksehug hørt derinde, uden måske i smug ved nattetid, hvis en bonde var dristig nok til at vove at stjæle lidt af kronens brænde.

Blandt befolkningen var underlige historier i omløb om skoven – historier, i hvilke det var vanskeligt at udskille, hvor sandheden endte og myten begyndte. Der huserede naturligvis dér som i alle russiske skove en masse skovtrolde og ellefolk, men skønt kun få betvivlede disse væseners tilværelse, var det, sandheden i ære, ikke lykkedes nogen at få så meget som et glimt af dem at se, med undtagelse af den gamle tossede Grounja og landsbyens "kloge gamle mand", Fedor. Derimod fandtes der så mange flere, som kunne fortælle om sammentræf i skoven med et eller flere mistænkelige individer. I følge rygtet holdt hele skarer af røvere, hestetyve og bortrømte soldater til i de tætteste krat, og det ville ikke være rådeligt for ispravniken eller stanovojen [Note 6)] at gå ud og se efter, hvad der her gik for sig ved nattetid. Hvad endelig ulve, losser og bjørne angår, så var der få af de omboende bønder, som ikke i det mindste én gang i deres liv havde haft lejlighed til af egen erfaring at overtyde sig om, at sådanne fandtes i overflod.

For øvrigt bør det tilføjes, at bjørnene omgikkes temmelig fredeligt med befolkningen rundt omkring. Det kunne nu og da hænde tidligt på foråret eller sent på efteråret, at man hørte tale om, at en bjørn havde taget en ko eller hest fra en bonde, men i

almindelighed nøjedes bamsen med at rapse et par havreneg fra laden eller en smule honning fra bistaderne. Sjældent, yderst sjældent, hørte man, at en bjørn havde anfaldet en bonde, og så viste det sig altid senere, at det var bondens egen skyld, fordi han først havde angrebet den stakkels bjørn.

Der var mange, som nærede en næsten overtroisk skræk for skoven. Hændte det i en af de nærliggende landsbyer, at en bondekone om aftenen savnede sit barn, så var det hendes første tanke, at det var faret vild i krattet, og hun begyndte at græde og skrige, som om hun allerede så dets lig. Ingen af det kvindelige tyende hos Rajevskis ville have vovet at gå alene derud, men i selskab, særlig når de ledsagedes af de yngre tjenere, spadserede de der gerne. Den uforfærdede engelske guvernante, der havde en passion for lange spadsereture, ytrede i begyndelsen stor foragt for alle de fortællinger om skoven, man søgte at skræmme hende med ved hendes ankomst til Rajevskis, og erklærede, at hun agtede at spadsere der, trods alverdens kællingesnak. Men en efterårsdag, da hun var gået alene ud med sine elever og var omtrent en times vej hjemmefra, hørte hun det pludselig rasle mellem grenene og fik straks derefter øje på en vældig hunbjørn med to unger, som travede tværs over vejen, ikke mere end femten skridt fra hende. Så måtte hun indrømme, at ikke alt i fortællingerne var overdrivelse, og fra det øjeblik vovede heller ikke hun sig dybere ind i skoven, med mindre hun ledsagedes af nogen af folkene.

Men skoven skjulte ikke blot skræk og rædsel – den var også et uudtømmeligt forrådskammer for alle slags herligheder. Her opholdt sig utallige skarer af vildt – harer, hjerper, urhøns og agerhøns. Jægeren behøvede bare at gå ud og skyde – selv den

mest uøvede skytte kunne her være sikker på bytte. Endvidere fandtes der bær i overflod. Først kommer jordbærrene, som vel modnes noget senere i skoven end ude på marken, men som til gengæld er så meget mere duftende og saftfulde. Og inden de endnu er forbi, kommer blåbærrene og hindbærrene, og derpå tyttebærrene. Så inden man ved et ord af det, begynder nødderne at modnes, og efter dem står svampetiden for døren. Rørhatte findes også om sommeren, men for kantareller og mælkehatte er efteråret netop den rette tid. Alle gamle koner, unge piger og børn i landsbyerne rundt omkring gribes på denne tid af et slags raseri. Man kan ikke engang med magt få dem ud af skoven. I store skarer drager de derud, så snart solen står op, bevæbnet med vældige lerkrukker og spånkurve, og det er ikke værd at vente dem hjem før sent på aftenen. Og så den begærlighed, de lægger for dagen! Man synes, at de i dag har bragt så meget godt hjem fra skoven, at de kunne være tilfredse med det – men nej! I morgen, så snart det blot begynder at lysne, skal de derud igen. De tænker ikke på andet end på at plukke svampe, og for at finde dem, er de i stand til at gå fra hvilket som helst andet arbejde, i hjemmet eller på marken.

Også hos Rajevskis foretoges ind imellem storartede skovudflugter – om sommeren, når jordbærrene var modne, og om efteråret, når svampetiden var kommet. I disse tog hele huset del, med undtagelse af generalen og fruen, der ikke satte synderlig pris på slige landlige adspredelser.

Allerede aftenen forud træffes alle forberedelser til turen. Samtidig med solens første stråler ruller en to-tre telegaer frem for trappen. I huset hersker en munter, festlig travlhed. Tjenestepigerne iler ivrigt frem og tilbage, bærer ud og pakker

ned i vognene porcelæn, en samovar, forskellige madvarer, te, sukker, fade med postejer og friske smørkager. Oven på alt det andet kastes derpå tomme krukker og kurve til brug for den forestående svampeplukning. Børnene, som har måttet stå op på en så usædvanlig tid, løber frem og tilbage, endnu med søvn i øjnene og med kinderne blussende af den nylig overståede overhaling af en våd svamp. I deres henrykkelse ved de ikke, hvad de skal tage sig for, men fingererer ved alt muligt, står alle i vejen og får uophørligt tilsagn om at flytte sig. Gårdens hunde er naturligvis lige så ivrigt interesserede som alle andre i den forestående udflugt. Fra tidligt om morgenen har de været i en tilstand af nervøs ophidselse og render alle mennesker mellem benene under højrøstet idelig gøen. Til sidst lægger de sig, udmattede af spændingen, neden for gårdstrappen, men hele deres stilling udtrykker en spændt forventning; de følger de forbigående med ængstelige blikke, rede til at fare i vejret ved det første vink. Hele intensiteten af deres hundenatur er koncentreret på den eneste tanke: "Kan det være muligt, at de tager af sted uden os?"

Endelig er forberedelserne afsluttede. Selskabet stiger op i vognene og tager plads hulter til bulter; det består af guvernanten, huslæreren, de tre børn, en halv snes tjenestepiger, gartneren, en to-tre tjenere og en fem-seks stykker børn, der tilhører gårdens folk. Hele tjenestepersonalet er i en urolig spænding – enhver vil være med på den glade tur. I sidste øjeblik, netop som vognene begynder at sætte sig i bevægelse, kommer opvaskerkonens lille datter, den femårige Aksjuska løbende og udstøder et sådant brøl, da hun ser, at

moderen tænker på at køre sin vej uden hende, at man er nødt til at løfte hende op i vognen.

Det første hvil skal holdes ved skovløberhuset, der ligger hen ved ti verst fra herregården. Vognene skumpler langsomt af sted på den sumpede skovvej. Kun den forreste vogn køres af en rigtig kusk, alle de øvrige af amatører, der uophørligt river tømmerne ud af hænderne på hinanden og tvinger hestene til næsten at gå i zigzag. Pludselig får man et stød, så at alle farer i vejret – vognen er kørt over en stor trærod. Den lille Aksjuska er lige ved at blive slynget ud af vognen ved stødet; det er akkurat, at man når at gribe hende i trøjekraven og holde hende fast, på samme vis som man plejer at tage en hundehvalp i nakken. Fra vognbunden høres en ulykkevarslende klirren af ituslået glas.

Skoven bliver tættere og tættere, mere og mere uigennemtrængelig. Hvor man kaster blikket hen – ikke andet end fyrretræer, høje, triste, med mørkebrune stammer, ligesom kæmpemæssige kirkelys. Kun langs med vejkanten slynger sig et smalt bånd af buske – hassel, hyld og i særdeleshed el. Hist og her nogle røde, skælvende aspeblade, farvede af efteråret, eller en malerisk røn, oversået med sine skinnende rødmende klaser.

Fra en af vognene høres pludselig høje råb og skrig. Den improviserede køresvends hue er blevet siddende fast i en dugdryppende birkegren, som hang langt ned over vejen. Grenen kommer i svingning, svipper til alle de i vognen siddende personer og overstænker dem med en regn af små duftende dugdråber. Der opstår en latter, spøg og vittigheder uden ende.

Nu ses skovløberhuset. Hytten er tækket med brædder og ser uden sammenligning meget hyggeligere og renligere ud end de fleste bondehytter i Hviderusland. Den ligger på en lille eng og er – en sjælden luksus for en bonde i denne egn – omgivet af en lille have, hvor man midt iblandt kålhovederne får øje på nogle røde valmuer og en to-tre skinnende solsikker. Nogle æbletræer, fuldt behængt med rødmende æbler, knejser midt i haven og udgør ejerens særlige stolthed, fordi han selv har plantet dem, taget dem som vilde skud i skoven og podet dem, og nu har han æbler, der kan kappes med den bedste frugt fra de omkringliggende herregårde.

Skovløberen er allerede henved de halvfjerds; det lange skæg er aldeles hvidt, men han ser endnu rask og rørig ud, med sin alvorlige, værdige mine. Han er højere og grovere bygget end flertallet i Hviderusland, og hans ansigt genspejler den omgivende skovs klare, majestætiske ro. Alle sine børn har han fået forsørget – døtrene er gifte, og sønnerne har helliget sig til forskellige håndværk i egnen. Nu lever han ganske ene med sin hustru og et plejebarn, en femtenårs dreng, som de har taget til sig på deres gamle dage.

Så snart konen opdager det første glimt af de fremmede, skynder hun sig at sætte samovaren på, og når vognene kører op foran døren, står både hun og den gamle skovløber der, for at tage imod dem med dybe buk og bede de ærede gæster om ikke at forsmå en kop te hos dem. Inde i huset er der også rent og propert, skønt luften er tung og indelukket, samt mættet af en ubehagelig lugt af røgelse og lampeolie. Det kommer af, at man af frygt for vinterkulden har gjort husets vinduer yderligt små og lukket dem godt til. Efter den friske køretur i skoven

forekommer det én i det første øjeblik, som om man ikke vil kunne trække vejret derinde, men stuen indeholder så mange interessante ting, at børnene snart vænner sig til den tunge luft og nysgerrige begynder at se sig omkring. Lergulvet er bestrøet med granris; langs væggene løber bænke, hvor nu en tam allike med stækkede vinger hopper omkring, uden i mindste måde at lade sig forstyrre af en stor sort kats nærværelse – de er tværtimod meget gode venner. Katten sidder på bagbenene og vasker sig med den ene forpote, mens den med påtaget ligegyldighed betragter gæsterne gennem de halvt tillukkede øjenlåg. I det forreste hjørne står et stort træbord, dækket med en hvid dug med broderet bort, og derover hænger et helgenskab med øjensynlig meget gamle, skrækkeligt hæslige og vanskabte billeder. Det fortælles om skovløberen, at han er en *raskolnik* eller sekterer, og at det er denne omstændighed, som er årsagen til hans usædvanlige hygge og velstand, for det er en kendt sag, at sektererne aldrig går til kros og at de altid lægger vind på stor renlighed i deres hjem og deres levevis. Det hedder også, at skovløberen årligt betaler en ret stor sum til ispravniken og præsten, for at de ikke skal blande sig i hans religiøse overbevisning, ikke tvinge ham til at gå i den rettroende sognekirke og ikke bryde sig om, hvorvidt han besøger sekterernes møder eller ikke. Endvidere påstår man, at han aldrig selv nyder en bid i et rettroende hus, og at han hjemme hos sig har særligt husgeråd for rettroende gæster. Om disse gæster end er aldrig så fornemme, byder han dem dog aldrig noget af den skål eller på det fad, han selv spiser af – det ville være at vanhellige karret, ganske som om en hund eller et andet urent dyr havde spist af det. Børnene ville forskrækkelig

gerne vide, om det er sandt, at "onkel Jakob" (således kalder de skovløberen) anser dem for urene, men de vover ikke at spørge ham om det.

For øvrigt holder de meget af onkel Jakob. At være hos ham er den største glæde, de kan tænke sig. Når han imellem aflægger et besøg på Palibino, har han altid med sig en eller anden foræring til dem, som falder mere i deres smag end det kostbareste legetøj. Således havde han f.eks. en gang med sig en elsdyrkalv, der i lang tid levede hos dem i en indhegning i parken, men aldrig blev fuldstændig tam.

Den store kobbersamovar damper på bordet, hvor forskellige usædvanlige retter er sat frem, *varenetz* [Note 7)], pandekager med valmuesyltetøj, honningagurker – lutter lækkerheder, som børnene aldrig får andre steder end hos onkel Jakob. Denne trakterer ivrigt sine gæster, men nyder ikke selv en bid – "det er dog vistnok sandt, at han anser os for urene," tænker børnene – samt fører en højtidelig, stilfærdig samtale med huslæreren. Han anvender forskellige ejendommelige lokale udtryk, som børnene ikke forstår, men de synes alligevel uhyre godt om at høre onkel Jakob fortælle – han ved så meget om skoven og om de vilde dyr i den, samt om hvad hvert enkelt dyr tænker og lever for.

Klokken er allerede henved seks om morgenen. (Hvor underligt at tænke sig, at man ellers plejer at ligge i sengen på denne tid, og i dag har været vågen og oppe så længe!) Det går ikke an at smøle længere. Hele selskabet spreder sig i skoven, mens de nu og da kalder og råber på hinanden, for ikke at komme alt for meget fra hinanden eller fare vild.

Hvem skal vel få plukket de fleste svampe? Dette spørgsmål sætter nu alle i bevægelse, og egennytten blusser op hos enhver af dem. Tanja finder i dette øjeblik, at der ikke gives noget vigtigere for hende i verden end at få sin kurv fyldt så hurtig som muligt. "Å, Gud, lad mig finde mange, mange svampe!" beder hun lidenskabeligt ved sig selv, og så snart hun på lang afstand ser den gule eller rødbrune hat, styrter hun derhen i fuldt løb, for at ingen skal komme hende i forvejen og berøve hende byttet. Men hvilke skuffelser er hun ikke udsat for! Snart er det noget løv, som hun tager for en svamp, snart tror hun at se den faste, lysebrune hat af en lækker rørhat stikke op af mosset og griber den med henrykkelse – men i stedet for, som sig hør og bør, at være hvid og glat underneden, er den gennemkrydset af dybe furer, og hun opdager, at det blot er en ubrugelig skivesvamp, der har påtaget sig det bedrageriske udseende af en rørhat. Men det allerharmeligste for Tanja er dog, som det mere end én gang hænder hende, at gå forbi et sted, uden at opdage noget, og så se den skarpsynede Fekluscha næsten lige for fødderne af hende plukke den mest lækre, smukke lille svamp. Den utålelige Fekluscha! Det er, som om hun kunne føle på sig selv, hvor de bedste svampe fandtes, som om hun formelig tryllede dem frem af jorden. Hendes kurv er allerede fyldt lige til randen, og det oven i købet mest med mælkehatte og røgsvampe; forskellige rørhatte findes der også, men de simpleste arter forsmår hun aldeles. Og som hendes svampe tilmed ser ud – så fine og rene og appetitlige – man ville kunne spise dem rå! Tanjas kurv er derimod kun halvfuld, og imellem hendes svampe er der sådanne store, grimme, slimede nogle, så at hun skammer sig for at vise dem frem.

Klokken tre holdes atter hvil. På engen, hvor de fraspændte heste græsser, har kusken tændt et bål. En tjener løber hen til den nærliggende bæk for at fylde en karaffel med vand. Pigerne breder en dug ud på græsset og sætter samovaren, tallerkener og glas frem. Herskabet sidder i en klynge for sig, og tyendet tager plads et stykke længere borte i ærbødig afstand. Men denne afstand overholdes kun det første kvarters tid. Det er en så mærkelig og særlig dag, at den ligesom ophæver al standsforskel. Hos alle hersker den samme, alt andet opslugende interesse, og derfor blander hele selskabet sig snart imellem hinanden. Enhver vil prale med sin egen høst og se, hvor meget de andre har plukket. Desuden har de alle så meget at fortælle, enhver har haft sine eventyr; én har skræmt en hare op, en anden har set en grævlingehule, en tredje har trådt på en snog.

Efter at man har spist og hvilet sig en smule, begynder svampeplukningen på ny. Men den tidligere iver er forsvundet. De trætte fødder slæber sig kun med møje af sted, og skønt der nu blot er nogle få svampe i kurven, er den på én gang blevet så tung, at den truer med at ville trække armen af led. De betændte øjne nægter at gøre tjeneste – de ser svampe, hvor der ingen er, og stirrer på virkelige svampe, uden at opdage dem.

Tanja er nu aldeles ligegyldig ved, om hun får sin kurv fyldt eller ikke, men derimod er hun blevet langt mere modtagelig for skovens øvrige indtryk. Solen er nu sin nedgang nær, og dens skrå stråler falder ind imellem de nøgne træstammer og farver dem med et luerødt skær. Den lille skovsø med sine flade bredder ligger så unaturligt rolig og stille, ligesom bundet af en

trolddom. Vandet er aldeles mørkt, formelig sort; kun på ét sted funkler en klar, purpurfarvet, næsten blodrød plet.

Det er på tide at tænke på hjemturen. Hele selskabet pakker sig atter sammen i vognene. I løbet af dagen har de alle været så optaget af deres egne sager, at ingen har lagt mærke til de andre. Men nu ser de alle på hinanden og brister pludselig ud i en skingrende, uimodståelig latter. De ser alle ud som fantastiske skovvæsener. Denne ene dag, tilbragt ude i fri luft, har gjort deres ansigter vejrslåede og blussende, har filtret deres hår sammen og bragt deres klæder i en tilstand af den yderligste uorden. Vel har de alle for denne udflugt til skoven netop søgt deres dårligste tøj frem, som det ikke mere lønnede sig umagen at spare på. Men om morgenen gik det alt sammen endnu nok så godt an – nu derimod er synet uimodståeligt lattervækkende. Den ene har tabt sine gamacher i skoven, den anden har en mængde pjalter daskende om benene i stedet for kjole.

I særdeleshed er hovedbeklædningerne meget påfaldende. En af pigerne har stukket en stor, højrød rønnebærklase i sine sorte, forpjuskede fletninger, en anden har lavet sig en slags hjelm af bregneblade; en tredje har stukket en kæmpestor fluesvamp på en kæp og holder den over sig som en parasol.

Tanja har om sit hoved slynget en lang, bøjelig gren af vild humle, hvis gulgrønne ranker blander sig med hendes brune hår, som flagrer uordentligt om skuldrene og giver hende udseende af en lille bakkantinde. Hendes kinder gløder, og øjnene gnistrer.

"Hil dig, du mægtige sigøjnerdronning!" udbryder hendes broder Fedja, idet han for spøg bøjer knæ for hende.

Selv guvernanten må, efter at have set på hende, sukkende indrømme, at hun virkelig mere ligner en sigøjnerske end en velopdragen ung frøken. Men guvernanten skulle bare vide, hvor meget Tanja i dette øjeblik ville give for at være en rigtig sigøjnerske! Denne dag i skoven har vakt så mange ville nomadeinstinkter til live hos hende. Hun ville helst aldrig mere vende tilbage til sit hjem, men tilbringe hele sit liv i den vidunderlige, herlige skov. En mængde drømme og fantasier om fjerne rejser, om uhørte eventyr kredser om i hendes hjerne.

Hjemkørslen finder sted under dyb stilhed. Nu høres hverken muntre udråb eller lattersalver som om morgenen. Alle er trætte, alle er blevet så stille og befinder sig i en underlig, næsten højtidelig sindsstemning. Nogle af pigerne istemmer en sang, så klagende og vemodig, at Tanja pludselig føler sit hjerte knuget af den sælsomme, uforklarlige angst, som ofte kommer over hende efter udbrud af heftig glæde. Men i denne angst ligger på samme tid en så ejendommelig, særlig nydelse, at hun ikke ville bytte den bort for nogen støjende munterhed.

Da Tanja er kommet hjem og har lagt sig til sengs, kan hun, trods sin træthed, længe ikke falde i søvn. I en slags feberagtig ophidselse midt imellem søvn og vågen tilstand ser hun stadig skoven for sig. Hun ser den endnu tydeligere end om dagen og i virkeligheden, opfatter bedre og klarere dens almene præg såvel som hver særlig enkelthed. Forskellige øjeblikkelige indtryk, som da blot fløj igennem hende, uden at hun blev sig dem fuldt bevidst, vender nu tilbage med et påfaldende liv. Her træder pludselig en stor myretue frem af mørket. Ethvert lille strå, enhver grannål i den aftegner sig så tydeligt, at Tanja synes, hun ville kunne gribe ned om dem. Travle myrer, der slæber

hvide æg efter sig, kiler hurtigt og rastløst frem og tilbage, da i det samme alt på én gang forsvinder, og i dets sted viser der sig en blød, hvid klump, ligesom en stor snebold. Tanja opdager nu, at den helt og holdent består af fine, yderst fine spindelvæv, og at der i midten findes en lille mørk plet. Hun vil tage klumpen i sin hånd, men ikke så snart har hun blot tænkt på det, før den sorte plet i midten kommer i heftig bevægelse, og fra den udspringer, ligesom radier fra centrum til periferien, en mængde små, sorte edderkopper, der ilsomt løber frem og tilbage. Tanja så virkelig om morgenen en sådan besynderlig klump, men den gang gav hun knap agt på den, og nu træder den på én gang så tydelig og levende frem.

Og længe kaster den trætte Tanja sig frem og tilbage i sin seng, uden at kunne forjage de påtrængende syner, indtil hun endelig blideligt slumrer ind.

Denne skov, der spiller en sådan rolle i alle Tanjas barndomsminder, grænsede på den ene side til herregården; på den anden lå haven, der gik lige ned til en indsø, og hinsides søen strakte sig marker og enge. Hist og her dukkede små elendige landsbyer op af det grønne – nogle hytter, der mere lignede vilde dyrs huler end menneskeboliger. Jorden i det Vitebske guvernement er på langt nær ikke så frugtbar som sortejordsbæltet i Rusland og Lillerusland [Note 8)]. Bønderne i Hviderusland er bekendte for deres fattigdom. Med rette kaldte kejser Nikolaus, da han en gang rejste igennem dette distrikt, Hviderusland for en forarmet skønhed i modsætning til det Tambojske guvernement, som han gav navnet af en rig købmandsfrue.

Midt i denne vilde, tyndt befolkede egn dukkede i sælsom kontrast Palibinos herresæde op med sine massive stenmure, sin underlige, udenlandske bygningsstil, sine om sommeren af slyngroser kantede terrasser og sine vældige orangerier og drivhuse.

Om sommeren fandtes endda en smule liv og røre i egnen, men om vinteren var den fuldstændig uddød og folketom. Sneen føg alle gangene i haven til og dyngede sig i høje driver op foran selve bygningen. Kastede man blikket ud igennem vinduerne, så man kun en hvid, livløs slette rundt omkring. I timevis blev man intet levende væsen va'r på landevejen; kun med store mellemrum kom en bondeslæde til syne, møjsommeligt trukket af et magert øg, der var helt hvidt af rimfrosten, og på ny kom der så lange, lange timer, hvor alt var som uddødt, uden et spor af liv eller bevægelse.

Ulvene kom af og til om nætterne lige ind til gården.

Det er en vinteraften, og familien Rajevski er samlet omkring tebordet. I den store dagligstue ved siden af er krystalkronen tændt, og lysenes flammer spejler og fordobler sig i de høje vægspejle. Langs med væggene står kostbare, silkebetrukne møbler, og de store, spidse blade af palmer og andre orangerivækster tegner sig skarpt af imod vinduerne. På bordene ligger bøger og udenlandske tidsskrifter strøet omkring.

Teen er allerede drukket, men børnene er endnu ikke sendt i seng. Ivan Sergejevitch ryger pibe og lægger kabale. Elena Pavlovna sidder ved klaveret og spiller nogle takter af en sonate af Beethoven eller en romance af Schumann. Anjuta går op og ned i værelset, mens hun i sine fantasier drømmer sig langt

bort fra virkeligheden. Hun ser sig selv i et glimrende selskab som ballets dronning – –

Pludselig viser kammertjeneren Ilja sig i døren. Han siger ingen ting, men bliver stående på tærsklen, idet han vugger snart på det ene, snart på andet ben, således som det altid er hans vane, når han har noget særligt at meddele.

"Hvad vil du, Ilja?" råber endelig Ivan Sergejevitch til ham.

"Ikke noget særligt, Deres Excellence," svarer Ilja med et talende smil. "Jeg kom blot herind for at sige, at en flok ulve har samlet sig nede ved søen. Har det nådige herskab ikke lyst til at høre, hvordan de hyler?"

Ved denne efterretning kommer børnene naturligvis i en ubeskrivelig ophidselse og tigger og beder om at måtte gå ud på trappen. Efter på forskellig vis at have udtrykt sin frygt for, at de skal forkøle sig, giver faderen til sidst sit samtykke til deres ønske. Børnene får deres varme pelse og huer på og går ud på trappen, ledsaget af Ilja.

Det er en herlig vinternat. Kulden er så skarp, at den næsten tager vejret fra én. Skønt det ikke er måneskin, er det alligevel lyst af sneen og de myriader af stjerner, der ligesom store gyldne søm er slået fast i hele himmelhvælvingen side om side. Tanja synes, at hun aldrig har set stjernerne så klare som denne aften. Deres stråler ligesom løber over i hinanden, og de flammer så sælsomt, at de snart blusser i vejret, snart atter formørkes for et øjeblik.

Hvorhen man ser – sne og intet andet end sne; hele masser, hele bjerge af sne, der dækker og udjævner alt. Trappetrinene op til terrassen ses slet ikke; ingen aner, at den hæver sig op

over den omgivende have – nu er alt kun en hvid, flad slette, der umærkeligt smelter sammen med den tilfrosne sø.

Men det mest sælsomme af alt er den stilhed, der hersker, den dybe, uforstyrrede tavshed. Børnene har allerede stået flere minutter ude på trappen, men endnu har intet ladet sig høre. De begynder at blive utålmodige. "Hvor er ulvene?" spørger de.

"Det er, som om de med vilje tier stille," svarer Ilja ærgerlig. "Men vent blot, de begynder nok snart igen."

Og virkelig høres i det samme et langtrukket, dirrende hyl, der øjeblikkelig besvares af andre lignende, og således istemmes derude omkring søen et kor, så ejendommeligt og uhyggelig vemodigt, at man uvilkårlig føler sig beklemt om hjertet.

"Der har vi fyrene!" udbryder Ilja højtideligt. "Nu begynder de at synge. Når man blot kunne begribe, hvorfor de er så indtaget i vor sø. Om nætterne stryger de omkring dér i dusinvis."

"Nå, hvad siger du, mester Polka?" udbryder han pludselig, henvendt til en stor newfoundlandshund, hele husets yndling, som er fulgt med ud på trappen. "Har du ikke lyst til at slutte dig til dem og prøve ulvetænderne en smule?"

Men på hunden gør denne koncert tydeligvis et uhyggeligt indtryk. Den, der ellers er så dristig og trættekær, trykker sig nu med halen mellem benene tæt op til børnene, og hele dens udseende bærer vidne om en ubetvingelig rædsel.

Børnene begynder også at føle sig en smule ilde til mode ved tonerne af denne sælsomme, vilde musik. En nervøs gysen farer igennem dem, og de skynder sig at vende tilbage til det varme, hyggelige værelse.

8

Da Rajevskis flyttede ud på landet og tog deres stadige ophold dér, havde den ældste datter, Anjuta, lige trådt sine barnesko.

Ikke længe efter deres flytning fandt den polske opstand sted, og da Palibino lå på selve grænsen mellem Litauen og Rusland, nåede dønningerne af oprøret lige hen til dem. De fleste af de nærboende godsejere, og mellem dem netop de rigeste og mest dannede, var polakker; adskillige af dem fandtes at være mere eller mindre kompromitterede, nogle fik deres ejendomme konfiskeret, og næsten alle måtte udrede høje bøder. Flere forlod frivilligt deres godser og bosatte sig udenlands. I de år, der fulgte på den polske opstand, fandtes der næsten slet ingen ungdom i disse egne – den var helt og holdent draget sin vej. Kun børn og gamle folk var tilbage, uskadelige, forskræmte væsener, der var bange for deres egen skygge, samt desuden forskellige nyindflyttede embedsmænd, købmænd og mindre godsejere.

Det er klart, at under sådanne forhold kunne landlivet ikke være særlig muntert for en ung pige. Desuden havde Anjutas hele forudgående opdragelse været af den art, at landlige tilbøjeligheder ikke havde kunnet opstå hos hende. Hun brød sig hverken om at spadsere, plukke svampe eller ro på søen. Dertil kom, at forslaget til alle sådanne adspredelser som oftest udgik fra den engelske guvernante, og antipatien imellem hende og Anjuta var så stærk, at den ene ikke kunne foreslå noget, uden at den anden straks satte sig imod det. En sommer fik Anjuta vel en pludselig passion for at ride, men det var

tydeligt for at efterligne heltinden i den roman, der for øjeblikket fyldte hendes fantasi. Men da der ikke fandtes noget passende selskab for hende, blev hun hurtigt ked af de ensomme rideture uden anden kavaler end en dum staldknægt, og hendes ridehest, som hun havde givet det romantiske navn "Frida", vendte atter tilbage til en langt mere fordringsløs tjeneste, nemlig at føre forvalteren omkring på ejendommen, og blev på ny kendt under sit gamle navn "den grå".

Noget sådant som at Anjuta skulle hellige sig til huslig gerning, kunne der aldrig blive tale om – i den grad urimeligt ville et sådant forslag være forekommet både hende selv og alle hendes omgivelser. Hele hendes opdragelse var gået ud på at gøre hende til en glimrende verdensdame. Fra sit syvende år havde hun været vant til at være dronningen på de børneballer, som hun, fordi forældrene den gang boede i store byer, ofte fik lejlighed til at overvære. Ivan Sergejevitch var stolt over hendes barnlige triumfer, som man endnu bevarede mange historier om i familien.

"Vent blot, til vor Anjuta bliver stor og kommer til hove – så fordrejer hun nok hovedet på alle storfyrsterne," plejede Ivan Sergejevitch af og til at sige, naturligvis for spøg, men ulykken var, at ikke blot de yngre børn, men også Anjuta selv tog disse ord for ramme alvor.

Anjuta var også en smuk pige. Høj og velskabt, med sin fine ansigtsfarve og sit prægtige lyse krøllede hår kunne hun næsten kaldes en fuldendt skønhed, og desuden besad hun noget ubeskrivelig fortryllende i hele sit væsen. Hun vidste særdeles godt selv, at hun ville kunne spille den første rolle i hvilket som

helst stort selskab – og så i stedet at sidde herude i ørkenen i ensomhed og kedsomhed!

Hun plejede en gang imellem at gå ind til faderen og med tårer i øjnene bebrejde ham, at han holdt hende tilbage herude på landet. Ivan Sergejevitch imødegik til en begyndelse hendes klager med spøg, men stundom nedlod han sig til forklaringer og beviste hende meget logisk, hvorledes det under de nuværende vanskelige tider var enhver godsejers pligt at opholde sig på sin ejendom. Lod han den drive for alle vinde, ville det være det samme som at ruinere hele familien. Anjuta vidste ikke, hvad hun skulle svare på disse fornuftsgrunde, men hun følte blot, at de ikke gjorde livet lettere for hende, og at hun aldrig ville få den ungdomstid tilbage, som nu gik tabt for hende. Efter sådanne samtaler lukkede hun sig gerne inde på sit værelse og græd bittert.

For øvrigt sendte Ivan Sergejevitch i almindelighed en gang om året, om vinteren, sin hustru og ældste datter til St. Petersborg, for at de kunne tilbringe en måned eller seks uger hos mostrene. Men disse temmelig kostbare udflugter medførte næppe nok nogen nytte. De æggede kun Anjutas higen efter fornøjelser, uden at tilfredsstille den. Denne ene måned i St. Petersborg forløb så hurtigt, at hun akkurat kunne sunde sig. Noget, der kunne give hendes sind en alvorligere retning, var der naturligvis ikke tale om at møde i de kredse, hun førtes ind i. Ingen passende friere viste sig heller. Hun fik nogle nye toiletter, kom en tre-fire gange i teatret eller på et bal i adelsklubben; en og anden af slægtningene holdt et selskab til ære for hende, man sagde hende artigheder for hendes smukke udseende – og så, netop som hun var begyndt at få virkelig

smag for alt dette, skulle hun pludselig vende tilbage igen til Palibino, til det ensomme, ørkesløse, kedelige liv på den store herregård, hvor hun ikke havde anden adspredelse end i timevis at drive omkring fra værelse til værelse, i tankerne gennemleve de nydte glæder og frådse i lidenskabelige, ufrugtbare drømme om nye triumfer på den samme skueplads.

For dog på en eller anden måde at udfylde tomheden i sit liv, havde Anjuta fundet på at kaste sig nu over én, nu over en anden kæphest, og da det indre liv hos alle husets medlemmer led under samme mangel på indhold, tog de fleste ivrigt del i ethvert af hendes nye påfund, der gav dem en udmærket anledning til livlige samtaler og diskussioner. Nogle dadlede hende, andre sympatiserede med hende, men for alle udgjorde hun en behagelig afbrydelse i det sædvanlige ensformige liv.

Den, der dog allermest interesserede sig for Anjutas gøren og laden, var Tanja. De følelser, som Tanja lige fra sine tidligste år havde næret for sin ældre søster, var af en meget sammensat natur. Hun beundrede hende grænseløst, adlød hende ubetinget i alt og følte sig dybt smigret for hver gang, Anjuta nedlod sig til at lade hende tage del i noget, som interesserede hende selv. Tanja ville have kunnet gå i ilden for sin søster, men trods denne varme hengivenhed bar hun samtidig inderst inde på en slags misundelse på hende, denne særlige art af misundelse, som vi i hemmelighed, næsten ubevidst, føler over for personer, der står os meget nær, og som vi ønsker at ligne i alt.

Den første handling, hvorved Anjuta, den gang næppe nok endnu femten år gammel, lagde sin selvstændighed for dagen, var at kaste sig over alle de romaner, som fandtes i Palibinos

bibliotek og sluge en utrolig mængde af dem. Det følger af sig selv, at der ingen "umoralske" bøger fandtes i huset, men der var ingen mangel på dårlige og talentløse sager. Biblioteket var i særdeleshed rigt på engelske romaner, mest historiske, hvori handlingen foregår i middelalderen, på riddervæsenets tid. For Anjuta var disse romaner en formelig opdagelse; de åbnede for hende en vidunderlig, hidtil ukendt verden og gav hendes fantasier en ny retning. Der hændte hende det samme, som der mange århundreder tidligere var hændet den stakkels Don Quixote – hun troede på riddertidens virkelighed og indbildte sig, at hun selv var en middelalderlig borgfrøken.

Til al ulykke var den store, massive herregård med sit tårn og sine gotiske vinduer en smule bygget i stil med et slot fra middelalderen. I løbet af sin ridderperiode kunne Anjuta aldrig skrive et brev uden til overskrift at sætte "*Château Palibino*". Det øverste tårnværelse, som havde stået ubenyttet, fordi man kun kunne komme derop ad en stejl og besværlig trappe, lod Anjuta rense for støv og spindelvæv, behængte det med gamle tapeter og våben, som hun havde fundet i et pulterkammer på loftet, og valgte det til sit stadige opholdssted. Hendes smidige, velskabte figur, iført en tætsluttende hvid dragt, med de svære, blonde fletninger, der nåede et stykke neden for livet, gjorde hende i virkeligheden til en ret passende model for en middelalderlig skønhed. Således kunne hun sidde deroppe i tårnet, bøjet over syrammen, mens hun broderede Rajevskis familievåben i guld og perler, og så ud gennem vinduet hen ad landevejen, i forventning om den kommende ridder.

"*Sœur Anne, sœur Anne! Ne vois-tu rien venir?*"

"*Je ne vois que la terre qui poudroit et l'herbe qui verdoit!* Note 9)"

I stedet for den ventede ridder så hun kun ispravniken eller nogle toldbetjente komme agende, eller også den gamle jøde, som købte stude og brændevin af Ivan Sergejevitch. Ridderen selv indfandt sig aldrig, og til sidst blev den stakkels søster Anna ked af at vente på ham, og hendes riddermani afsluttedes lige så hurtigt, som den var begyndt.

Hun var allerede, halvt ubevidst, begyndt at blive mæt af ridderromanerne, da hun en dag tilfældigt fik fat i en yderst overspændt bog, "Harald", en roman af Bulwer. Indholdet var omtrent følgende: Efter slaget ved Hastings fandt Edith Svanehals blandt de faldne sin elskedes, kong Haralds lig. Kort før slaget havde denne gjort sig skyldig i edsbrud, som er en dødssynd, og døde uden at få tid til at angre. Hans sjæl var fordømt til evig pine.

Efter den dag forsvandt også Edith fra sin hjemstavn, og ingen af hendes nærmeste hørte mere til hende. Mange år gik, og selve mindet om Edith udslettedes efterhånden.

Men på den modsatte kyst af England ligger midt iblandt vilde skove og bjerge et kloster, som er bekendt for sine strenge ordensregler. Dér har i mange år levet en nonne, som har pålagt sig selv et ubrydeligt tavshedsløfte og æres af hele klosteret for sine fromme gerninger. Hun under sig aldrig ro, hverken nat eller dag; tidligt om morgenen og sent ved midnatstider ses hendes knælende skikkelse udstrakt foran Kristusbilledet i klosterets kapel. Over alt, hvor det gælder om at opfylde en pligt, bringe hjælp, lindre en andens lidelse, er hun den første til at indfinde sig. Der gives ingen døende i hele egnen, over hvis sidste leje den blege nonnes ansigt ikke bøjer sig, hvis af

dødssveden perlende pande ikke berøres af hendes blodløse, af den uhyggelige tavshedsed for evigt forseglede læber.

Men ingen ved, hvem hun er, eller hvorfra hun er kommet. For tyve år tilbage bankede en i en sort kappe indsvøbt kvinde på klosterporten, og efter en lang, hemmelig samtale med abbedissen blev hun der for bestandig. Den daværende abbedisse er død for længe siden, og den blege nonne svæver stadig omkring som en skygge, men ingen af de nulevende i klosteret har hørt en lyd fra hendes læber.

De yngre nonner og de fattige i egnen tilbeder hende som en helgen. Mødrene bringer hende deres syge børn, for at hun skal lægge sin hånd på dem, i håb om at de vil blive helbredte ved hendes blotte berørelse. Men der findes også folk, som påstår, at hun i sin ungdom sikkert har begået en svar synd, siden hun nu med så strenge, selvplagende bodsøvelser søger at udsone fortiden.

Endelig efter mange, mange år af selvforsagende virksomhed kommer hendes sidste stund. Alle nonnerne, både gamle og unge, flokkes om hendes dødsleje; selv abbedissen, som for længe siden har mistet brugen af sine ben, lader sig bære til hendes celle.

Så træder præsten ind. Med den magt, som er forlenet ham af Vorherre Jesus Kristus, løser han den døende fra hendes tavshedsløfte og opfordrer hende til før sin henfart at meddele dem, hvem hun er, og hvad det er for en synd, for en brøde, der tynger på hendes samvittighed.

Den døende rejser sig med møje op i sengen. Hendes blodløse læber er ligesom stivnet af den lange tavshed, har mistet øvelsen i menneskelig tale; et par øjeblikke bevæger hun

dem konvulsivisk og maskinmæssigt, uden at få en lyd frem. Til sidst adlyder hun sin åndelige faders befaling og begynder at tale, men hendes røst, som har været forstummet i tyve år, klinger dump og unaturlig.

"Jeg er Edith," støder hun med møje frem. "Jeg er den faldne kong Haralds brud."

Ved lyden af dette navn, som forbandes af alle kirkens tro tjenere, korser nonnerne sig forfærdet. Men præsten siger:

"Min datter, det er en stor synder, du har elsket her på jorden. Kong Harald er lyst i band af vor hellige moder kirken og kan aldrig vinde tilgivelse – for evigt brænder han i Helvedes ild. Men Gud har fulgt *din* mangeårige korsgang, og han skatter til visse din anger og dine tårer. Drag bort i fred! I Paradiset venter dig en anden, udødelig brudgom."

Den døendes indsunkne, voksblege kinder farves af en pludselig rødme. I hendes, som det synes, for længe siden udslukte øjne blusser en lidenskabelig feberglød op.

"Hvad er mig Paradiset uden Harald!" udbryder hun til alle de tilstedeværende nonners rædsel. "Hvis Harald ikke har vundet tilgivelse, så gid Gud heller ikke må kalde mig til sit rige!"

Nonnerne står stumme, forstenede af rædsel, men med en overnaturlig kraftanstrengelse rejser Edith sig op fra sit leje og kaster sig ned for krucifikset.

"Mægtige Gud!" råber hun med sin brustne, næsten ikke længere menneskelige stemme. "For nogle få timers lidelse, som din søn udstod, har du taget arvesyndens byrde fra menneskeslægten. Men jeg har i tyve år hver eneste dag, hver eneste time døet en langsom, pinefuld død. Du kender, du har set mine lidelser. Hvis jeg ved dem har gjort mig fortjent til din

nåde – så tilgiv Harald! Giv mig et tegn, inden jeg dør – lad, mens vi læser Fadervor, lyset foran krucifikset tændes af sig selv! Så ved jeg, at Harald har fundet frelse."

Præsten læser Fadervor – langsomt og højtideligt udtaler han hvert ord. Nonnerne, såvel de unge som de gamle, gentager hviskende efter ham den hellige bøn. Der findes ingen iblandt dem, som ikke er gennemtrængt af deltagelse for den ulykkelige Edith, ingen, som ikke gerne ville give sit eget liv, for at frelse Haralds sjæl.

Edith ligger udstrakt på gulvet. Hendes legeme rystes allerede af den om døden varslende krampe; alt det liv, hun har tilbage, samler sig i øjnene, der ufravendt stirrer på krucifikset.

Lyset tændes ikke.

Præsten har læst bønnen til ende. "Amen," siger han i en bedrøvet tone.

Miraklet er ikke sket. Harald er ikke blevet tilgivet.

Fra den fromme Ediths læber lyder en forbandelse, og hendes blik udslukkes for bestandig.

Og denne roman var det, som tilvejebragte et omslag i Anjutas indre liv. For første gang i hendes tilværelse fremstillede sig for hendes fantasi de spørgsmål: Gives der et liv efter dette? Er døden enden på alt? Kan to elskende mødes i en anden verden og genkende hinanden?

Med den tøjlesløse iver, som var ejendommelig for alt, hvad Anjuta foretog sig, gik hun så fuldstændig op i disse spørgsmål, som om hun havde været den første til at fremsætte dem, og det forekom hende for ramme alvor, at hun ikke ville kunne leve, hvis hun ikke fik svar på dem.

Dette omslag i Anjutas livsanskuelse virkede også tilbage på den yngre søster.

Det var en herlig sommeraften. Solen var ved at gå ned, varmen havde fortaget sig, og luften var ubeskrivelig mild og behagelig. Gennem de åbne vinduer strømmede en duft af roser og nyslået hø ind. Fra avlsgården lød køernes brølen, fårenes brægen, karlenes råb – alle de forskellige lyde på en sommeraften på landet, men så dæmpede og mildnede af afstanden, at deres samklang kun forstærkede det almindelige præg af stilhed og ro. Den tiårige Tanja følte sig så særlig glad og fredelig til mode. Det var for et øjeblik lykkedes hende at unddrage sig guvernantens årvågne opsigt, og som en pil fløj hun nu op til tårnværelset, for at se, hvad søsteren tog sig for. Og hvad var det vel, hun fik at se?

Anjuta lå på sofaen med udslået hår, overgydt af den nedgående sols stråler, og græd og hulkede overlydt, hulkede således, at man skulle tro, hendes bryst måtte sprænges.

Tanja blev forfærdelig angst og ilede hen til hende: "Kære, lille Anjuta, hvad fejler dig?" Hun svarede imidlertid ikke, men vinkede blot med hånden, at Tanja skulle gå sin vej og lade hende i fred. Tanja trængte naturligvis kun så meget mere ind på hende. Det varede længe, inden Anjuta svarede, men til sidst rejste hun sig op og sagde med en stemme, der forekom Tanja næsten brudt:

"Du ville i hvert fald ikke forstå mig. Jeg græder ikke over mig selv, men over alle mennesker. Du er endnu et barn og kan ikke tænke på noget alvorligt – – også jeg var en gang sådan, men denne herlige, denne forfærdelige bog" – hun pegede på Bulwers roman – "har tvunget mig til at se dybere ned i livets

gåde, og da forstod jeg, hvor tomt og falskt alt det er, vi stræber efter. Den mest glimrende lykke, den varmeste kærlighed – alt tilintetgøres af døden. Og hvad der så venter os, og om der i det hele venter os noget – det ved vi ikke og vil heller aldrig få det at vide! Å, det er forfærdeligt, forfærdeligt!"

Hun brast på ny i gråd og borede hovedet ned i sofapuden.

Denne oprigtige fortvivlelse hos en sekstenårs ung pige, der for første gang bliver bragt til at tænke på døden ved læsningen af en overspændt engelsk roman, disse patetiske ord og udtryk, der var lånt fra bogen, henvendt til den tiårige søster – alt dette ville sikkert have fået en voksen person til at smile. Men Tanja var bogstavelig halvdød af forfærdelse og følte den største ærefrygt for de alvorlige og dybsindige tanker, som beskæftigede Anjuta. Hele sommeraftenens skønhed slukkedes med ét for hende, og hun skammede sig selv over den uvilkårlige munterhed, der et øjeblik tidligere havde opfyldt hende så aldeles.

"Men vi ved jo, at der gives en Gud, og at vi efter døden kommer til ham," forsøgte hun ikke des mindre af indvende. Søsteren så mildt på hende, som en gammel erfaren person på et barn.

"Ja, du har endnu bevaret din rene barnetro! Lad os ikke mere tale om det," sagde hun i en sørgmodig tone, men på samme tid med et sådant udtryk af bevidst overlegenhed over søsteren, at denne straks skammede sig over sine ord.

I løbet af de nærmest følgende dage gik Anjuta omkring i mild sørgmodighed, med et udtryk over hele sit væsen, som om hun havde revet sig løs fra alle jordiske glæder. Alt hos hende syntes at sige *"Memento mori"*. Ridderne og de skønne damer

med deres elskovsturneringer var glemt. "Hvad nytte var det til at elske, at ønske og håbe på noget, når døden alligevel gjorde ende på alt!"

Hun rørte ikke mere en engelsk roman – de var alle blevet hende modbydelige. Derimod slugte hun begærligt *"Kristi Efterfølgelse"* og besluttede ligesom Thomas à Kempis ved selvforsagelse og selvpinsler at døve den vågnende tvivl.

Mod tjenestefolkene var hun yderst mild og overbærende. Hvis Tanja eller Fedja bad hende om noget, så snerrede hun ikke ad dem, som så ofte ellers, men opfyldte øjeblikkelig deres ønske; dog med et sådant udtryk af hjerteskærende resignation, at Tanja følte sig ganske beklemt og mistede al sin munterhed.

Alle i huset nærede den største agtelse for Anjutas fromme sindsstemning og omgikkes hende mildt og varsomt som en syg eller én, der har lidt en stor sorg. Kun guvernanten trak vantro på skulderen, og faderen spøgte ved middagsbordet over hendes mørke udseende, "*son air ténébreux*". Men Anjuta tog resigneret mod faderens løjer og svarede guvernanten med en udsøgt artighed, der imidlertid irriterede hende endnu mere end Anjutas tidligere næsvished. Når Tanja så søsteren således, kunne hun heller ikke mere glæde sig over noget, men skammede sig endog over, at hun endnu ikke følte sig sønderknust nok, og var i hemmelighed misundelig på Anjuta, der havde så dybe og stærke følelser.

Men denne sindsstemning varede ikke længe. Den femte september nærmede sig – Elena Pavlovnas navnedag, der altid fejredes med stor højtidelighed. Alle naboerne i halvtreds versts omkreds kom til Palibino, så at henimod hundrede personer var samlet dér, og man plejede altid at arrangere noget særligt for

denne dag – fyrværkeri, tableauer eller salonkomedie. Forberedelserne tog naturligvis længe i forvejen deres begyndelse.

Elena Pavlovna satte megen pris på salonkomedie og spillede selv talentfuldt og inspireret. Det samme år var der netop blevet bygget et lille teater på Palibino, med kulisser, fortæppe og dekorationer, alt som det skulle være. I omegnen fandtes nogle gamle kendte teatervenner, der altid kunne gøre tjeneste som skuespillere. Elena Pavlovna ville gerne have en forestilling i stand, men nu, da hun havde en voksen datter, fandt hun, at hun ikke længere med god samvittighed kunne vise sig så levende interesseret for det, hvad hende selv angik; det var hendes ønske, at det hele skete for Anjutas morskabs skyld. Og nu var Anjuta ligesom med vilje gået hen og havde arbejdet sig ind i denne klosterstemning! Elena Pavlovna begyndte varsomt og ad omveje at bearbejde datteren, idet hun lidt efter lidt forsøgte at henlede hendes tanker på den tilstundende højtidsdag. Anjuta gav sig ikke straks, men viste til en begyndelse stor foragt for hele sagen: "Så megen ulejlighed! Og til hvad nytte?" Men til sidst gav hun dog sit samtykke med en mine af, at hun gav efter for de andres ønsker.

Da man havde samlet deltagerne, gjaldt det om at vælge det stykke, som skulle opføres. Dette er, som bekendt, ingen let sag – komedien skulle både være morsom og ikke alt for fri, samt ikke kræve for stort et apparat. Til sidst bestemte man sig for en fransk vaudeville, "*Les œufs de Perette*". Anjuta skulle for første gang som voksen tage del i en sådan forestilling, og naturligvis tilfaldt den vigtigste rolle hende. Prøverne begyndte, og hun lagde en forbavsende scenisk begavelse for dagen. Og med et

eneste ryk var hendes frygt for døden, kampen imellem tro og tvivl, angsten for det gådefulde "efter dette liv" – ligesom blæst bort. Fra morgen til aften lød hendes klare røst gennem hele huset, istemmende de franske kupletter.

Efter Elena Pavlovnas navnedag græd Anjuta på ny igen, men nu af en helt anden årsag. Nu græd hun, fordi faderen ikke ville give sit samtykke til hendes indtrængende bønner om at komme i en teaterskole – hun følte nu, at det var hendes kald her i livet at blive skuespillerinde.

9

På den tid, da Anjuta Rajevski allerivrigst drømte om riddere og fældede bitre tårer over Haralds og Ediths sørgelige skæbne, var næsten hele den intelligente ungdom i det øvrige Rusland grebet af en hel anden stemning og havde helt andre idealer. Derfor kan Anjutas fantasier måske synes en besynderlig anakronisme. Men den afsides krog, hvor Rajevskis boede, lå så fjern fra alle idécentre, og Palibino var ved så høje, stærke mure afsondret fra den ydre verden, at de nye tankers bølger først nåede til denne fredelige bugt længe efter, at de var opstået ude på det åbne hav. Men da de så en gang til sidst slog mod denne strandbred, greb de også straks Anjuta og rev hende med sig.

Hvorledes, hvorfra og på hvad måde de nye ideer trængte ind i huset hos Rajevskis, ville være vanskeligt at sige. Det er en kendt sag, at enhver overgangsperiode udmærker sig ved den ejendommelighed, kun at efterlade få spor efter sig. Palæontologen undersøger for eksempel et geologisk gennemsnitsklippestykke og finder deri en masse forstenede levninger fra en skarpt udpræget fauna eller flora, ved hjælp af hvilke han i fantasien kan danne sig et billede af verdens daværende udseende. Studerer han så et overliggende leje af klippeblokken, opdager han helt andre formationer, helt og holdent nye typer – men hvorledes de er opstået, hvorledes de har udviklet sig af de foregående, kan han ikke sige.

Forstenede eksemplarer af fuldt udviklede typer findes til overflod i alle museer, men en palæontolog bliver ude af sig selv af glæde, om han ved en hændelse opgraver en hjerneskal, nogle

tænder eller et stykke ben, som tilhører en overgangstype, og som kan hjælpe ham med i fantasien atter at konstruere den vej, ad hvilken udviklingen er gået for sig. Det er næsten, som om naturen selv ivrigt ødelagde og udslettede alle spor efter sit arbejde; den ligesom praler med de fuldendte prøver på sin frembringelseskunst, hvori det er lykkedes den at give en eller anden fuldt udviklet tanke form og liv, men derimod tilintetgør den ubarmhjertigt endog erindringen om sine første, famlende forsøg.

Det var et fredeligt og stille liv, som familien Rajevski levede. Dens medlemmer voksede op og blev gamle, kivedes og forligtes, diskuterede for at fordrive tiden om den eller den avisartikel, den eller den videnskabelige opdagelse, men var på samme tid fuldt og fast overtydet om, at alle disse spørgsmål tilhørte en fremmed, fjern verden og aldrig kunne komme i nogen umiddelbar berøring med deres jævne hverdagsliv. Og så pludselig, inden de vidste et ord af det, viste der sig lige for deres øjne tegn til en underlig gæring, der rykkede nærmere og nærmere og truede med at undergrave grundvolden for deres rolige, patriarkalske tilværelse. Og faren lurede ikke blot fra én kant; den syntes på én gang at være over alt, rundt omkring.

Man kan sige, at i løbet af denne tidsperiode, fra begyndelsen af tresserne til begyndelsen af halvfjerdserne, var alle intelligente lejre af det russiske samfund optaget af en eneste konflikt – familiespliden mellem gamle og unge. Der fandtes næppe en adelsfamilie på den tid, man ikke hørte om, at forældrene lå i strid med børnene. Og uenighederne opstod ikke på grund af nogen faktisk, materiel anledning, men ene og alene formedelst rent teoretiske, abstrakte spørgsmål. "Deres

anskuelser stemmede ikke overens!" Det var bare dette, men dette "bare" var nok til at bevæge børnene til at forlade forældrene og forældrene til at forskyde børnene.

Det blev den gang ligesom en farsot blandt ungdommen, i særdeleshed blandt de unge piger, at løbe fra det fædrene hjem. I Palibinos umiddelbare naboskab var Gud ske lov alt, som det skulle være, men fra andre kanter hørtes rygter om, at snart på det ene, snart på det andet gods var en af døtrene rømt fra hjemmet – somme udenlands for at studere, andre til nihilisterne i St. Petersborg.

Hvad der i egnen omkring Palibino udgjorde alle forældres og læreres største skræk, var en vis mystisk kommune, der sagdes at være stiftet et eller andet sted i St. Petersborg. Til den hvervedes – således påstod man det i det mindste – alle unge piger, som ønskede at forlade det fædrene hjem. Unge personer af begge køn levede dér i en fuldstændig kommunisme. At have tjenestefolk var ikke tilladt; fornemme adelsfrøkener måtte med egne hænder skure gulv og dække bord. Det forstår sig af sig selv, at ingen af alle dem, som udspredte disse rygter, selv nogen sinde havde været i den pågældende kommune. Hvor den fandtes, og hvordan den egentlig kunne eksistere i St. Petersborg lige for næsen af politiet, det vidste ingen, men alligevel var der ikke nogen, som nærede den mindste tvivl om, at den virkelig var til.

Inden lang tid begyndte tidens tegn også at røbe sig i Rajevskis umiddelbare naboskab.

Sognepræsten, fader Filip, havde en søn, der altid tidligere havde glædet sine forældres hjerte ved sin lydighed og sin ulastelige vandel. Men netop som han havde endt sit kursus i

seminariet med næsten de højeste vidnesbyrd, forvandlede denne fredelige yngling sig ganske pludseligt til en opsætsig søn og nægtede kort og godt at blive præst, skønt han blot behøvede at strække hånden ud for at få et indbringende kald. Selve Hans Højærværdighed biskoppen kaldte ham til sig og formanede ham til ikke at forlade kirkens skød, idet han tydeligt lod ham forstå, at det kun beroede på ham selv at blive sognepræst i landsbyen Ivanovo (en af de rigeste i guvernementet). Rigtignok skulle han for at nå dette mål først gifte sig med en af den tidligere præsts døtre, såsom det jo fra gammel tid er skik og brug, at menigheden, så at sige, følger som medgift med en af den tidligere hyrdes døtre. Men ikke engang dette lokkende perspektiv formåede at friste den unge præstesøn. Han foretrak at rejse til St. Petersborg og lade sig indskrive som student ved universitetet, samt opholde sig dér på sin egen bekostning, hvilket omtrent vil sige det samme som at sulte.

Den stakkels fader Filip besværede sig højlydt over sønnens dårskab, men han ville endda have slået sig til ro, om denne i det mindste var gået ind i det juridiske fakultet, der er bekendt som det fordelagtigste. Men i stedet slog sønnen sig på naturvidenskaberne og kom i sin første ferie hjem proppet fuld af sådanne galskaber, som at mennesket nedstammer fra aberne, og at professor Setchenov havde bevist, at der ikke fandtes nogen sjæl, men kun refleksbevægelser – så at den bestyrtede fader Filip til sidst måtte gribe vievandskarret og bestænke ham med vievand.

Når den unge præstesøn de foregående år i ferierne var kommet hjem til faderen fra seminariet, havde han aldrig

forsømt ved nogen familiefest at indfinde sig hos Rajevskis og bevidne dem sin ærbødighed, og senere ved festmiddagen havde han, som det anstod sig en ung mand i hans stilling, siddet ved den nederste ende af bordet og ladet navnedagskagen smage sig, uden nogen sinde at blande sig i samtalen.

Men denne sommer var forholdet anderledes: ved den første navnedagsfest, som fandt sted efter den unge præstesøns ankomst, glimrede denne ved sin fraværelse. Derimod indfandt han sig hos dem en anden, almindelig dag, og på tjenerens spørgsmål om, "hvad han ville", svarede han, at han ganske simpelt kom for at gøre generalen en visit.

Ivan Sergejevitch havde allerede hørt adskilligt om den unge nihilist, og han undlod ikke at lægge mærke til hans fraværelse på navnedagsfesten, skønt han naturligvis ikke på nogen måde lod sig mærke med, at have iagttaget en så ubetydelig omstændighed. Nu ærgrede det ham yderligere, at den næsvise unge herre vovede at komme på visit til ham som en ligemand [Note 10)], og han besluttede at give ham en ordentlig lektion. Derfor befalede han tjeneren at sige til ham, at "generalen kun om formiddagen, før klokken ét, tog imod supplikanter og folk, der søgte ham i forretninger".

Den tro Ilja, der altid forstod en halvkvædet vise, når det gjaldt hans herre, udførte sit hverv netop i den ånd, hvori det var givet ham. Den unge præstesøn lod sig imidlertid ikke i mindste måde anfægte af det, men sagde ganske ugeneret, idet han gik: "Hils din herre og sig, at fra i dag sætter jeg aldrig mere min fod i hans hus."

Ilja overbragte også denne besked, og man kan forestille sig, hvilket røre et sådant svar fra en så underordnet person måtte afstedkomme, ikke blot hos Rajevskis, men i hele naboskabet.

Det mest gruopvækkende var dog, at Anjuta ved underretningen om, hvad der var foregået, styrtede ind i faderens værelse og med blussende kinder og trækkende vejret hurtigt af sindsbevægelse udbrød: "Hvorfor har du fornærmet Alexej Filippovitch, far? Det er stygt af dig, det er uværdigt på den måde at behandle et bravt og hæderligt menneske!"

Ivan Sergejevitch stirrede med store øjne på datteren. Hans overraskelse var så stor, at han i det første øjeblik ikke vidste, hvad han skulle svare den uforskammede. For øvrigt begyndte Anjutas pludseligt opflammede mod hurtigt at dunste bort igen, og hun tog skyndsomst sin tilflugt til sit eget værelse.

Efter at være kommet sig af sin forbavselse og efter nøje at have overvejet det alt sammen, kom Ivan Sergejevitch til det resultat, at det bedste var, ikke at tillægge datterens optræden nogen større betydning, men at tage sagen fra den komiske side. Ved middagsbordet greb han en lejlighed til at fortælle en historie om en kejserdatter, der fik det indfald at optræde til forsvar for en staldknægt, og det er klart, at både prinsessen og hendes protegé blev fremstillet i et yderst latterligt lys. Ivan Sergejevitch var en mester i at gøre nar ad folk, og alle børnene var meget bange for hans spydigheder. Men denne dag hørte Anjuta koldt og roligt på faderens historie med en på samme tid opbragt og udfordrende mine.

Og for endnu tydeligere at nedlægge sin protest mod den fornærmelse, der var tilføjet den unge præstesøn, begyndte hun

at søge enhver mulig lejlighed til at træffe sammen med ham, enten hos naboerne eller på sine spadsereture.

Kusken Stepan fortalte en gang ved aftensbordet i karlestuen, at han med sine egne øjne havde set frøken Anjuta gå og spadsere alene med præstesønnen i skoven.

"Det var grinagtigt bare at se på dem! Frøkenen gik og tav bomstille med nedslagne øjne, idet hun nu og da svingede med parasollen. Og han travede ved siden af hende på sine lange stylter af ben – akkurat som en trane! Og hele tiden gik han og snakkede og fægtede med armene, og så trak han pludselig en gammel laset bog op af lommen og begyndte at læse noget højt for hende af den – ganske som om han gav hende en time."

I virkeligheden måtte det indrømmes, at den unge præstesøn lidet lignede den eventyrprins eller middelalderlige ridder, som Anjuta kort forinden havde drømt om. Hans lange, uformelige, kejtede skikkelse, smalle, senefulde hals og farveløse ansigt, indrammet af et stridt, rødgult hår, de store, røde hænder med deres grove, ikke altid ulasteligt rene negle – alt dette gjorde ham næppe til nogen videre forførerisk helt over for en ung pige med aristokratiske vaner og tilbøjeligheder. Man kunne ikke godt tænke sig, at Anjutas interesse for ham hvilede på nogen romantisk grund; der måtte åbenbart ligge noget andet under.

Og således var det også: den unge mands vigtigste tiltrækningskraft for Anjuta var, at han kom direkte fra St. Petersborg og herfra medbragte de allernyeste ideer. Desuden havde han tilmed haft den lykke med sine egne øjne – rigtignok på afstand – at se flere af de store mænd, datidens ungdom så op til med beundrende ærefrygt – Tchernychevskij, Dobroljudov, Sljeptjev. Dette var fuldkommen tilstrækkeligt til

også at gøre ham selv interessant og fængslende. Endvidere kunne Anjuta, takket være ham, få fat i forskellige bøger, som hun ellers aldrig ville have set. Hos Rajevskis holdt man af periodiske tidsskrifter kun de mest agtede og solide – "*Revue des Deux Mondes*" og "*Atheneum*" af udenlandske, samt "*Russkij Vjestnik*" (Den russiske Budbringer) af indenlandske. Som en stor imødekommenhed mod tidsretningen havde Ivan Sergejevitch det samme år desuden ladet sig bevæge til at subskribere på "*Epocha*", Dostojevskijs tidsskrift. Men gennem den unge præstesøn kunne Anjuta nu blive forsynet med lekture af en hel anden slags, "*Savremennik*" (Den Samtidige) og "*Russkoje Slovo*" (Det russiske Ord), tidsskrifter, af hvilke ethvert nys udkommet hæfte betragtedes som dagens store begivenhed blandt de unge. En gang skaffede han hende endogså et nummer af Herzens forbudte ugeblad "*Kolokol*" (Klokken).

Det ville være uretfærdigt at sige, at Anjuta på én gang og uden al kritik tilegnede sig de nye ideer, der prædikedes af hendes nihilistiske ven. Mange af dem oprørte hende, forekom hende alt for krasse, og hun kunne diskutere nok så skarpt om dem. Men under indflydelsen af samtalerne med ham og læsningen af de bøger, han havde bragt hende, udviklede hun sig hurtigt og gik yderligere og yderligere, ikke blot for hver dag, men for hver time.

Ud på efteråret var det lykkedes den unge student at komme i en så grundig uenighed med faderen, at denne bad ham om at rejse sin vej og ikke komme igen de næste ferier. Men de frø, som han havde nedlagt i Anjutas sjæl, vedblev at vokse og trives.

Hun forandrede sig endog med hensyn til sit ydre, klædte sig i en simpel sort kjole med en glat, hvid krave og strøg håret

tilbage i et net. Om baller og skovture talte hun nu kun med foragt. Om formiddagene lod hun gårdens børn komme til sig og lærte dem at læse, og når hun på sine spadsereture mødte en bondekone, standsede hun og snakkede længe og venligt med hende.

Det mest betydningsfulde af alt var dog, at Anjuta, som forhen havde afskyet alt, hvad der hed undervisning, nu med ét fik en formelig lidenskab for at studere. I stedet for som tidligere at kaste alle sine lommepenge bort til stads og pynt, forskrev hun nu hele kasser med bøger med lærde titler som *"Livets Fysiologi"*, *"Civilisationens Historie"* osv.

En dag gik hun ind til faderen og rykkede pludselig frem med det uventede forslag, at han skulle lade hende rejse til St. Petersborg og studere. Ivan Sergejevitch forsøgte til en begyndelse at slå hendes begæring hen i spøg, ligesom han forhen havde gjort, når Anjuta erklærede, at hun ikke længere ville bo på landet. Men denne gang lod hun sig ikke skræmme. Hverken faderens vittigheder eller spydigheder virkede på hende. Hun forfægtede med stor hidsighed, at fordi faderen måtte opholde sig på ejendommen, var det ikke nødvendigt, at hun skulle holdes fastlænket på landet, hvor hun hverken kunne finde virksomhed eller adspredelser.

Ivan Sergejevitch blev til sidst vred og fo'r op imod hende som imod et lille barn: "Hvis du ikke selv begriber, at det er enhver anstændig ung piges pligt at blive hos sine forældre, indtil hun gifter sig, så agter jeg ikke at spilde tiden med at diskutere med en dum tosse!"

Anjuta indså, at det ikke nyttede at fastholde sit forlangende. Men fra det øjeblik blev forholdet imellem hende og faderen

yderst spændt, og de omgikkes fra begge sider hinanden med en forbitrelse, der voksede for hver dag. Ved middagsbordet, den eneste tid på dagen, da de sås, talte de næsten aldrig mere direkte til hinanden, men i ethvert af deres ord lå der ligesom et nålestik eller en sårende bemærkning.

Der herskede for øvrigt nu en almindelig, tidligere ukendt uenighed i familien Rajevski. Mange fælles interesser havde vel heller ikke forhen været til stede, men den gang levede enhver ligesom for sig selv, uden at give videre agt på de andre. Nu dannede der sig atter ligesom to fjendtlige lejre.

Guvernanten optrådte fra det første øjeblik af som en hadefuld modstander af de nye ideer. Anjuta kaldte hun en nihilistinde og "fremskridtsfrøken", hvilket sidste øgenavn lød særlig giftigt fra hendes læber. Da hun instinktivt følte, at der var noget i gære hos Anjuta, begyndte hun at mistænke hende for de mest forbryderiske hensigter – for i hemmelighed at ville flygte ud af huset, gifte sig med præstesønnen og træde ind i den berygtede kommune. Derfor gav hun sig til med uafladelig årvågenhed at udspionere alle hendes skridt. Og Anjuta, som anede, at guvernanten mistænkte hende, indsvøbte sig med vilje, for at drille hende, i en forbitret og fornærmet hemmelighedsfuldhed.

Kun Elena Pavlovna syntes ikke at lægge mærke til noget af, hvad der foregik omkring hende, men bestræbte sig efter sin vane at forlige og forsone alle.

Det varede ikke længe, før den stridslystne stemning, som nu herskede på Palibino, også gjorde sin virkning på den trettenårige Tanja. Guvernanten havde altid søgt at indskrænke hendes omgang med Anjuta, men nu var det, som om hun med

vold og magt ville beskytte sin elev for "nihilistinden" som for en pestsmittet. Så meget hun kunne, hindrede hun de to søstre i at være alene sammen og betragtede som en forbrydelse ethvert af Tanjas forsøg på at rømme ud af skolestuen op til de voksne.

Dette guvernantens årvågne opsyn ærgrede Tanja i højeste grad. Hun havde en følelse af, at der hos Anjuta var begyndt at spire nogle aldeles nye, mærkelige interesser op, og hun ville forskrækkelig gerne vide, hvad de gjaldt. Næsten hver gang hun uventet kom farende ind i Anjutas værelse, overraskede hun søsteren siddende ved skrivebordet, beskæftiget med at skrive. Tanja forsøgte ved et par lejligheder at få rede på, hvad det var, hun skrev, men da Anjuta allerede mere end én gang var blevet læst teksten af guvernanten, fordi hun ikke blot selv afveg fra den rette vej, men også ville lokke søsteren derfra, så jog hun altid Tanja på døren af frygt for nye bebrejdelser. "Å, vær nu god og gå din vej, ellers kommer Malvina Jakovlevna igen og overrasker dig her, og så bliver der et ståhej, ved du jo!" udbrød hun utålmodig.

Tanja vendte tilbage til skolestuen, opbragt på guvernanten, som var skyld i, at søsteren ikke ville sige hende noget. Det blev stadig vanskeligere og vanskeligere for den stakkels englænderinde at komme overens med sin elev. Af de samtaler, som førtes ved middagsbordet, havde Tanja væsentligt opsnappet, at det ikke længere var moderne at adlyde de ældre, og som følge deraf svækkedes subordinationsfølelsen hos hende bestandig mere og mere. Stridighederne med guvernanten gentoges nu næsten daglig, og til sidst efter et mere end sædvanligt stormende optrin erklærede den sidste, at hun ikke længere kunne blive hos Rajevskis.

Eftersom denne trussel om at rejse var fremsat adskillige gange tidligere, lagde Tanja i begyndelsen ingen synderlig vægt på den. Men denne gang viste det sig alligevel at være alvor. På den ene side var guvernanten allerede gået alt for vidt, til med ære at kunne tage sin trussel tilbage, og på den anden side var alle så lede og kede af de uophørlige stridigheder og scener, at Tanjas forældre ikke søgte at holde englænderinden tilbage, i håb om, at der måske ville blive roligere i huset, når hun var borte.

Men lige til det sidste øjeblik, lige til dagen for afrejsen kom, troede Tanja ikke, at guvernanten virkelig ville rejse sin vej.

10

Den store gammeldags kuffert, forsvarligt indsyet i sit lærredsovertræk og ombundet med reb, har fra tidligt om morgenen stået ude i forstuen. Over den hæver sig et helt batteri af æsker, kurve, poser og bylter – hele denne oppakning, uden hvilken ingen gammel jomfru kan begive sig på en rejse. Neden for trappen venter allerede tarantassen, hvis trespand bærer det simpleste, mest slidte seletøj, som findes på gården, og som kusken Jakob altid bruger, når det gælder en længere rejse. Tjenestepigerne løber travle frem og tilbage, idet de bærer ud og pakker forskellige småsager ned, mens kammertjeneren Ilja står ubevægelig, mageligt lænet mod dørstolpen, og med hele sin foragtelige holdning og mine synes at sige, at den forestående afrejse slet ikke er noget at gøre et sådant væsen af. Hele familien er samlet i spisesalen. I følge skik og brug opfordrer Ivan Sergejevitch alle til at sætte sig, inden opbruddet finder sted; herskabet selv indtager ærespladsen i det forreste hjørne, og lidt længere borte klumper tyendet sig sammen og vover af respekt mod deres husbond og madmoder kun at sætte sig på den yderste kant af stolene. Et par minutter går under ærefrygtsfuld tavshed, idet alle uvilkårligt føler sig mere eller mindre grebet af den nervøse uro, som følger med enhver afskedtagen. Men så giver generalen tegnet til at rejse sig, korser sig foran helgenbilledet, de andre følger hans eksempel, og derpå kommer turen til de sædvanlige omfavnelser og til tårerne.

Tanja stirrer på sin guvernante, på hendes i et varmt, tykt sjal indhyllede mørke rejsedragt, og med ét står hun for hende ganske anderledes, end hun tidligere har været vant til at se hende. Malvina Jakovlevna synes pludselig at være blevet gammel, hendes fyldige, kraftige skikkelse er ligesom indtæret og sammenskrumpen, og øjnene, "de to tordenkiler", som børnene spottende plejede at kalde dem i smug, disse øjne, som aldrig har ladet en eneste af Tanjas forseelser undslippe sig, er nu røde, opsvulmede og fulde af tårer. Mundvigene bevæges af en nervøs trækning. For første gang i sit liv har Tanja ondt af hende. Lærerinden knuger sin elev ind til sig i en lang, krampagtig omfavnelse og kysser hende med en heftig ømhed, som Tanja aldrig havde ventet af hende.

"Glem mig ikke, skriv snart! Det er sandelig ikke med let hjerte, at man skilles fra et barn, som man har opdraget fra det var syv år gammelt!" hulker hun.

Tanja trykker sig også ind til hende og brister i en fortvivlet gråd. En smertelig angst griber hende, en følelse af et uerstatteligt tab, som om med guvernantens bortrejse hele familien skulle splittes ad. Og hertil slutter sig også bevidstheden om, hvad hun selv har at bebrejde sig. Med pinlig skamfuldhed kommer hun i hu, at hun i de sidste dage, ja endnu den samme morgen, i hemmelighed har jublet ved tanken om den strenge lærerindes afrejse og sin egen forestående frihed.

"Nu kan jeg have det så godt, nu rejser hun sin vej for ramme alvor, og vi sidder alene her tilbage," tænker Tanja, og i det øjeblik gør det hende så ondt at miste Malvina Jakovlevna, at hun ville have givet hvad som helst for at beholde hende. Hun

klynger sig fast til hende, som om hun ikke kunne rive sig løs fra hende.

"Det er på tide at bryde op, for at De kan nå til købstaden, mens det er lyst," siger én. Pakkerne er allerede båret ud til vognen, og nu sætter også guvernanten sig op. Endnu en lang, øm omfavnelse. "Tag Dem i vare, frøken, at De ikke kommer ind under hestene," råber én til Tanja, og vognen ruller bort.

Tanja iler op ad trappen, ind i hjørneværelset, fra hvis vindue man kan se helt ned ad den lange birkeallé, der fra hovedbygningen fører ud til den store landevej. Hun trykker ansigtet imod ruden og kan ikke rive sig løs fra stedet, så længe vognen er i syne. Følelsen af egen brøde bliver bestandig stærkere hos hende. Å Gud, hvor det i dette øjeblik gør hende ondt, at guvernanten er rejst. Alle deres sammenstød – og de havde været temmelig talrige i den sidste tid – står nu i et helt andet lys for hende.

"Hun elskede mig, hun ville være blevet her, hvis hun havde vidst, hvor meget jeg holder af hende. Nu er der ingen, ingen, som bryder sig om mig!" tænker hun med en noget for sildig anger, og hendes hulken bliver mere og mere højlydt.

"Er det for Malvinas skyld, at du flæber sådan?" spørger hendes broder Fedja, idet han løber forbi. I tonen ligger noget på samme tid forbavset og spottende.

"Lad hende være, Fedja! Det gør hende ære, at hun er så trofast af sig," hører Tanja bag sig den formanende stemme af deres gamle faster, som ingen af børnene kan lide, fordi de anser hende for falsk. Såvel broderens hån som fasterens sursøde ros gør et ubehageligt, afkølende indtryk på Tanja. Hun har fra sine tidligste år aldrig kunnet tåle, at personer,

som er hende ligegyldige, prøver på at trøste hende i en sorg. Derfor støder hun hånden, som fasteren kærtegnende har lagt på hendes skulder, heftig fra sig og mumler i en fortrædelig tone: "Jeg er hverken bedrøvet eller trofast af mig!" og skynder sig ind til sig selv.

Synet af den tomme skolestue er lige ved at fremkalde et nyt grådanfald hos Tanja, og det er kun tanken om, at ingen længere kan hindre hende i at være sammen med søsteren, så meget hun vil, der trøster hende en smule. Hun beslutter sig til straks at smutte ind til Anjuta og se, hvad denne har for.

Anjuta går op og ned i den store sal – hendes stadige vane, når noget særligt optager eller ængster hende. Hun ser da altid yderst tankefuld ud, de strålende blågrønne øjne bliver aldeles gennemsigtige og opfatter intet af, hvad der foregår omkring hende. Hun mærker ikke engang selv, at hun vandrer i takt med sine tanker – er disse af den bedrøvelige art, bliver også skridtene matte og langsomme, men kommer der liv i hendes tankegang, og lykkes det hende at finde på et eller andet, går hun stadig raskere og raskere, indtil hun til sidst formelig løber frem og tilbage i værelset. Alle i huset kender denne hendes vane og gør sig lystige over den. Tanja har ofte i smug betragtet søsteren, når hun således vandrer op og ned, og hun ville så gerne vide, hvad Anjuta så tænkte på.

Tanja ved vel af erfaring, hvor frugtesløst det er at prøve på at få et ord ud af Anjuta ved slige lejligheder, men da hun ser, at vandringen aldrig synes at ville få ende, taber hun til sidst tålmodigheden og gør et forsøg på at tale til hende.

"Anjuta, jeg er så bedrøvet. Lån mig en af dine bøger at læse i," beder hun i en øm tone. Men Anjuta vedbliver at vandre op og

ned, som om hun ikke har hørt noget. Der bliver atter en stunds tavshed.

"Anjuta, hvad tænker du på?" drister Tanja sig til sidst til at spørge. "Å, stands dog, så er du sød."

"Du er endnu meget for lille til, at jeg skulle kunne fortælle dig det," lyder det foragtelige svar.

Men nu bliver Tanja stødt for ramme alvor.

"Du vil altså ikke engang tale med mig! Nu er jo Malvina borte, og jeg tænkte, at vi skulle kunne være så gode venner, du og jeg, og så jager du mig bare bort. Ja, ja, jeg skal nok gå min vej, men jeg vil aldrig holde en eneste smule mere af dig."

Med gråd i halsen vil Tanja løbe sin vej, da søsteren i det samme kalder på hende. I virkeligheden brænder Anjuta af begærlighed efter at betro én alt, hvad der i så høj en grad fylder hendes tanker, og i mangel af en bedre, da der ikke findes nogen anden i huset at tale med, må hun vel tage til takke med den trettenårige søster.

"Hør engang," siger hun, "hvis du lover, aldrig, aldrig under hvilket som helst påskud at tale om det til nogen, så skal jeg betro dig en stor hemmelighed."

Tanjas tårer tørres øjeblikkelig, og hendes vrede er som bortblæst. Hun forsikrer naturligvis, at hun skal tie som en mur, og venter utålmodig på, hvad søsteren vil fortælle hende.

"Kom med ind i mit værelse," siger Anjuta højtideligt. "Jeg skal vise dig noget – noget, du mindst aner."

Med disse ord fører hun Tanja ind i sit værelse og hen til det gamle skrivebord, hvor hun, som Tanja ved, gemmer sine vigtigste hemmeligheder. Langsomt og omstændeligt, ligesom for yderligere at ægge den andens nysgerrighed, trækker hun

en af skufferne ud og tager en stor konvolut med et forretningsmæssigt udseende og et rødt segl, der bærer stemplet "Tidsskriftet Epocha" ud af den. Konvolutten er adresseret til frøken Nikitichna Kusymin (Rajevskis husholderske, der var Anjuta blindt hengiven og havde kunnet gå gennem ild og vand for hende), men ud af konvolutten tager Anjuta en mindre konvolut, hvorpå der står: "Til frøken Anna Ivanovna Rajevski", og rækker så endelig Tanja et brev, skrevet med en rask, mandlig håndskrift.

"Højtærede frøken Anna Ivanovna!" læser Tanja. "Deres af så megen venlig og oprigtig tillid til mig prægede brev interesserede mig så levende, at jeg ufortøvet gik til læsningen af Deres medfølgende fortælling.

Jeg tilstår, at det ikke var uden hemmelig frygt, jeg begyndte læsningen – vi tidsskriftredaktører bliver så ofte nødt til den sørgelige pligt, at rive unge begyndere, der sender deres første litterære forsøg til vor bedømmelse, ud af deres forhåbningsfulde illusioner – og i dette tilfælde ville en sådan pligt have forekommet mig særlig tung. Men efterhånden som jeg læste, svandt min frygt, og jeg blev stadig mere og mere fængslet af den ungdommelige umiddelbarhed, den oprigtige, varme følelse, der ånder ud af Deres fortælling. Disse egenskaber bestak mig således til Deres gunst, at jeg er bange for, jeg vedblivende befinder mig under Deres indflydelse, og derfor vover jeg endnu ikke kategorisk og upartisk at besvare det spørgsmål, De stiller til mig, "om der med tiden kan blive en stor forfatterinde af Dem".

Jeg siger Dem kun indtil videre dette, at jeg med stor glæde skal optage Deres fortælling i næste nummer af mit tidsskrift.

Hvad Deres spørgsmål angår, giver jeg Dem det råd at skrive og arbejde – resten må tiden afgøre.

Jeg vil ikke dølge for Dem, at der i Deres fortælling findes meget ufærdigt, meget, som er alt for naivt; der findes endog – tilgiv min dristighed! – forsyndelser imod den russiske grammatik. Men alt dette er kun ubetydelige mangler, som De ved flittigt arbejde vil kunne overvinde, og det hele gør et ublandet gunstigt indtryk.

Derfor gentager jeg endnu en gang: skriv, skriv! Det skulle oprigtigt glæde mig, om De fandt lejlighed til at meddele mig noget om Dem selv, hvor gammel De er, og i hvilke omgivelser De lever. Det er af vigtighed for mig at vide alt dette for at kunne bedømme Deres begavelse.

Deres hengivne

Fjodor Dostojevskij."

Tanja læste dette brev med den største forbavselse, og bogstaverne dansede for hendes øjne. Navnet Dostojevskij var hende vel kendt; i løbet af den sidste tid var det ofte blevet nævnt ved middagsbordet i diskussionerne mellem søsteren og faderen. Tanja vidste, at han var en af de mest fremragende blandt de russiske forfattere, men hvordan gik det til, at han skrev til Anjuta, og hvad betød alt dette? Et øjeblik faldt det hende ind, at søsteren måske narrede hende, for siden at gøre sig lystig over hendes lettroenhed.

Efter at have læst brevet til ende, stirrede Tanja stum på Anjuta, uden at vide, hvad hun skulle sige. Denne nød øjensynlig hendes forbavselse.

"Forstår du, forstår du?" udbrød hun endelig med en stemme, der skælvede af glad sindsbevægelse. "Jeg har skrevet en fortælling og sendt den til Dostojevskij, uden at sige et ord om det til nogen. Og som du ser, synes han, at den er god, og optager den i sit blad. Således er altså min hemmelige drøm gået i opfyldelse – jeg er forfatterinde!" Hun næsten skreg de sidste ord i et udbrud af uimodståelig fryd.

For ret at forstå, hvad dette ord "forfatterinde" betød for de to unge piger, må man komme i hu, at de levede i en landlig ørken, langt fra enhver, selv den allersvageste, berøring med det litterære liv. I familien læstes der meget, og mange bøger blev indforskrevet, men for dem alle var enhver bog, ethvert trykt ord noget, der ligesom kom langt borte fra, fra en ukendt fremmed verden, der ikke havde noget fælles med dem selv. Så underligt det end kan lyde, er det alligevel et faktum, at ingen af søstrene havde haft lejlighed til blot så meget som at se et menneske, der havde givet noget ud på tryk. Der fandtes vel i guvernementsbyen en skolelærer, om hvem der pludselig udspredtes det rygte, at han skulle have skrevet korrespondancer til bladene fra guvernementet, og Tanja mindedes tydeligt, med hvilken agtelsesfuld frygt alle begyndte at behandle ham, indtil det endelig kom for dagen, at korrespondenten slet ikke var ham, men en journalist fra St. Petersborg, der havde opholdt sig der på gennemrejse.

Og så optrådte pludselig hendes egen søster som forfatterinde! Tanja fandt ikke et ord til at udtrykke sin henrykkelse og overraskelse med; hun kunne blot kaste sig om Anjutas hals, og de kærtegnede hinanden, lo og sagde alle mulige galskaber i deres glæde.

Anjuta vovede ikke at fortælle sit held til nogen anden i hele familien – hun vidste, at alle, selv moderen, ville blive forskrækkede og sige det alt sammen til faderen. Og i dennes øjne ville et sådant skridt som uden forældrenes tilladelse at skrive til Dostojevskij og underkaste sig hans bedømmelse, måske spot, være en stor forbrydelse.

Den stakkels Ivan Sergejevitch! Han havde en sådan afsky for kvindelige forfattere og mistænkte dem alle som én for alle mulige fejl og forseelser, der ikke stod i ringeste forbindelse med litteraturen – og så var han af skæbnen bestemt til at blive fader til en forfatterinde!

Personligt havde han kun kendt én blåstrømpe, som han kaldte dem – grevinde Rostoptchin. Han havde truffet hende i Moskva på den tid, hun var en strålende, fejret skønhed, som hele datidens aristokratiske ungdom – og Ivan Sergejevitch blandt dem – håbløst sukkede for. Senere, mange år derefter, traf han sammen med hende udenlands, i Baden-Baden ved roulettebordet.

"Jeg troede ikke mine egne øjne," plejede Ivan Sergejevitch ofte at fortælle, "da jeg så grevinden komme ind i spillesalen og efter hende en hel hale af rigtige landstrygere, den ene værre og simplere end den anden. Alle råbte de, lo og snadrede og omgikkes med hende så kammeratligt, som det vel var muligt. Hun gik hen til spillebordet og begyndte at kaste det ene guldstykke ud efter det andet, øjnene gnistrede på hende, ansigtet var blussende rødt, og chignonen sad skævt. Hun bortspillede hver eneste smule, hun havde, lige til det sidste guldstykke, og derpå råbte hun til sine adjudanter: "*Eh bien messieurs, je suis vidée! Rien ne va plus!* Kom og lad os drukne

sorgen i champagne!" Ja, der ser man, hvad det fører til for en kvinde at give sig af med blæk og pen!"

Det var altså meget forklarligt, at Anjuta ikke viste sig særlig ivrig efter at prale med sin lykke for faderen, men netop den hemmelighedsfuldhed, hun var tvunget til at indhylle sin første debut på den litterære bane i, gav den en særlig tillokkelse. Du store Gud, hvilken fryd var det ikke, da nogle uger senere månedshæftet af "*Epocha*" kom, og søstrene på titelbladet læste "Drømmen. Fortælling af Jurij Orbielov" (hvilket var det pseudonym, som Anjuta havde valgt sig, da hun jo ikke kunne optræde under sit eget navn).

Anjuta havde naturligvis allerede læst sin fortælling for Tanja i manuskript, men da denne nu så den på tryk, forekom den hende som noget aldeles nyt og vidunderlig skønt.

Indholdet var følgende: Heltinden – Liljenka – lever i en kreds af alderstegne personer, som er blevet ilde medhandlede af livet og har trukket sig tilbage til en stille krog, for dér at finde fred og glemsel. Deres skræk for livet og dets uro søger de også at indplante hos Liljenka. Men det lokker og drager hende til sig, dette ukendte liv, fra hvilket kun en dump genlyd når hende, ligesom et fjernt brus af bølger fra et bag bjergene skjult, usynligt hav. Hun tror, at der findes steder,

> "hvor mennesker lever i større fryd,
> hvor de lever det levende liv
> og ej som en edderkop spinder sig ind."

Men hvor skal hun finde disse mennesker? Uden selv at vide det, er Liljenka blevet smittet af fordommene hos den kreds, der omgiver hende. Næsten ubevidst fremstiller sig for hende ved hvert skridt det spørgsmål: Passer det sig for en ung dame

at gøre sligt? Hun vil rive sig løs fra den trangbrystede verden, hun lever i, men alt, hvad der er simpelt eller "upassende", skræmmer hende.

En gang på en offentlig fest i byen gør hun bekendtskab med en ung student (naturligvis måtte helten i en fortælling den gang absolut være en student!). Den unge mand gør et dybt indtryk på hende, men som det anstår sig en velopdragen ung dame giver hun ikke med en mine til kende, at hun har fattet godhed for ham, og deres bekendtskab afbrydes efter dette første møde.

I begyndelsen sørgede Liljenka over dette, men lidt efter lidt beroligede hun sig, og kun hvis hun tilfældigt blandt de forskellige minder fra hendes farveløse liv, som fyldte hendes, ligesom de fleste unge pigers skuffer, traf en eller anden genstand, som mindede om den uforglemmelige aften, skyndte hun sig med atter at skyde skuffen til og var siden hele dagen forstemt og mørk.

Men så en nat havde hun en drøm – hun syntes, at den unge student kom til hende og bebrejdede hende, at hun ikke var fulgt med ham. Og i drømmen oprulledes for Liljenka en række billeder fra et hæderligt, arbejdsomt liv sammen med en forstående ven i en kreds af gode, begavede mennesker, et liv, opfyldt af det nærværendes lyse, varme lykke og uudtømmelige forhåbninger for fremtiden. "Se dette og føl anger! Sådant ville vort liv være blevet, dit og mit!" siger studenten til hende og forsvinder.

Liljenka vågner, og under indflydelse af drømmen beslutter hun ikke længere at ville lade sig binde af det stadige hensyn til det passende. Hun, der hidtil aldrig er gået ned ad en gade,

uden at være ledsaget af en kammerjomfru eller tjener, lister sig nu ud alene, tager den tørste den bedste droske og kører til den afsides, fattige gade, hvor hun ved, at hendes kære student bor. Efter lang søgen og mange eventyr, der skyldes hendes uerfarenhed og upraktiskhed, får hun endelig rede på hans bolig, men her får hun af hans kontubernal at vide, at den stakkels student et par dage i forvejen er død af tyfus. Kammeraten fortæller, hvor tungt og trist hans liv har været, hvilken nød han har lidt, og hvordan han et par gange i febervildelse har talt om en ung pige. Som en trøst eller måske bebrejdelse til den grædende Liljenka citerer han derpå for hende Dobroljudovs vers:

"Jeg frygter, at – som livet – også døden
en hæslig streg til sidst mig spille vil.
– – Jeg frygter, at hvad jeg i livets vår
forgæves ønskte mig så længselsfuldt,
skal smile lokkende og herligt mod mig,
når dødens time slår."

Liljenka vender hjem, og ingen af hendes familie får nogen sinde at vide, hvor hun har tilbragt denne dag. Men selv er hun fra denne stund fuldt og fast overtydet om, at hun har kastet sin lykke bort. Hun dør kort derefter, sørgende over sin forspildte ungdom, fra hvilken hun ikke engang ejer så meget som en erindring tilbage.

Anjutas første held gjorde hende dristig, og hun begyndte straks på en ny fortælling, som hun endte på et par uger. Denne gang var helten en ung mand, Michail, som var blevet opdraget

langt borte fra sin familie i et kloster, af en farbroder, som var munk. Denne anden fortælling roste Dostojevskij langt mere end den første og fandt den modnere.

Men med dens offentliggørelse gik det ikke så heldigt som første gang. Brevet fra Dostojevskij faldt i hænderne på Ivan Sergejevitch, og nu brød stormen løs.

Dette hændte den femte september – en mindeværdig dag i familien Rajevskis annaler. Efter sædvane var en mængde gæster samlede hos dem. Samme dag ventedes posten, som kun én gang om ugen kom til Palibino. Ellers plejede husholdersken, i hvis navn Anjuta brevvekslede med Dostojevskij, at gå ud og møde postbuddet og tage fra ham de breve, som var adresserede til hende, inden hun bragte posten ind til generalen. Men denne dag var hun optaget af at sørge for gæsterne, og det sædvanlige postbud havde uheldigvis gjort sig lidt for ivrig til gode for at fejre nådigfruens navnedag. Det vil sige han var døddrukken, og man havde i stedet for ham sendt en dreng, der ikke kendte til den gængse ordning. På denne måde kom posttasken ind til generalen, uden at være underkastet nogen forudgående undersøgelse eller rensning.

Det første, der faldt Ivan Sergejevitch i øjnene, var et rekommanderet brev, adresseret til husholdersken og forsynet med månedsskriftet "*Epocha*"s stempel. Hvad var det for påfund? Han lod husholdersken kalde ind til sig og befalede hende at åbne brevet i hans nærværelse. Man kan – eller rettere sagt, man kan ikke forestille sig, hvilken scene der nu fulgte. For at gøre ulykken topmålt sendte Dostojevskij netop i dette brev honoraret for hendes fortællinger – omtrent tre hundrede rubler. Denne omstændighed, det vil sige, at hans datter i

hemmelighed modtog penge fra en ubekendt mandsperson, forekom Ivan Sergejevitch så beskæmmende og fornærmelig, at han fik et anfald af et heftigt ildebefindende. Han havde en hjertelidelse og desuden galdesten i leveren, og lægerne havde erklæret, at enhver sindsbevægelse ville være skadelig for ham, ja kunne medføre døden. Muligheden af en sådan katastrofe udgjorde hele familiens stadige skræk. Så ofte et af børnene ærgrede ham, blev han sorteblå i ansigtet, og de blev straks grebet af frygt for, at han skulle dø. Og hvordan skulle det gå nu, da han ramtes af et sådant slag! Og så oven i købet med hele huset fuldt af gæster! Det samme år var et regiment indkvarteret i købstaden, i hvis nærhed Palibino lå, og i anledning af Elena Pavlovnas navnedag havde alle officererne, samt obersten, indfundet sig og til en overraskelse medtaget regimentets musikkorps.

Festmiddagen var allerede for længe siden til ende. I den store sal i øverste stokværk var alle kroner og kandelabre tændt, og gæsterne, som nu havde hvilet ud efter middagen og klædt sig om til ballet, begyndte at samles. De unge løjtnanter trak hjertebankende deres hvide handsker på, og foran spejlene flokkedes en skare unge damer i luftige tarlatanskjoler og uhyre krinoliner, som den gang var på mode. Anjuta plejede ellers at forholde sig en smule fornem over for hele dette selskab, men i dag berusedes hun formelig af alt, som omgav hende – de festligt klædte gæster, dansemusikken, det blændende lyshav, bevidstheden om selv at være den smukkeste og mest fejrede på ballet. Hun glemte sin nye værdighed af russisk forfatterinde, glemte hvor lidet disse små svedende, rødblissede løjtnanter lignede de ideale helte, hun drømte om, og svævede omkring

imellem dem, smilende til alle og enhver, mens hun nød bevidstheden om at fordreje hovedet på dem alle sammen.

Man ventede kun på Ivan Sergejevitch, for at begynde dansen. Pludselig kom en tjener ind og ilede hen til Elena Pavlovna, idet han sagde: "Hans Excellence befinder sig ikke vel og beder, om den nådige frue vil komme ned til ham i hans arbejdsværelse."

Almindelig forstemning. Elena Pavlovna rejste sig i hast, løftede slæbet op på sin tunge silkekjole og skyndte sig ud af salen, musikanterne, der i de tilstødende værelser ventede på det aftalte signal til at spille op til kvadrillen, fik befaling at vente.

En halv time gik. Gæsterne begyndte at blive urolige. Endelig kom Elena Pavlovna tilbage. Hendes ansigt blussede af sindsbevægelse, men hun bestræbte sig for at synes rolig og fremtvang et anstrengt smil. På gæsternes bekymrede spørgsmål om, hvordan generalen havde det, svarede hun undvigende: "Ivan Sergejevitch befinder sig ikke rigtig vel, men beder Dem undskylde ham og i hvert fald begynde dansen."

Alle mærkede, at der var noget galt på færde, men afholdt sig høfligt fra videre spørgsmål; desuden ville alle have dansen i gang så hurtigt som muligt, siden de nu dog havde klædt sig på og var samlet af den grund. Og så begyndte ballet.

Da Anjuta under en tur i kvadrillen kom forbi moderen, kastede hun et ængsteligt blik på hende og læste i hendes øjne, at der var hændet noget fortrædeligt. Hun fik i et øjebliks ophold mellem to danse derfor moderen afsides og bestormede hende med spørgsmål.

"Hvad har du dog gjort? Alt er opdaget! Far har læst Dostojevskijs brev til dig og var lige ved at dø på stedet af skam og forbitrelse," jamrede den stakkels Elena Pavlovna, idet hun med møje holdt sine tårer tilbage.

Anjuta blev ligbleg, og moderen skyndte sig med at fortsætte: "For Guds skyld, behersk dig! Husk på, at vi har huset fuldt af gæster, som ville blive henrykte, hvis de fik noget at sladre om. Gå og dans, som om intet er hændet!"

Og således vedblev moder og datter at danse til langt ud på morgenen, begge halvdøde af angst ved tanken om det uvejr, der ville bryde løs over deres hoveder, så snart de fremmede havde fjernet sig.

Og et forfærdeligt uvejr blev det også.

Så længe gæsterne var til stede, holdt Ivan Sergejevitch sig indelukket i sit værelse og slap ingen ind. Under opholdet imellem dansene ilede Elena Pavlovna og Anjuta ud af balsalen og lyttede nede ved hans dør, men vovede ikke at gå ind og vendte tilbage til de andre, pinte af tanken: "Hvordan er det med ham nu? Er han måske syg?"

Da alt var blevet stille i huset, kaldte han Anjuta ind til sig og holdt en lang straffetale til hende. Blandt alt, hvad han sagde – og han sagde hende mange ting – var der i særdeleshed en sætning, som fæstede sig i hendes erindring: "Man kan vente sig hvad som helst af en ung pige, som er i stand til, uden sine forældres vidende, at træde i brevveksling med en fremmed mand og tage mod penge af ham! Nu sælger du dit arbejde, men jeg er ikke sikker på, at der ikke kan komme en tid, da du også sælger dig selv!"

Den stakkels Anjuta gøs ved disse forfærdelige ord. Hun følte vel ved sig selv, at dette kun var tom snak, men faderen talte så tilforladeligt, i en tone af så dyb overbevisning, hans ansigtsudtryk var så ophidset og bedrøvet, og hans myndighed trods alt endnu så stor i hendes øjne, at hun uvilkårligt, om også blot for en kort stund, blev grebet af en pinefuld tvivl. Havde hun måske skuffet sig selv? Havde hun måske, uden selv at vide af det, begået noget forskrækkeligt upassende?

De nærmest følgende dage gik alle, ligesom altid efter enhver huslig scene, omkring og så ud, som om de havde fået en spand koldt vand over hovedet. Tjenestefolkene fik straks rede på den hele historie. Ilja havde i følge sin prisværdige vane luret under samtalen mellem Ivan Sergejevitch og Anjuta og udlagde den på sin måde. Naturligvis spredtes også rygtet om, hvad der var forefaldet, i overdreven og fordrejet form over hele omegnen, og længe efter taltes der blandt naboerne ikke om andet end om den unge frøken på Palibino og hendes "forfærdelig upassende opførsel".

Lidt efter lidt lagde stormen sig alligevel. Hos Rajevskis iagttoges et fænomen, der ofte finder sted i de russiske familier, nemlig at børnene opdrager forældrene. Denne opdragelsesproces begyndte med moderen. I det første øjeblik, som altid ved børnenes sammenstød med faderen, tog Elena Pavlovna helt og holdent dennes parti. Hans anfald af ildebefindende skræmte hende op, og hun udtrykte sin uvilje over, at Anjuta på den måde kunne ville volde sin fader sorg. Nu og da gik hun ind til datteren og forsøgte på at overtale hende: "Søde Anjuta, føj nu din far. Lov, at du aldrig vil skrive mere, men tage dig noget andet for. Jeg husker, at jeg også en gang

som ung pige fik lyst til at lære at spille violin. Men min far ville ikke tillade det, fordi han syntes, det så så ugraciøst ud for en dame at føre buen. Nå, hvad var der at gøre ved et? Jeg holdt naturligvis ikke stædigt på mit ønske, men begyndte i stedet at tage undervisning i sang. Hvorfor kan du da ikke også opgive den afskyelige litteratur og skaffe dig en anden beskæftigelse?"

Da hun imidlertid så, at hendes overtalelser ikke nyttede noget, men at Anjuta fremdeles gik omkring med den samme sørgmodige, forurettede mine, begyndte hun at få medlidenhed med hende. Snart vaktes hos hende også nysgerrigheden efter at læse Anjutas fortælling, og derefter kom den hemmelige stolthed over, at hendes datter var forfatterinde.

På denne måde bragtes hun lidt efter lidt over på Anjutas parti, og Ivan Sergejevitch så sig snart stå ganske ene.

I det første øjebliks forbitrelse havde han afkrævet datteren et løfte om aldrig at skrive mere, og kun på denne betingelse ville hun kunne få hans tilgivelse. Anjuta kunne naturligvis ikke gå ind på at aflægge et sådant løfte, og som følge deraf talte de ikke til hinanden i flere dage, og Anjuta viste sig ikke engang ved middagsbordet. Elena Pavlovna løb fra den ene til den anden, overtalende og mæglende. Til sidst gav Ivan Sergejevitch efter, og det første skridt på indrømmelsernes vej var, at han samtykkede i at ville høre Anjutas fortælling.

Oplæsningen gik for sig med stor højtidelighed. Hele familien var samlet. Fuldt bevidst om. Øjeblikkets vigtighed og betydning, læste Anjuta med en stemme, der skælvede af sindsbevægelse. Heltindens stilling, hendes længsel efter at komme bort fra den kreds, der omgav hende, hendes lidelse under det åg af fordomme, som knugede hende – alt dette

lignede forfatterindens egne forhold således, at det uvilkårligt måtte springe alle i øjnene. Ivan Sergejevitch hørte i tavshed til, uden at ytre et ord under hele oplæsningen. Men da Anjuta var nået til den sidste side og, idet hun selv med møje undertrykte sin hulken, læste om, hvordan den døende Liljenka begræd sin forspildte ungdom, fyldtes faderens øjne pludselig af tårer. Han rejste sig, uden at sige noget, og forlod værelset. Hverken denne aften eller de følgende dage talte han med Anjuta om hendes fortælling, men han behandlede hende med stor ømhed, og alle forstod, at hendes sag var vunden.

Fra og med den dag gryede i virkeligheden hos Rajevskis en mildhedens og forsonlighedens tid. Denne nye tids første store begivenhed var, at husholdersken, som Ivan Sergejevitch i sin vrede havde jaget på porten, allernådigst fik tilgivelse og lov til at blive i sin plads.

Den næste mildhedshandling var endnu mere overraskende – Ivan Sergejevitch gav Anjuta tilladelse til at skrive til Dostojevskij, kun på den betingelse at vise ham brevet, og lovede hende, at hun under den forestående rejse til St. Petersborg skulle få lov til at gøre bekendtskab med ham.

Som allerede omtalt, plejede Elena Pavlovna og Anjuta næsten hver vinter at rejse til St. Petersborg, hvor den første havde en hel koloni af gamle, ugifte tanter. Disse beboede alene et helt hus på Vasili-Ostrov og afstod en to-tre værelser til slægtningene under deres besøg. Generalen blev i almindelighed på landet og lige så Tanja under guvernantens varetægt. Men da englænderinden det år havde forladt dem og den nysankomne schweizerinde endnu ikke havde kunnet

erhverve sig tilstrækkelig tillid, besluttede Elena Pavlovna, til Tanjas store fryd, også at tage hende med.

Det var i januar, at Rajevskis plejede at bryde op, for at kunne drage nytte af det bedste slædeføre. Det var nemlig ikke just blandt de letteste foretagender, denne rejse til St. Petersborg. Først skulle man tilbagelægge en tres verst på den store kronelandevej med telega og endelig et døgn ad jernbane. Fruen og de to frøkener kørte i en stor lukket vogn på meder, trukket af seks heste, og efter dem fulgte slæderne med kammerpigerne og bagagen, hver slæde forspændt med et trespand og forsynet med bjælder, hvis muntre klang hele vejen ledsagede og vuggede de rejsende i søvn, idet den snart nærmede, snart fjernede sig, snart ligesom døde bort i det fjerne, snart atter lød lige ind i ørene på dem.

Hvilken masse forberedelser måtte der ikke træffes, før man blev rejsefærdig! I køkkenregionerne kogtes og stegtes der så mange lækre sager, at det kunne have været tilstrækkeligt for en hel ekspedition. Kokken var berømt i hele omegnen for sit bagværk, og aldrig helligede han denne gren af sin kunst så megen nidkærhed, som når det gjaldt at bage postejerne til herskabets rejse.

Og hvilken vidunderlig færd var det så ikke! De første tres verst kørte de gennem skove, tætte, dybe masteskove, kun afbrudt af en mangfoldighed af større og mindre indsøer. Ved vintertid så disse indsøer ud som uhyre snesletter, mod hvilke de omgivende alvorlige graner tegnede sig skarpt og mørkt.

Om dagen var det herligt at rejse, men endnu herligere om natten. Tanja, som var slumret ind et øjeblik, vækkedes pludselig af et heftigt stød og ved i begyndelsen slet ikke, hvor

hun befinder sig. Oppe fra vognhimlen kaster den nys tændte lille rejselygte sit matte skin over et par besynderlige, sovende figurer i store pelse og hvide rejsehætter. Er det virkelig hendes moder og søster? De tilfrosne vognruder er tegnet i underlige, sølvglinsende mønstre, bjælderne klinger uafbrudt – alt er så sælsomt og usædvanligt, at hun i det første øjeblik er ude af stand til enhver klar forestilling; hun føler sig kun stiv i lemmerne af at have ligget ubekvemt. Pludselig trænger som en klar stråle ind i hendes sind bevidstheden om, hvor de er, hvorhen de skal, hvor meget mærkeligt og nyt der forestår, og Tanjas hjerte svulmer af næsten ufattelig lykke.

Ja, det var en vidunderlig rejse! Den stod senere for Tanja som et af de allerlyseste minder fra hendes barndom.

11

Ved ankomsten til St. Petersborg skrev Anjuta straks til Dostojevskij og bad ham komme til dem. Han indfandt sig på den fastsatte dag. Med hvilken feberagtig utålmodighed ventedes han ikke af de tvende søstre – allerede en time før han skulle komme, lyttede de ivrigt efter enhver lyd fra entreen. Dette hans første besøg løb alligevel højst utilfredsstillende af.

Som allerede er omtalt, nærede Ivan Sergejevitch stor mistro til alt, som udgik fra den litterære verden, og det var kun med beklemt hjerte og hemmelig angst, at han havde givet sin datter tilladelse til at gøre bekendtskab med Dostojevskij.

"Kom i hu, Lena, at der hviler et stort ansvar på dig," formanede han sin hustru ved afrejsen hjemmefra. "Dostojevskij er en person, som ikke tilhører vor samfundsklasse. Hvad ved vi om ham? Intet andet end at han er avisskriver og forhenværende straffefange. Udmærkede anbefalinger, må man sige! Du må være yderst forsigtig over for ham."

Som en første ytring af denne forsigtighed indskærpede han hende nøje, at hun absolut måtte være til stede ved mødet mellem Anjuta og Dostojevskij og ikke så meget som et sekund lade dem være alene. Tanja havde også udbedt sig tilladelse til at blive i værelset under visitten. To gamle tyske tanter hittede øjeblikkelig på et påskud til at gøre sig et ærinde derind og nysgerrigt stirre på forfatteren, som om han havde været et eller andet mærkeligt dyr, hvorpå de slog sig til ro i sofaen og blev siddende dér, lige til han gik.

Anjuta var ærgerlig over, at hendes første møde med den store digter, som hun på forhånd havde drømt så meget om, skulle løbe af under så ugunstige forhold, og sad derfor og tav hårdnakket med mørkt åsyn. Dostojevskij følte sig kejtet og ilde til mode i denne tvungne atmosfære, blandt alle disse gamle damer, og det ærgrede ham. Han forekom denne dag gammel og sygelig, som for øvrigt altid, når han ikke var i godt humør. Hele tiden sad han og trak nervøst i sit tynde, gule skæg og bed sig i læberne, hvorved det gav små sæt i hele ansigtet på ham.

Elena Pavlovna bestræbte sig af alle kræfter for at holde en interessant samtale vedlige. Med sit mest elskværdige, forbindtlige smil, men på samme tid tydeligt forlegen og ulykkelig, søgte hun at sige ham alle mulige smigrende artigheder og fremsætte dybsindige spørgsmål.

Dostojevskij svarede med enstavelsesord, med forsætlig uhøflighed. Til sidst tav også Elena Pavlovna *"à bout de ses ressources"*. Efter at have siddet en halv time, tog Fjodor Michailovitch sin hat, bukkede kejtet og hastigt uden at tage nogen i hånden, og gik!

Da han var gået, stormede Anjuta ind til sig selv og kastede sig under lydelig gråd på sengen. "Altid, altid skal de ødelægge alt for mig!" gentog hun under krampagtig hulken.

Den stakkels Elena Pavlovna følte sig skyldig, uden at vide hvorfor, og på samme tid opbragte det hende, at når hun anstrengte sig så meget for at gøre alle tilfreds, skulle netop alle blive vrede på hende. Også hun brast i gråd. "Se sådan er du altid, aldrig er du fornøjet! Far lader dig få din vilje, giver dig lov til at stifte bekendtskab med dit ideal, jeg sidder en hel time og hører på hans grovheder – og så skyder du skylden på os!"

Med ét ord, alle var i en højst bedrøvelig sindsstemning og havde kun ubehagelige indtryk af dette besøg, der havde været så imødeset og attrået.

Men fem dage senere indfandt Dostojevskij sig atter hos Rajevskis, og denne gang havde han det held at komme i en lykkelig stund. Hverken Elena Pavlovna eller tanterne var hjemme, kun de to søstre, og isen blev straks brudt. Fjodor Michailovitch greb Anjutas hånd, de satte sig sammen i sofaen og begyndte på én gang at snakke som et par gamle, mangeårige venner. Samtalen var ikke hensygnende som forrige gang, slæbte sig ikke med møje frem fra det ene kedelige emne til det andet – nej, nu havde både Anjuta og Dostojevskij ligesom travlt med at sige alt, hvad de havde på hjertet, og overbød hinanden med muntre indfald.

Tanja sad ved siden af dem, uden at blande sig i samtalen og uden at tage øjnene fra Fjodor Michailovitch, hvis mindste ord hun begærligt inddrak. Han forekom hende nu at være et helt andet menneske, ligefrem ung og så jævn og elskværdig på samme tid som stor. "Kan han virkelig være tre og fyrre år?" tænkte hun; "kan han være tre gange så gammel som jeg, og mere end to gange så gammel som Anjuta! Og han er jo oven i købet en stor forfatter, og alligevel kan man omgås med ham ganske som med en kammerat!" Og Tanja syntes, mens hun sad dér, at han kom hende så nær, at hun holdt så meget af ham.

"Sikken en sød lille søster, De har," sagde Dostojevskij aldeles uventet, efter at han et øjeblik i forvejen havde talt med Anjuta om helt andre ting og ikke syntes at have lagt mærke til den lille Tanja.

Tanja blev blussende rød af henrykkelse, og hendes hjerte fyldtes af taknemmelighed imod søsteren, da denne til svar på hans bemærkning begyndte at fortælle Fjodor Michailovitch, hvilken sød og fornuftig pige Tanja var, og at hun var den eneste i familien, der altid havde forstået og sympatiseret med hende. Anjuta talte sig formelig varm under sin ros over søsteren og tillagde hende alle mulige mærkelige egenskaber, ja til sidst meddelte hun Dostojevskij, at Tanja også skrev vers – "virkelig slet ikke så dårlige for hendes alder!" Og trods den andens svage protest ilede hun ind efter det tykke hæfte med Tanjas digte, af hvilken Fjodor Michailovitch derpå med et let smil oplæste en to-tre stykker, som han roste. Anjuta strålede ligefrem af glæde. Hvor Tanja elskede hende i det øjeblik! Det forekom hende, at hun havde kunnet give sit liv for disse to væsener, som hun så højt beundrede.

Tre timer forløb umærkeligt. Pludselig hørtes en ringning på entréklokken – det var Elena Pavlovna, som kom hjem fra sit besøg i butikkerne. Uden at ane Dostojevskijs nærværelse, kom hun ind, endnu med hatten på, belæsset med pakker, og gjorde en undskyldning for, at hun kom lidt for sent til middagen.

Da hun fik øje på Fjodor Michailovitch, som sad dér nok så fortrolig, alene med hendes døtre, blev hun meget overrasket og til en begyndelse også en smule bange. "Hvad ville Ivan Sergejevitch sige til dette?" var hendes første tanke. Men de unge piger kastede sig om halsen på hende, og da hun så dem så glade og strålende, tøede også hun op, og det endte med, at hun bad Fjodor Michailovitch om i al tarvelighed at spise til middag med dem.

Fra den dag af omgikkes han fuldkommen frit med Rajevskis, og da deres ophold i St. Petersborg kun skulle være af kort varighed, besøgte han dem meget ofte – tre-fire gange om ugen.

Særlig hyggeligt var det, når han kom om aftenen, og der ikke var andre fremmede end han. Da var han usædvanlig elskværdig og interessant. En almindelig samtale kunne han ikke føre; han talte kun i monologer og endda kun på det vilkår, at alle de tilstedeværende var ham sympatetiske og lyttede til ham med spændt opmærksomhed. Men var disse betingelser opfyldt, så kunne han også tale så levende, malende og anskueligt som ingen anden.

Stundom fortalte han indholdet af de romaner, han ville skrive, stundom scener og begivenheder af sit eget liv. "Livet er gået ilde for mig mangen en gang," plejede han af og til at sige. "Men så kan det til gengæld nu og da få det indfald at forkæle mig, og så sker dette så grundigt, så bedårende, at jeg er nær ved at tabe vejret af henrykkelse."

Nogle af Dostojevskijs lyseste minder var i følge hans eget udsagn knyttet til udgivelsen af hans første roman: "Fattigfolk". Han begyndte at skrive den i sine ganske unge år, mens han endnu var elev ved ingeniørskolen, og endte den i sit 23. år, efter at han var blevet officer.

Han sendte den til et tidsskrift, *"Den Samtidige"*, som kort forinden var begyndt at blive udgivet af den da meget berømte kritiker Bielinskij, den opgående stjerne, digteren Nekrasov og den allerede i lang tid navnkundige romanforfatter Grigorovitch.

Men han havde næppe sendt manuskriptet af sted, før han fortrød det. Som hos de fleste forfattere gjorde også hos ham den psykologiske ejendommelighed sig gældende, at så længe han var i færd med at skrive sine romaner, var han selv henrykt over dem og troede, at han havde frembragt noget stort og genialt. Men så snart manuskriptet var færdigt og sendt af sted til en tidsskriftredaktion, blev han straks grebet af tvivl og mistillid. Alle romanens mangler trådte klart frem for ham, og alt i den syntes ham mat og intetsigende. Han følte afsky for sit eget arbejde og skammede sig over det. Sikkert gives der ingen forfatter, som ikke en gang i sit liv har gennemgået den samme psykologiske krise, men Dostojevskij med sin nervøse og mistænksomme natur led i en endnu højere grad end andre derunder. "Bielinskij vil bare le ad mine fattige stakler, le sig fordærvet," sagde han bittert til sig selv, og denne tanke voksede hurtigt til en fast overbevisning hos ham. Hans nedtrykte sindsstemning antog i de første dage efter manuskriptets afsendelse sådanne proportioner, at han ligefrem begyndte at leve vildt af lutter fortvivlelse.

"Hele natten," fortalte Dostojevskij sine unge veninder, "drev jeg omkring på kryds og tværs, fra sted til sted, uden glæde eller nydelse, kun af bedrøvelse og i en slags ophidselse. Klokken var fire om morgenen, da jeg kom hjem. Det var i maj måned, og den klare St. Petersborg-nat var lys som dagen. Jeg har aldrig kunnet tåle disse nætter; de bringer altid mine nerver i ulave og gør mig ganske ængstelig til mode, det var også således nu. Jeg kunne ikke sove, men sad ved det åbne vindue, mørk og nedslået – jeg kunne have haft lyst til at gå hen og drukne mig. Pludselig hører jeg det ringe på entréklokken. Hvem kan vel

komme på denne tid? Jeg går ud og lukker op – ind i værelset stormer Nekrasov og Grigorovitch og begynder uden at sige et ord at omfavne mig som rasende. Jeg begreb endnu intet, og stirrede kun på dem. Til sidst kom jeg under vejr med, at de den foregående aften havde begyndt at læse mit manuskript – "man kunne jo altid prøve en halv snes sider eller så". Men efter de første ti sider fulgte ti til og så fremdeles, indtil de, før de vidste et ord af det, havde læst det alt sammen på én gang. Da de kom til det sted, hvor Pokrovskijs gamle fader løber efter sønnens ligkiste, havde Nekrasov (Grigorovitch fortalte mig det senere) slået med hånden i manuskriptet og udbrudt: "Den satans karl!" De besluttede straks at ile hen til mig: "Ligger han og sover, så vækker vi ham – det får ikke hjælpe – dette her gælder mere end al søvn i verden."

"De kan forstå, hvad dette måtte være for mig," sagde Dostojevskij, der selv var revet således med af sine erindringer, at han knap kunne tale for glad sindsbevægelse. "Der er mange, som har gjort lykke, de har fået ros og anerkendelse – men tænk blot: til mig kom man løbende klokken fire om morgenen med tårer i øjnene for at vække mig – fordi dette gjaldt mere end søvn!"

Men hvor dyrebar end Nekrasovs og Grigorovitchs sympati var for Dostojevskij, så var dog Bielinskijs dom af endnu større vigtighed for ham, og han var fremdeles bange for ham. Men også denne strenge kritiker blev aldeles indtaget i "Fattigfolk", skønt han i begyndelsen forholdt sig meget kølig over for den nye forfatter. Nekrasov havde uheldigvis givet ham manuskriptet med det udråb: "En ny Gogol er opstået!" – "Nånå, sådanne vokser nok hos jer som svampe op af jorden,"

bemærkede Bielinskij gnavent, og denne uforsigtige anbefaling gjorde ham så uvillig stemt, at han i lang tid ikke kunne bevæge sig til at læse fortællingen. Men da han endelig havde gjort det, lod han straks den unge forfatter kalde til sig.

"Jeg gik til ham med bankende hjerte," fortalte Dostojevskij, "og han tog yderst værdigt og forbeholdent imod mig. Han så længe i tavshed på mig, som om han søgte at udforske mig, og sagde derpå: "Forstår De nu selv, hvad det er, De har skrevet?" Og han spurgte i en så streng tone, at jeg i det første øjeblik blev forskrækket og ikke vidste, hvordan jeg skulle tage det. Men efter denne indledning fulgte en så pompøs tirade, at jeg blev ganske forlegen og tænkte: Har jeg virkelig gjort noget så mærkværdigt!"

Nu kom en tid af liv og bevægelse i litteraturen. Det følgende år fremtrådte Turgenjev, Gontcharov og Herzen med deres første arbejder. Foruden dem tændtes på den litterære himmel også mange andre nye lys, der vel senere kun skulle vise sig at være glimrende, snart udgående meteorer, men som man efter deres debut at dømme let kunne tage for stjerner af første rang. Almenheden viste også en usædvanlig interesse for litteraturen. Sjældent er der i Rusland blevet købt så mange bøger og tidsskrifter som den gang. Fra vest strøg det ene vindpust efter det andet – det var i det urolige år 1848 – ind over os. Hele Europa befandt sig i en tilstand af ophidselse – over alt ventede man på, hvad der ville komme. Frihed, lighed, folkeret – alle disse ideer svævede omkring i luften, endnu i besiddelse af hele deres første, berusende duft.

I St. Petersborg opstod, særlig blandt studenterne og eleverne ved polyteknikum, talrige mindre kredse, der til en

begyndelse kun havde rent litterære formål. Unge mænd slog sig sammen, for at indforskrive udenlandske bøger og tidsskrifter og samledes derpå hos hinanden for at læse dem højt. Men på grund af politiets strenghed med hensyn til ufravigeligt at forbyde alle foreninger af en hvilken som helst slags, nødtes de unge mænd til at omgive sig med stor hemmelighedsfuldhed, og denne førte atter til, at foreningerne snart antog en politisk karakter. Petrachevskij, en ualmindelig begavet mand og varm tilhænger af Fouriers anskuelser, var den, som først fik tanken om at forene alle disse små kredse ved en fælles organisation og af dem danne et slags hemmeligt politisk selskab. For øvrigt var dette selskabs mål, som det ved rettergangen mod Petrachevskij viste sig af organisationsdokumenterne, af helt og holdent teoretisk natur og temmelig uskyldigt, hvis man sammenholder det med den senere nihilistiske propaganda. Petrachevskij og hans meningsfæller havde hverken noget anslag mod kejserens liv eller åbent oprør i sinde. De omgav vel deres sammenkomster med den største hemmelighedsfuldhed, men de spørgsmål, som diskuteredes på dem, bar alle et abstrakt præg, ja var ind imellem endog temmelig naive, som f.eks.: Kan man forlige menneskekærlighedens grundsætning med mord på spioner og forrædere? – eller: Står den græsk-katolske religion i strid med Fouriers idealer?

Dostojevskij sluttede sig også til petrachevskisterne. Som det fremgik af den senere undersøgelse, anklagedes han for ved en af deres sammenkomster at have oplæst en redegørelse for Fouriers teorier, samt desuden for at have haft kundskab om forslaget til at indrette et hemmeligt trykkeri.

Og for denne lille ubetydelige forseelse måtte Dostojevskij undgælde med – Sibirien!

Den 23. april 1849 blev en skæbnesvanger dag for petrachevskisterne. Petrachevskij selv og tredive af hans kammerater blev arresteret.

"Om aftenen den 22. april kom jeg hen imod klokken to om natten hjem fra en af vore kammerater," fortalte Dostojevskij. "Jeg klædte mig af, gik til sengs og faldt straks i søvn. Men knap en time efter mærkede jeg i søvne, at nogle usædvanlige og mistænkelige personer kom ind i mit værelse. Der hørtes raslen af sabler, som hagede sig fast i noget. Hvad skulle det betyde? Jeg åbnede øjnene med en kraftanstrengelse og hørte en blød, sympatetisk stemme sige: "Stå op!" – Jeg ser i vejret og får øje på en politikommissær med et par prægtige bakkenbarter. Det var dog ikke barn, som talte, men en herre i lyseblå uniform [Note 11)] med oberstløjtnants-epauletter.

"Hvad er der på færde?" spurgte jeg, idet jeg satte mig over ende i sengen. "I kejserens navn –" Jeg ser mig omkring – det syntes virkelig at være "i kejserens navn".

I døren stod en soldat, også i lyseblåt. Aha, det er på den vis! tænkte jeg. "Tillad mig –" begyndte jeg. "Ikke et ord, klæd Dem på. Vi skal vente," afbrød oberstløjtnanten mig med et endnu mere sympatetisk tonefald.

Mens jeg klædte mig på, bladede de alle mine bøger igennem og visiterede værelset – de fandt ikke meget, men de vendte op og ned på alt. Mine breve og papirer blev omhyggeligt bundet sammen med en snor. Politikommissæren lagde herunder en stor omtanke for dagen; han stak hovedet ind i kakkelovnen og rodede med mit piberør i asken. På hans befaling stod

gendarmen op på en stol og ville derfra klatre videre op på kakkelovnen, men gesimsen gik løs, og han faldt med stor larm først ned på stolen og dernæst på gulvet. Så følte begge de skarpsindige herrer sig overtydet om, at der ikke fandtes noget oven på kakkelovnen.

Vi forlod værelset, ledsaget af den forfærdede værtinde og hendes karl Ivan, der også var meget forskrækket, men stirrede på alt med en til lejligheden passende sløv højtidelighed.

Uden for porten holdt en vogn. Vi kørte langs med kanalen til Kædebroen [Note 12)]. En masse folk løb frem og tilbage i stor bevægelse. Jeg traf mange bekendte, som alle var søvnige og tavse. En embedsmand modtog os – uophørligt ankom herrer i lyseblå uniformer med nye ofre.

Man stuvede os sammen i forskellige hold, og hele dagen gik hen under pinefuld uvished. For øvrigt behandlede man os på bedste måde – man gav os te, frokost, kaffe, middagsmad, og gendarmerne nødte os endog og beklagede, at vi spiste så lidt.

Hen imod aften førtes vi alle til fæstningen. Besynderligt nok faldt det mig undervejs slet ikke ind, at det var derhen, jeg skulle – men da jeg nåede målet, forstod jeg det naturligvis straks.

Jeg blev ført ind i et elendigt lille aflukke, der svagt oplystes af en smule lampe, som var anbragt oppe på den høje afsats ved vinduesåbningen, og blev ladet alene. Mit rum viste sig at være så fugtigt, at da kommandanten den følgende morgen kom derind, kunne han ikke afholde sig fra at bemærke: "Her er virkelig ikke rart!" På mit spørgsmål om, hvorfor jeg var blevet arresteret, svarede han: "Det får De alt sammen at vide ved forhøret!" Men det første forhør fandt ikke sted før ti dage

senere, og hele denne tid tilbragte jeg i fuldstændig ørkesløshed – hverken bøger eller papir! De eneste afbrydelser i ensformigheden var, når kasemattens døre fem gange om dagen åbnedes – klokken syv om morgenen, når man kom med vaskevand og gjorde rummet i stand; klokken ti for opsynsmandens runde; klokken tolv, når man bragte middagsmaden (to retter: kål eller en suppe og en smule oksekød, der var skåret i små stykker, fordi hverken kniv eller gaffel måtte følge med); klokken syv for aftensmaden og endelig, når det blev mørkt, for at sætte lampen ind, hvilket for øvrigt var temmelig overflødigt, siden de i hvert fald ikke gav mig noget at bestille.

På den måde sad vi fængslet i hele otte måneder! Efter de første to måneder gav man os bøger, om end kun i et meget ringe omfang, men vi kedede os alligevel så forfærdeligt, at vi endog betragtede de dage, da vi førtes i forhør, som formelige højtidsdage. Hvordan undersøgelsen udviklede sig, og hvordan den skulle ende – det vidste vi intet om.

Men tidligt om morgenen den 22. februar indfandt auditøren sig ganske uventet i min kasemat og oplæste min dom, som lød på at miste livet ved skydning.

Hvornår dommen skulle iværksættes, sagde man ikke. Men en time var næppe gået, før opsynsmanden kom og befalede mig at iføre mig – mine egne klæder, ikke kronens, som jeg havde båret i kasematten. Under stærk bevogtning førtes jeg ud i gården, hvor allerede nitten stykker af mine gamle kammerater ventede. Man anbragte os alle i vogne, fire mand i hver foruden en soldat. Klokken var syv om morgenen. Hvorhen vi blev ført, vidste vi ikke. Vi spurgte soldaten, men

han svarede: "Det tør jeg ikke sige!" Og da det var en stærk kulde udenfor, kunne vi gennem de frosne vognruder intet skelne. Jeg prøvede på at tørre glasset rent med fingeren, men soldaten sagde: "Lad være, ellers får jeg prygl." Der var naturligvis intet andet at gøre end at afstå fra at tilfredsstille vor let forklarlige nysgerrighed.

Efter den, som det syntes os, endeløse køretur, nåede vi til sidst til Semjenovskij-pladsen. Midt på den var rejst et skafot, hvorhen vi alle tyve blev ført og opstilledes i to rækker. Efter det lange fangenskab og skilsmissen fra kammeraterne ville vi hilse på og tale med hinanden, men man bevogtede os så strengt, at det kun lykkedes os at veksle nogle få ord med dem, som stod nærmest.

Auditøren trådte frem midt på skafottet og oplæste vore dødsdomme. Straffen skulle ufortøvet fuldbyrdes.

De tyve gange gentagne skæbnesvangre ord: "Dømmes til at miste livet ved skydning", gravede sig så dybt ind i min erindring, at det flere år efter hændte mig, at jeg pludselig vågnede midt om natten, fordi det forekom mig, at én råbte dem ind i øret på mig. Lige så klart og tydelig mindes jeg også en anden, rent ydre omstændighed – hvordan embedsmanden, efter at have endt oplæsningen, lagde papiret sammen, puttede det i sin lomme og steg ned fra forhøjningen. I det samme brød solen frem af skyerne, og det stod ganske klart for mig: "Det er ikke muligt, at man tænker på at dræbe os!" Jeg sagde det til den ved siden af mig stående kammerat, men i stedet for svar pegede han kun tavs på en kærre neden under skafottet, hvor en række ligkister stod opdynget, dækket med en presenning – –

Ved synet af dem mistede jeg straks ethvert håb, og i stedet for indprægede sig hos mig overbevisningen om, at man ufortøvet agtede at skyde os – –

Jeg husker, at jeg blev meget bange, men på samme tid besluttede jeg ikke at vise det. Derfor begyndte jeg at snakke med min kammerat om alt muligt, som faldt mig ind. Han fortalte senere, at jeg ikke engang havde været påfaldende bleg, og at jeg hele tiden havde talt om en fortælling, som jeg havde udtænkt, og som jeg var meget ked af, ikke at få nedskrevet. Men selv husker jeg ikke noget af det; derimod mindes jeg en hel mængde usammenhængende, meningsløse tanker, som trængte sig frem.

Nu trådte en præst op på skafottet og tilbød hvem der ville at skrifte for ham. Kun en af os benyttede sig af tilbuddet, men da præsten strakte krucifikset ud imod os, berørte alle det med deres læber.

Tre af mine kammerater, Petrachevskij, Grigorjev og Mombel, der ansås for mest brødefulde, var allerede blevet bundet ved pælene og havde fået en slags sække trukket over hovedet. Foran dem opstillede en afdeling soldater sig, kun afventende det skæbnesvangre kommandoord: Fyr! Jeg havde, efter hvad jeg antog, i det højeste endnu fem minutter at leve i, og jeg besluttede at anvende dem til at tænke på mig selv. Jeg forsøgte at forestille mig, hvordan alt ville gå til. Nu var jeg jo i live og ved fuld bevidsthed, og om fem minutter ville jeg være ingen ting, eller måske en helt anden eller noget helt andet. Fra den plads, hvor jeg stod, sås en kirke med forgyldt kuppel, der skinnede i solen. Jeg kommer i hu, at jeg ihærdigt stirrede på denne kuppel og på strålerne, som blev kastet tilbage fra den,

og jeg blev pludselig grebet af den underlige følelse, at disse stråler var min nye verden, at jeg om fem minutter ville smelte sammen med dem. Jeg husker, hvor pinefuld den var, den fysiske afsky, jeg følte for dette nye ubekendte, som nærmede sig mere og mere.

Da opstod på én gang et usædvanligt røre på skafottet. Min nærsynethed hindrede mig i at skelne noget, men jeg følte ved mig selv, at der var noget på færde. Endelig blev jeg va'r, at en officer kom sprængende i fuld karriere tværs over torvet i retning af os, mens han viftede med et hvidt lommetørklæde.

Han var sendt af kejseren for at forkynde os alle nåde. Senere viste det sig, at vor benådning allerede på forhånd var besluttet, og hvordan ville det i virkeligheden have været muligt, for en så ringe forbrydelse med døden at straffe tyve unge mænd, af hvilke flere næppe nok endnu havde trådt deres børnesko? Men kejser Nikolaus havde villet straffe os på denne måde, for at skræmme os, "for at vi skulle mindes lektionen".

Men det var en komedie, som fik tunge følger for mange af os. Da Grigorjev, en af hovedmændene, blev løst fra pælen, var han vanvittig – han havde mistet forstanden i de forfærdelige fem minutter, da han stod dér med tilbundne øjne og ventede på det skæbnesvangre kommandoråb, og han fik aldrig senere sin fornuft igen. For øvrigt tænker jeg, at der ikke var en eneste blandt os, som ikke har følt forstyrrelser i sit nervesystem fra den dag af.

Men der var også en anden omstændighed, som ejendommeligt nok ikke gjorde det mindste indtryk på mig personligt, ja som jeg ikke engang lagde mærke til, mens den havde så sørgelige følger for nogle af os, og endog kostede én

livet. Det var nemlig den dag yderst koldt, minus 28° Celsius, og da de førte os op på skafottet, tog de ikke blot overfrakken af os, men også underfrakke og vest, og lod os i godt tyve minutter stå dér i den bare skjorte. Da vi kom tilbage til kasematterne, var der gået frost i fleres øren og tæer; en fik lungebetændelse, som senere gik over til galoperende svindsot. Men, jeg gentager det, hvor meget jeg end anstrenger mig, kan jeg ikke mindes, at jeg havde den ringeste følelse af kulden.

I stedet for til døden førtes vi til otte års straffearbejde i Sibirien og mange års derpå følgende forvisning."

Tanja og Anjuta vidste, at Dostojevskij led af epilepsi, men den sygdom var i deres øjne omgivet af en sådan mystisk rædsel, at de aldrig vovede så meget som den svageste hentydning til dette emne. Til deres store overraskelse begyndte han selv en gang at tale om det og fortalte, under hvilke omstændigheder det første anfald var kommet over ham.

Det var, da han allerede havde forladt fængslet og var blevet forflyttet til et eller andet sted i Sibirien som kolonist. På den tid led han forfærdelig under ensomheden, da der nogle gange gik hele måneder, uden at han traf noget levende væsen, han kunne veksle et fornuftigt ord med. Pludselig kom ganske uventet en af hans gamle kammerater på besøg hos ham. Det var just selve påskenat. Men i glæden over atter at træffes glemte de, hvad det var for en højtid, og sad oppe hele natten og snakkede, uden at mærke trætheden eller at tiden gik, og berusede sig i deres egne ord. De talte om det, som var dem begge kærest – om litteratur, kunst, filosofi, og kom til sidst ind på religionen. Kammeraten var ateist, Dostojevskij troende, og begge varmt overbeviste om deres anskuelsers rigtighed.

"Der er en Gud til, han er til!" udbrød endelig Dostojevskij, aldeles ude af sig selv.

I samme øjeblik ringede klokkerne i den nærliggende kirke til ottesang på påskemorgen. Luften dirrede og genlød af deres slag. "Og jeg følte," fortalte Fjodor Michailovitch, "hvordan himlen ligesom steg ned til jorden og opslugte mig. Jeg bogstavelig annammede Gud og gennemtrængtes af ham. "Ja der er en Gud til!" udråbte jeg – og så husker jeg intet mere.

Sunde og raske mennesker som De," vedblev han, "kan ikke ane den salighed, som vi epileptikere føler i det øjeblik, som går forud for anfaldet. Muhammed siger i sin Koran, at han har set Paradiset og været dér. Alle snusfornuftige narre er overbeviste om, at han ganske simpelt er en løgner og bedrager. Men nej, han lyver ikke! Han har virkelig været i Paradiset under et anfald af epilepsi, som han led af ligesom jeg.

Jeg ved ikke, om denne salighed varer i sekunder, timer eller måneder, men tro mit ord: jeg ville ikke bytte den bort med al den lykke, som livet kan skænke!"

Dostojevskij sagde disse sidste ord i den for ham ejendommelige lidenskabelige hvisken. Søstrene sad som fortryllede under den magnetiske kraft i hans ord. Pludselig blev de begge grebet af den samme tanke: Han får bestemt et anfald nu straks!

Hans mund fortrak sig krampagtigt, og det gav sæt i hele ansigtet.

Dostojevskij læste åbenbart i deres øjne, hvad de frygtede. Han afbrød pludselig sig selv, strøg sig med hånden over ansigtet og smilede. "Vær ikke bange," sagde han; "jeg ved altid i forvejen, når det kommer over mig."

De unge piger følte sig forlegne og skamfulde over, at han havde gættet sig til deres tanker, og vidste ikke, hvad de skulle sige. Kort derefter gik Fjodor Michailovitch, men en følgende dag fortalte han, at han samme nat virkelig havde haft et heftigt anfald.

Stundom blev Dostojevskij meget realistisk i sin udtryksmåde, glemte fuldstændig, at han talte til unge piger, og satte herved ofte Elena Pavlovna i stor forskrækkelse.

For øvrigt blev Elena Pavlovna og Fjodor Michailovitch snart meget gode venner. Hun syntes godt om ham, skønt hun mange gange næsten tabte tålmodigheden med ham.

Mod slutningen af deres ophold i St. Petersborg faldt Elena Pavlovna på den tanke at gøre et afskedsgilde og samle alle sine bekendte hos sig. Det falder af sig selv, at hun også bad Dostojevskij om at komme. Han vægrede sig længe, men til sidst lykkedes det hende at overtale ham – noget, som hun fik al grund til at angre.

Selskabet løb højst bedrøveligt af. Da Rajevski i henved ti år havde boet på landet, havde de naturligvis ingen omgangskreds i egentlig forstand i St. Petersborg. De havde kun gamle bekendte og venner, som livet allerede for længe siden havde splittet ad til alle kanter. Nogle af dem var det i disse ti år lykkedes at gøre en glimrende karriere og at klatre op til de højeste trin på samfundsstigen. Andre sad derimod i fattigdom og tarvelige omstændigheder og førte en kummerlig tilværelse i de mest afsides kvarterer på Vasili-Ostrov, og ejede akkurat det nødvendigste til at bjærge livet. Noget fælles fandtes ikke mellem alle disse mennesker, men næsten alle tog de imod

indbydelsen og indfandt sig hos Elena Pavlovna af gammelt venskab *"pour cette pauvre chère Hélène!"*

Det var et temmelig stort, men yderst blandet selskab, som samledes hos Rajevskis. Blandt gæsterne var en ministers frue og døtre (ministeren selv havde lovet at komme et øjeblik senere på aftenen, men holdt ikke sit ord). Der var også en gammel, ældgammel, skaldet og ærværdig tysker, som beklædte et højt embede og hele tiden uafbrudt smaskede med den tandløse mund, idet han uophørligt kyssede Elena Pavlovna hånd og gentog for de to unge piger: "Deres fru moder var en stor skønhed! Ingen af hendes døtre er så smuk som hun."

Endvidere var der en ruineret godsejer fra Østersøprovinserne, der opholdt sig i St. Petersborg under en frugtesløs jagt efter en indbringende plads. Der var mange agtværdige enker og gamle ugifte damer, samt nogle gamle professorer, fordums venner af Elena Pavlovnas fader. I det hele var det overvejende element tysk, embedsmandsmæssigt, korrekt og kedeligt.

Tanternes lejlighed var meget stor, men bestod af en masse små, snævre kabinetter, belemret med en utrolig mængde unyttige, grimme småting og pretiosa, samlede under et helt langt liv af to ordentlige, ugifte gamle tyske damer. Det store antal gæster og de mange tændte lys gjorde heden kvælende. To tjenere i sorte kjoler og hvide handsker bar bakker omkring med te, frugt og syltetøj. Afvænnet med hovedstadslivet, som hun tidligere havde elsket så højt, følte Elena Pavlovna sig ængstelig og urolig. Var alt, som det skulle være? Tog det sig ikke for gammeldags, provinsagtigt ud? Syntes måske hendes

gamle veninder, at hun var kommet aldeles bort fra deres verden?

Gæsterne gik omkring, uinteresserede og ligegyldige for hinanden. Alle kedede sig, men som velopdragne mennesker, for hvem kedsommelige selskaber er en uundgåelig bestanddel af tilværelsen, underkastede de sig deres skæbne uden at knurre og udholdt stoisk den dræbende kedsommelighed.

Man kan forestille sig, hvordan den stakkels Dostojevskij måtte blive til mode, da han dumpede ned i et sådant selskab! Både af udseende og holdning stak han skarpt af mod alle de andre. I et anfald af selvopofrelse havde han anset det for nødvendigt at tage kjole på, og denne kjole, der sad dårlig og hindrede hans bevægelser, gjorde ham indvendig rasende den hele aften. Desuden blev han forstemt lige fra det første øjeblik, han trådte over stuens dørtærskel. Som alle nervøse mennesker følte han en irriterende forlegenhed, når han kom i en ukendt kreds, og jo mere overfladisk, jo mere enfoldig og tom, jo mere sympatetisk denne kreds var, des mere forlegen blev han. Selv ærgerlig over dette, søgte han tydeligvis blot efter lejlighed til at kunne udlade denne forbitrelse over en eller anden.

Elena Pavlovna skyndte sig med at forestille ham for de øvrige gæster, men i stedet for at sige et par forbindtlige ord, brummede han kun noget utydeligt noget, der lød som en knurren, og vendte dem ryggen, og for at gøre det endnu værre, syntes han straks at ville tiltage sig rettigheden til at beholde Anjuta udelukkende for sig selv. Han førte hende hen i en krog af stuen, i den tydelige hensigt ikke mere at give slip på hende. Dette var naturligvis i strid med alle selskabelighedens begreber om det passende; oven i købet var hans måde at være

på overfor hende aldeles ikke *"comme il faut"* – han greb hendes hånd og hviskede hende gentagne gange i øret under samtalens løb. Anjuta begyndte selv at føle sig forlegen, og Elena Pavlovna blev aldeles ude af sig selv. I begyndelsen forsøgte hun på "en fin måde" at give Dostojevskij et vink om, at han bar sig urigtigt ad. Hun gik ligesom tilfældigt forbi og kaldte på datteren, for at sende hende ud i et ærinde. Anjuta ville rejse sig op, men Fjodor Michailovitch holdt hende tilbage med stor koldblodighed: "Nej, bliv, Anna Ivanovna, jeg har endnu ikke fået sagt Dem –"

Men nu tabte Elena Pavlovna fuldstændig tålmodigheden og bruste op.

"Undskyld, Fjodor Michailovitch, men som værtinde må Anjuta også tage sig af de andre gæster," sagde hun skarpt og førte datteren bort.

Fjodor Michailovitch blev nu vred for ramme alvor, krøb ind i krogen og sad dér og tav bomstille, mens han kastede rasende blikke omkring sig.

Blandt gæsterne var der én, der fra det første øjeblik vakte hans særlige mishag. Det var en fjern slægtning af Rajevskis, en ung strålende kyrassérofficer. Han var smuk, begavet, dannet, optaget i de bedste kredse – og alt dette i en fuldstændig passende, taktfuld grad, intet overdrevet eller for meget. Med den ret, som slægtskabet giver, gjorde han Anjuta sin opvartning, men også dette så taktfuldt, at det ikke faldt i øjnene på alle, men kun gav en antydning om, at han "havde sine planer".

Som altid ved lignende lejligheder, vidste hele familien, at han var en mulig tilkommende frier og som sådan i høj grad efterstræbelsesværdig, men alle lod, som om de ikke engang

havde en anelse om en sådan mulighed. Selv når Elena Pavlovna var alene med tanterne, vovede de kun med halve ord og hentydninger at berøre det kildne emne.

Dostojevskij behøvede blot at kaste et blik på den smukke, ranke, selvtilfredse skikkelse, for straks over for ham at føle en uvilje, der grænsede til forbitrelse.

Den unge kyrassér sad i en lænestol i en malerisk stilling, der tillod ham i hele deres skønhed at vise et par yderst moderne benklæder, der sad som støbt omkring hans lange, velformede ben. Han bøjede sig fortroligt hen imod Anjuta, der sad i nærheden, og fortalte en morsom historie. Anjuta, som endnu følte sig forlegen efter episoden med Dostojevskij, hørte på ham med sit noget stereotype, salonmæssige smil, "en blid engels smil", således som den engelske guvernante hånligt havde kaldt det.

Fjodor Michailovitch stirrede på gruppen, og i hans hoved udklækkedes straks en hel roman: Anjuta afskyede og foragtede "idioten" derhenne, denne "selvbehagelige grønskolling", men forældrene ville gifte hende med ham og bragte dem på alle måder sammen. Hele selskabet var naturligvis kun gjort af den grund.

Efter at have udtænkt denne roman, troede Dostojevskij straks på den og blev yderligt opbragt.

Det moderne samtaleemne denne vinter var en af en engelsk præst udgiven bog – en parallel mellem den græsk-katolske og den protestantiske religion. I denne russisk-tyske kreds var dette et emne, som interesserede alle, og da samtalen kom ind på det, blev den virkelig en smule livligere. Elena Pavlovna, som

selv var tysk, bemærkede, at et af protestanternes fortrin var, at de hyppigere læste evangelierne.

"Er da måske evangelierne skrevet for verdensdamer?" indskød pludselig Dostojevskij, som hidtil hårdnakket havde tiet hele tiden. "Der står: "I begyndelsen skabte Gud mand og kvinde", og på et andet sted: "En mand skal forlade sin fader og moder og holde sig til sin hustru". Således var det, at Kristus opfattede ægteskabet. Men hvad ville de vel sige dertil, alle de gode mødre, som kun tænker på at gifte deres døtre bort så fordelagtigt som muligt?"

Dostojevskij havde talt med stort eftertryk. I følge sin vane, når han kom i sindsbevægelse, krøb han sammen og ligesom stødte ordene frem. De gjorde en ubeskrivelig virkning. Alle de velopdragne tyske damer tav pludselig og stirrede forbavsede på ham. Først efter nogle øjeblikkes forløb kom de til klarhed over det upassende i hans ytringer og begyndte alle at snakke på én gang, for at udslette virkningen af dem.

Dostojevskij kastede endnu et forbitret, udfordrende blik på dem, trak sig derpå tilbage i sin krog og åbnede ikke mere sin mund den hele aften.

Da han næste gang indfandt sig hos Rajevskis, forsøgte Elena Pavlovna at tage meget køligt imod ham og vise ham, at hun var stødt. Men med sin store godhed og mildhed kunne hun aldrig længe være vred på nogen, allermindst på et sådant menneske som Fjodor Michailovitch. Derfor blev de snart venner igen, og alt kom på den gamle fod imellem dem.

Men forholdet imellem Anjuta og Dostojevskij blev derimod ganske anderledes efter selskabet; det ligesom trådte ind i en ny fase. Anjuta lod sig ikke længere imponere af ham; tværtimod

syntes hun at have en særlig lyst til modsige ham og gøre løjer med ham. Hvad ham angår, lagde han en besynderlig pirrelighed og trættekærhed for dagen imod hende, begyndte at affordre hende regnskab over, hvordan hun tilbragte de dage, han ikke var hos dem, og viste sig fjendtligt stemt mod alle de personer, hun syntes at nære nogen forkærlighed for. Hans besøg blev ikke derfor sjældnere – tværtimod, han kom oftere og blev længere hos dem end før, skønt han næsten hele tiden ikke gjorde andet end at kævles med Anjuta.

I begyndelsen af deres bekendtskab havde denne været rede til at give afkald på alle fornøjelser og selskaber på de dage, da hun ventede, at Dostojevskij ville komme, og når han var i værelset, havde hun ikke haft tanke for noget andet. Nu var alt dette forandret. Hvis han kom, og de havde andre gæster, vedblev hun ganske roligt at underholde disse, og hvis hun tilfældigt blev bedt ud et eller andet sted den samme aften, som Dostojevskij havde lovet at indfinde sig, skrev hun til ham og undskyldte sig.

Dagen efter kom så gerne Fjodor Michailovitch i en meget opbragt sindsstemning. Anjuta lod, som om hun ikke lagde mærke til hans dårlige humør, men tog et arbejde og begyndte at sy.

Det ærgrede Dostojevskij endnu mere; han satte sig i en krog og tav hårdnakket. Anjuta forholdt sig også stille.

"Lad være at sy," siger endelig Fjodor Michailovitch, som ikke kan holde det længere ud, og tager arbejdet fra hende.

Anjuta lægger resigneret hænderne over kors, men tier vedblivende.

"Hvor var De henne i går?" spørger Fjodor Michailovitch irriteret.

"På bal," svarer Anjuta ligegyldig.

"Og dansede?"

"Ja, naturligvis."

"Med Deres fætter?"

"Både med ham og andre."

"Og sådant noget morer Dem?" fortsætter Dostojevskij sit forhør.

Anjuta trækker på skuldrene.

"Å ja, i mangel af noget bedre," svarer hun og tager atter fat på sit arbejde.

"De er en overfladisk, tankeløs dukke, det er sagen," erklærer han til sidst.

I den ånd førtes nu gerne deres samtaler.

Men efterhånden som forholdet mellem Anjuta og Dostojevskij tilsyneladende blev dårligere og dårligere, voksede venskabet mellem ham og den nu fjortenårige Tanja. Denne blev for hver dag mere og mere forgabet i ham og underkastede sig ham blindt. Han lagde naturligvis mærke til hendes grænseløse tilbedelse og beundring og fandt behag i det. Uophørligt drog han Tanja frem som et eksempel for søsteren.

Når han ind imellem kom med en dybsindig tanke eller et genialt paradoks, som stred imod den gængse moral, så anstillede Anjuta sig straks, som om hun ikke forstod det. Tanjas øjne strålede af henrykkelse, men den anden svarede kun, ligesom for at drille ham, med en fad, forslidt sandhed.

"De har en tom, flad sjæl," bruste da Fjodor Michailovitch op; "men se derimod på Deres søster! Hun er kun et barn endnu,

men hvor hun forstår mig! Det er, fordi hun har finhed og dybde."

Tanja blev aldeles rød af henrykkelse og ville, om det havde behøvedes, gerne have ladet sig hakke i stykker for at bevise, hvor godt hun forstod ham.

Og virkelig, hvor underligt det end kan synes, så forstod den fjortenårige Tanja Dostojevskij. Hun anede i hans hjerte så mange ømme, varme følelser, hun bar ærefrygt for ham, ikke blot på grund af hans genialitet, men også for de lidelser, han havde udstået. Hendes egen ensomme barndom, den ydmygende bevidsthed om, at hun i familien var mindre elsket end de andre, havde gjort hendes indre verden langt dybere og mere udviklet end hos andre unge piger af hendes alder. Lige fra hendes tidligste år havde hun følt trang til en stærk, absolut, alt opslugende hengivenhed, og med den intensitet, der udgjorde selve grundtrækket i hendes karakter, samlede hun nu alle sine tanker, al sin sjælskraft i en henrykt tilbedelse af denne nervøse, geniale mand.

Hun tænkte uophørligt på Dostojevskij, og når hun var alene, gentog hun i tankerne alt, hvad han havde sagt i løbet af deres sidste samtale, grundede dybsindigt over ethvert af hans ord og bestræbte sig for at forstå og uddybe enhver af ham på må og få henkastet tanke. Netop det originale i disse tanker, de rige og nye billeder og forestillinger, som de fremkaldte i hendes fantasi, var det, der mest fængslede hende. Det hændte også, at hun i anledning af Dostojevskij hengav sig til de mest fantastiske drømme, men ejendommeligt nok drejede disse drømme sig aldrig om fremtiden, men altid om fortiden. Således kunne hun f.eks. i hele timer sidde og forestille sig, at

hun var sammen med Dostojevskij i fængslet. Hun udfyldte og fuldstændiggjorde i fantasien mange af de episoder fra hans private liv, han kun flygtigt havde hentydet til, og gennemlevede dem selv i tankerne med ham.

Hvis Dostojevskij havde kunnet se ind i Tanjas hjerte, ville han sikkert være blevet dybt rørt over, hvad han dér havde fået at se. Men det er netop ulykken med den såkaldte tøsealder, som Tanja nu befandt sig i, at man føler dybt, næsten som en voksen, og på samme tid udtrykker sine følelser på en så barnlig, så komisk måde, at det for en voksen person er vanskeligt at gætte sig til, hvad der foregår i en fjortenårig piges sind.

På bunden af sit hjerte var Tanja meget glad over, at Dostojevskij ikke længere syntes at være lige så indtaget i Anjuta, som i begyndelsen af deres bekendtskab. Hun skammede sig ved sig selv over denne følelse og bebrejdede sig den som et slags forræderi mod søsteren. Uden at ville tilstå det for sig selv, søgte hun at indgå en overenskomst med sin samvittighed og bøde for denne hemmelige synd ved særlig venlighed og tjenstvillighed, men samvittighedsbebrejdelserne hindrede hende dog ikke fra uvilkårligt at juble indvendig, hver gang Anjuta og Dostojevskij skændtes.

Fjodor Michailovitch kaldte Tanja for sin lille ven, og hun troede i sin uskyldighed, at hun stod ham nærmere end den ældre søster og forstod ham bedre. Selv hendes udseende fremhævede han med ros på Anjutas bekostning.

"De bilder Dem ind, at De er smuk," sagde han til denne. "Men Deres lille søster bliver med tiden langt smukkere end De, hendes ansigt er udtryksfuldere, og så har hun jo ægte

sigøjnerøjne! De er ikke andet end en ret tækkelig lille tysker – det er det hele."

Anjuta smilede foragteligt; Tanja derimod slugte henrykt denne aldrig forhen hørte lovprisning af hendes skønhed.

"Men kan det virkelig være sandt?" spurgte hun angst sig selv, og hun begyndte for fuldt alvor at blive urolig ved tanken om, at søsteren ville føle sig fornærmet over det fortrin, Dostojevskij gav hende.

Tanja ville overmåde gerne vide, hvad Anjuta selv mente om alt dette, og om det var sandt, at hun, Tanja, ville blive smuk, når hun blev stor. Dette sidste spørgsmål interesserede hende i særdeleshed.

I St. Petersborg sov de to søstre i samme værelse, og om aftenen, når de klædte sig af, plejede de at have deres fortroligste samtaler.

Anjuta står som sædvanlig foran spejlet og reder sit lange, lyse hår, som hun til natten fletter i to fletninger. Denne forretning tager tid, for hendes hår er usædvanlig langt og silkeblødt, og hun fører kammen ømt og varsomt igennem det. Tanja sidder på sengen, allerede fuldstændig afklædt, med hænderne foldet omkring knæene og spekulerer på, hvordan hun skal få begyndt den samtale, der interesserer hende så meget.

"Det var da nogle naragtige ting, Fjodor Michailovitch sagde i dag," begynder hun endelig, idet hun bestræber sig for at synes så ligegyldig som muligt.

"Hvilke mener du?" spørger Anjuta adspredt, idet hun tydeligvis aldeles har glemt den for Tanja så vigtige samtale.

"Jo, det om at jeg havde sigøjnerøjne, og at jeg ville blive smuk," siger Tanja og føler selv, hvordan hun bliver rød højt op over ørene.

Anjuta lader hånden med kammen synke og vender med en graciøs drejning på halsen ansigtet om imod søsteren.

"Tror du, at Fjodor Michailovitch finder dig smuk, smukkere end mig?" spørger hun og ser på Tanja med et listigt, gådefuldt blik.

Dette underfundige smil, disse grønne, leende øjne og det lyse, udslagne krøllede hår gør hende til en formelig ung havfrue. I det store vægspejl, der står lige over for sengen, ser Tanja ved siden af hende sin egen lille, mørke skikkelse og kan sammenligne den med søsterens. Det ville være synd at sige, at sammenligningen falder ud til hendes tilfredshed, men den andens kolde, selvsikre tone irriterer hende, og hun vil ikke give tabt.

"Smagen er så forskellig!" udbryder hun heftigt.

"Ja, smagen er mærkelig ind imellem!" bemærker Anjuta roligt og vedbliver at kæmme sit hår.

Endnu efter at lyset er slukket, ligger Tanja med ansigtet boret ned i puden og grubler stadig over det samme.

"Kan Fjodor Michailovitch virkelig have en sådan smag, at han finder, jeg er smukkere end Anjuta," spørger hun sig selv, og maskinmæssigt, af gammel barnlig vane beder hun i tankerne: "Gode Gud, lad hele verden være indtaget i Anjuta, men lav det bare så, at Fjodor Michailovitch finder, at jeg er smukkest."

Men Tanjas illusioner på dette punkt skulle i den allernærmeste fremtid få et hårdt stød.

Blandt de selskabelige talenter, som Dostojevskij havde opmuntret Tanja til at lægge vind på, var også musik. Hidtil havde hun lært at spille klaver, således som de fleste unge piger lærer det, uden at føle hverken nogen særlig tilbøjelighed eller særlig uvilje for det. Hun havde kun et middelmådigt musikalsk øre, men da hun lige fra sit femte år havde været tvunget til dagligt i halvanden time at spille skalaer og øvelser, havde hun nu i sit fjortende år erhvervet sig en vis fingerfærdighed, et sikkert anslag, og kunne temmelig flinkt læse noder. Det hændte en gang, at hun straks i begyndelsen af deres bekendtskab spillede for Dostojevskij et stykke, som gik særlig godt for hende – variationer over russiske folkevisemotiver. Fjodor Michailovitch var ikke musikalsk. Han tilhørte den sort mennesker, for hvem den musikalske nydelse helt og holdent afhænger af subjektive årsager, af det givne øjebliks stemning. Stundom kan det smukkeste, mest kunstneriske spil få dem til at gabe; en anden gang røres de måske til tårer af en lirekasse nede på gaden.

Den pågældende gang, da Tanja spillede, befandt Fedor Michailovitch sig tilfældigt i én følelsesfuld og bevæget sindsstemning. Derfor kom han også i fyr og flamme over hendes spil og, overdrivende efter sin vane, overøste han hende med den voldsomste ros – hun havde talent og sjælfuldhed og Gud ved hvad!

Det forstår sig af sig selv, at Tanja fra den dag af fik en formelig lidenskab for musik. Hun bad sin moder om at måtte tage timer hos en duelig lærerinde, og under hele deres ophold i St. Petersborg tilbragte hun hver ledig stund ved klaveret, så at hun i disse tre måneder virkelig gjorde gode fremskridt.

Nu forberedte hun en stor overraskelse for Dostojevskij. Han var en gang i hendes nærværelse kommet til at sige, at af alle musikstykker syntes han mest om "*Sonate pathétique*" af Beethoven, og at den altid hensatte ham i en verden af svundne følelser. Skønt sonaten i vanskelighed betydeligt overgik alle de stykker, Tanja hidtil havde spillet, besluttede hun alligevel at lære sig den, det koste, hvad koste ville, og efter megen møje og anstrengelse var hun virkelig kommet så vidt, at hun kunne spille den nogenlunde tåleligt. Nu ventede hun kun på en passende lejlighed til at glæde Dostojevskij med den, og en sådan lejlighed tilbød sig snart.

Der var kun en fem-seks dage tilbage til Rajevskis afrejse. Elena Pavlovna og alle tanterne var indbudt til en stor middag hos en gesandt, som var en gammel ven af deres familie. Anjuta havde allerede fået nok af middage og selskaber og foregav at have hovedpine, så at de to søstre blev alene hjemme. Samme aften kom Dostojevskij.

Den nært forestående afrejse, bevidstheden om, at ingen af de gamle var hjemme, og at en sådan aften ikke i hast ville komme igen – alt dette satte de to unge piger i en behagelig, oprømt sindsstemning. Fjodor Michailovitch var vel noget besynderlig og nervøs, men ikke irritabel, som det ofte havde været tilfældet med ham i den sidste tid; tværtimod mild og venlig.

Nu var der jo en udmærket lejlighed til at spille hans yndlingsstykke for ham. Tanja glædede sig allerede på forhånd over, hvor henrykt han ville blive.

Hun begyndte at spille. Stykkets vanskeligheder, nødvendigheden af at følge nøje med enhver node, angsten for

at slå en falsk tone an lagde snart så fuldstændig beslag på hendes opmærksomhed, at hun slet ikke gav agt på, hvad der foregik omkring hende. Så sluttede hun da, i den selvtilfredse bevidsthed om at have gjort sine sager fortræffeligt, og sad dér med trætte fingre, endnu ganske fyldt af musikken og den behagelige sindsbevægelse, der altid følger med et vel udrettet arbejde – og ventede på sin velfortjente ros. Men der var stille omkring hende. Tanja så sig om – der var ingen i værelset.

Hun blev beklemt om hjertet. Uden endnu at nære nogen bestemt mistanke, men med en dump anelse om en lurende ulykke, gik hun ind i det næste værelse. Det var også tomt. Til sidst, da hun løftede portieren op for døråbningen til den lille hjørnestue, fik hun øje på Fjodor Michailovitch og Anjuta. Og hvad var det vel, hun så?

De sad ved siden af hinanden i den lille sofa. Værelset var svagt oplyst af en lampe med stor skærm, hvis skygge faldt lige på søsteren, så at Tanja ikke kunne skelne hendes ansigtstræk. Men Dostojevskijs ansigt så hun tydeligt – det var blegt og ophidset, og han holdt Anjutas hånd i sine hænder, mens han bøjede sig frem imod hende og talte i den lidenskabelige, hviskende tone, som Tanja kendte så godt og elskede så højt.

"Min lille due, Anna Ivanovna, forstår De da ikke, at jeg har elsket Dem fra det første øjeblik, jeg så Dem; ja allerede tidligere, da jeg læste Deres breve, havde jeg en forudfølelse af det. Og det er ikke som en ven, jeg holder af Dem, nej, jeg elsker Dem lidenskabeligt, af hele mit væsen –"

Det sortnede for Tanjas øjne. En følelse af bitter ensomhed, af blodig forurettelse greb hende pludselig; alt blod syntes at

fare til hendes hjerte og skød derpå i en glødende strøm op til hovedet.

Hun slap portieren og styrtede ud af værelset. Bag sig hørte hun larmen af en stol, som hun havde væltet.

"Er det dig, Tanja?" råbte søsterens opskræmte stemme. Men hun svarede ikke og standsede ej heller, før hun nåede ind i deres soveværelse i den anden ende af huset, yderst i den lange korridor. Da hun havde fået døren lukket bag sig, begyndte hun straks i en fart at klæde sig af, idet hun rev kjolen og skjorterne af sig og endnu halvt påklædt kastede sig på sengen, hvor hun begravede hovedet under tæppet. I det øjeblik havde hun kun én tanke – hun var bange for, at søsteren skulle komme og kalde hende tilbage til dagligstuen. Nu kunne hun ikke se dem.

En følelse, som hun aldrig før havde kendt, af bitterhed, forurettelse og undseelse – i særdeleshed undseelse og forurettelse – fyldte hendes hjerte. Hidtil havde hun ikke engang i sine hemmeligste tanker gjort sig rede for sine følelser for Dostojevskij eller sagt til sig selv, at hun var forelsket i ham.

Skønt hun kun var fjorten år, havde hun allerede både læst og hørt en del om kærlighed; men det forekom hende altid, som om det at forelske sig var noget, der kun skete i bøgerne, ikke i det virkelige liv. Hvad forholdet til Dostojevskij angår, havde hun forestillet sig, at det altid ville blive, som det var, at hele livet ville gå som disse tre måneder.

"Og så på én gang er det alt forbi, alt forbi!" gentog hun fortvivlet, og først nu, da alt syntes hende uigenkaldeligt tabt, indså hun klart, hvor lykkelig hun havde været hele denne tid, i går, i dag, endnu for nogle minutter siden – og nu, store Gud, nu!

Hvad det var, som var forbi, hvad det var, som var blevet forandret, det gjorde hun sig ikke engang nu tydeligt rede for; hun følte blot, at alt var visnet for hende, at livet ikke længere var værd at leve!

"Og hvorfor har de drevet løjer med mig, hvorfor har de bedraget mig og ført mig bag lyset?" bebrejdede hun dem i uretmæssig vrede.

"Nu vel, lad ham elske hende, lad ham gifte sig med hende, hvad vedkommer det mig!" sagde hun ved sig selv et øjeblik efter, men tårerne vedblev bestandig at flyde, og hun følte en uudholdelig stikkende pine i hjertet.

Tiden gik. Nu begyndte Tanja at ønske, at søsteren ville komme efter hende. Hun var vred på hende, fordi hun ikke kom!

"De bryder sig ikke om mig, ikke engang om jeg lå her og døde. Å Gud, om jeg virkelig kunne dø!" Og det gjorde hende med ét så uudsigeligt ondt for hende selv, at tårerne randt stridere og stridere.

"Hvad mon de nu har for? Hvor de må være lykkelige!" tænkte hun, og ved denne tanke kom der over hende en pludselig lyst til at ile ind til dem og slynge dem deres forræderiske opførsel lige i ansigtet. Hun fløj ud af sengen og begyndte med hænder, som rystede af sindsbevægelse, at lede efter tændstikkerne for at tænde lyset og klæde sig på. Men der var ingen tændstikker at finde, og da hun havde slængt sit tøj rundt omkring i hele værelset, kunne hun ikke tage det på i mørket, og at kalde på kammerpigen undså hun sig ved. Derfor kastede hun sig atter ned på sengen og brast på ny i gråd i en følelse af hjælpeløshed og håbløs forladthed.

De første tårer tørrer snart, så længe organismen endnu er uvant med lidelser. Det heftige anfald af fortvivlelse efterfulgtes af en sløv bedøvelse.

Fra dagligstuen nåede ikke en lyd til søstrenes soveværelse, men fra det nærliggende køkken hørte Tanja, hvorledes tjenestefolkene lavede sig til at spise til aften. Man raslede med knive og tallerkener, pigerne lo og snakkede. Alle var glade, alle morede sig, kun hun alene – –

Endelig, efter en hel evighed, som det forekom Tanja, lød en heftig ringning. Det var hendes moder og tanter, som kom hjem fra middagen. Hun hørte tjenerens hurtige skridt, mens han løb for at lukke op; derpå lød i entreen højrøstede, muntre stemmer, som altid ved hjemkomsten fra et selskab.

"Dostojevskij er nok ikke gået endnu," tænkte Tanja. "Mon Anjuta allerede i aften vil sige til mor, hvad der er sket, eller venter hun til i morgen?" Nu skelnede Tanja også hans stemme blandt de andres. Han tog afsked, havde travlt med at komme af sted. Tanjas spændte øren opfangede endog, da han skød galocherne på. Så blev entrédøren slået i på ny, og kort efter hørtes Anjutas elastiske skridt i korridoren. Hun åbnede døren, og en skarp lysstråle faldt lige i ansigtet på Tanja.

For hendes forgrædte øjne var dette lys ulideligt, utåleligt stærkt, og en følelse af ubetvingelig fjendtlighed imod søsteren snørede hendes strube sammen.

"Den afskyelige! Hun triumferer!" tænkte hun bittert, idet hun hastigt vendte sig om imod væggen og lod, som om hun sov.

Uden at forhaste sig stillede Anjuta lyset på natbordet og gik derpå hen til søsterens seng, hvor hun stod nogle øjeblikke i

tavshed. Tanja lå ubevægelig med tilbageholdt åndedrag.

"Jeg ser jo, at du ikke sover," udbrød endelig Anjuta.

Tanja vedblev at tie.

"Nå ja, vil du give den fornærmede, så vær så god! Det bliver værst for dig selv – så får du ikke noget at vide!" erklærede den ældre søster og begyndte at klæde sig af, som om intet var sket.

Den nat havde Tanja en underlig drøm. Besynderligt nok hændte det hende ofte senere i livet, at når hun blev ramt af en stor, tung sorg, havde hun den følgende nat så mærkværdigt behagelige, dejlige drømme. Men hvor pinefuld var derimod ikke opvågningen. Drømmebillederne er endnu ikke helt og holdent dunstede bort; nogle timers styrkende søvn har forjaget trætheden efter gårsdagens heftige gråd og kun efterladt en behagelig mathed i hele legemet, en følelse af fysisk velbehag over den genoprettede harmoni. Pludselig bankes der ind i hjernen som med en hammer mindet om det forfærdelige, det uigenkaldelige, der hændte dagen i forvejen, og man bliver pinefuldt bevidst om nødvendigheden af atter at begynde at leve og lide.

Der gives mange smertelige ting her i livet, og alle slags lidelser er tunge at bære! Tung er det første bitre udbrud af fortvivlelsen, når hele ens væsen rejser sig imod ulykkens slag og ikke vil underkaste sig, så lidt som det endnu kan fatte hele omfanget af det tabte. Endnu tungere måske er de lange, lange dage, som følger efter, når tårerne allerede er grædt til ende og oprørsfølelsen har lagt sig, og man ikke længer løber hovedet imod væggen, men kun føler, hvordan sorgen i ens indre langsomt, umærkeligt for andre, river ned og lægger alt i grus og ruiner.

Men tungest og bitrest af alt tungt og bittert er dog sikkert den første opvågning til den sørgelige virkelighed efter en kort stunds bevidstløshed.

Den følgende dag gik for Tanja under feberagtig venten: "Hvad ville der ske?" Hun stillede ikke søsteren noget spørgsmål – hun følte stadig, om end i ringere grad, den samme fjendtlighed imod hende som aftenen forud og undgik hende derfor på enhver måde.

Ved synet af Tanjas ulykkelige udseende prøvede Anjuta at gå hen til hende og kærtegne hende, men Tanja skød hende heftigt fra sig med pludselig opflammende vrede. Da blev også Anjuta stødt og overlod søsteren til hendes egne sørgelige betragtninger.

Tanja ventede så sikkert, at Dostojevskij ville komme den dag, og at der da ville hænde noget forfærdeligt – men ingen Dostojevskij viste sig. De satte sig til middagsbordet, og han kom stadig ikke. Om aftenen vidste Tanja, at de skulle på en koncert.

Efterhånden som tiden led og han ikke kom, blev hun ligesom lettere om hjertet, og der begyndte endog at spire et dunkelt, ubestemt håb op i hende. Pludselig faldt det hende ind: "Naturligvis vil Anjuta sige Nej til koncerten og blive hjemme, og så kommer Fjodor Michailovitch til hende, når hun bliver ene." Hendes hjerte krympede sig skinsygt ved denne tanke. Anjuta sagde imidlertid ikke Nej til koncerten, men fulgte med dem og var hele aftenen særdeles oprømt og talende.

Da de to søstre var gået til sengs, og Anjuta allerede ville til at slukke lyset, kunne Tanja ikke holde det ud længere. Uden at se

på søsteren, spurgte hun:

"Hvornår venter du Fjodor Michailovitch?"

Anjuta smilede. "Du vil jo ikke vide noget, du vil ikke snakke med mig, du er jo fornærmet!"

Hendes tone var så mild og venlig, at Tanja på én gang tøede op og atter begyndte at holde inderligt af hende.

"Hvor det må være umuligt andet for ham end at elske hende, så henrivende som hun er, mens jeg er så styg og ond," tænkte hun i et pludseligt anfald af selvfornedrelse.

Hun krøb over i søsterens seng, knugede sig ind til hende og brast i gråd. Anjuta klappede hende på hovedet.

"Så hold dog op, din tosse! Sikken en enfoldig lille pige!" gentog hun ømt. Pludselig kunne hun ikke beherske sig længere, men brast ud i en ustandselig latter: "Og så går hun virkelig hen og får det indfald at blive forelsket, og i hvem? I en mand, der er tre gange så gammel som hun selv!"

Disse ord, denne latter vakte hos Tanja et vanvittigt håb, der fyldte hele hendes væsen.

"Du elsker ham altså ikke?" spurgte hun hviskende og trak vejret hurtigt af sindsbevægelse.

Anjuta tænkte sig om et øjeblik.

"Ser du," begyndte hun, øjensynlig en smule forlegen og ledende efter ordene, "jeg synes naturligvis meget godt om ham og højagter ham aldeles forskrækkeligt. Han er så begavet, så original, så genial!" Hun talte sig formelig varm, og Tanja blev på ny beklemt om hjertet.

"Men – hvordan skal jeg kunne forklare det for dig? – jeg elsker ham ikke, således som han – med ét ord, jeg elsker ham ikke således, at jeg vil gifte mig med ham!" kom det pludselig.

Å, hvor det på én gang blev lyst i Tanjas sind! Hun kastede sig over søsteren og kyssede hendes hals og hænder. Anjuta vedblev endnu længe at tale.

"Ser du, jeg er selv ind imellem forbavset over, at jeg ikke kan elske ham. Han er jo så god og prægtig! I begyndelsen troede jeg, at jeg måske ville komme til at holde af ham. Men det er slet ikke en hustru som mig, han behøver. Hans hustru må helt og holdent, udelukkende hellige sig til ham, give ham hele sit liv, kun tænke på ham. Men det kan jeg ikke, jeg vil selv leve! Desuden er han så nervøs og fordringsfuld. Han ligesom tager mig bestandig fangen, suger mig op i sig; i hans nærværelse er jeg aldrig mig selv."

Alt dette sagde Anjuta, tilsyneladende henvendt til søsteren, men i virkeligheden for at klare sagen for sig selv. Tanja lod, som om hun forstod hende og sympatiserede med hende, men ved sig selv tænkte hun:

"Å Gud, hvilken salighed ville det ikke være bestandig at være hos ham og aldeles underordne sig ham! Hvor kan Anjuta dog vise en sådan lykke fra sig?"

Men i hvert fald følte Tanja, da hun den nat faldt i søvn, sig på langt nær ikke så ulykkelig som aftenen forud.

Den for Rajevskis afrejse bestemte dag var nu på det nærmeste forestående. Fjodor Michailovitch kom endnu en gang til dem for at tage afsked. Han blev ikke længe, men hans måde at være på over for Anjuta var venlig og ukunstlet, og de lovede at skrive til hinanden. Med Tanja tog han en meget øm afsked og kyssede hende endog, men sikkert havde han ikke

den fjerneste tanke om, af hvad art hendes følelse for ham var, og hvor mange lidelser han havde forvoldt hende.

Henved seks måneder senere fik Anjuta et brev fra Fjodor Michailovitch, hvori han meddelte hende, at han havde truffet en aldeles overordentlig, ung pige, som han havde forelsket sig i, og som havde lovet at gifte sig med ham. Denne unge pige var Anna Grigorjevna, hans anden hustru. "Hvis nogen havde sagt mig dette for et halvt år siden," bemærkede Dostojevskij ganske naivt i slutningen af sit brev, "så giver jeg Dem mit æresord på, at jeg ikke ville have troet ham."

Tanjas hjertesår lægedes også temmelig snart. De få dage, de endnu blev i St. Petersborg, følte hun sig vel endnu meget nedtrykt og gik mere bedrøvet og stille omkring end sædvanlig. Men rejsen udslettede de sidste spor efter den overståede storm af hendes sind.

Det var i april, Rajevskis brød op, og i St. Petersborg var det endnu vinter med kulde og ruskregn. Men i det Vitebske guvernement mødtes de ganske uventet af foråret, det russiske, ubændige og ustyrlige forår, der kommer pludselig på en eneste nat, der drager og lokker alt til sig og ligesom en feberrus griber jorden, menneskene og dyrene. Birkene ved vejkanten var klædt i et tæt lysegrønt dun, luften var så intensivt gennemtrængt af harpiksduften fra de unge bladknopper, at Anjuta og Tanja blev aldeles hovedsvimle og berusede af den. De sprang ud af vognen ved enhver station og plukkede på et kvarters tid hænderne fulde af vintergækker, anemoner og violer, der ligesom voksede op af jorden for deres øjne. Bække og åer svømmede over deres bredder og dannede hele store søer, jorden tøede op, og sølet var bundløst.

På den store landevej gik det endda nogenlunde an, men da de var kommet så langt som til deres guvernementsby, måtte de lade rejsevognen blive tilbage på poststationen og i stedet leje et par små elendige tarantasser. Elena Pavlovna og kusken spurgte i stor uro: "Hvordan skal vi dog komme frem?" Den første var i særdeleshed bange for at få bebrejdelser af sin mand, fordi de havde tøvet så længe i St. Petersborg. Men trods alle veklager og bekymringer gik det imidlertid fortræffeligt.

Tanja mindedes ofte senere denne køretur, hvordan de sent om aftenen kom gennem storskoven. Hverken hun eller søsteren sov. De sad tavse, mens de endnu en gang i tankerne gennemlevede alle de forskellige indtryk fra de forløbne tre måneder, og begærligt indåndede den stærke forårsduft, der fyldte luften.

Det blev stadig mørkere og mørkere. På grund af det dårlige føre kørte de i skridt. Vognmandskarlen syntes at være faldet i søvn på kuskesædet og hyppede ikke mere på hestene; man hørte kun hovenes plasken i sølet og den svage, rykvise klingren af bjælderne. Skoven udbredte sig på begge sider af vejen, mørk, hemmelighedsfuld, uigennemtrængelig. Pludselig, som de kom ud på en åben slette, dukkede månen frem igennem træerne og overgød alt med en sølvfunklende glans, så klar og overraskende, at man næsten blev ængstelig til mode.

Efter deres sidste opgør i St. Petersborg havde de to søstre afholdt sig fra enhver ytring om det pågældende emne, og der herskede vedblivende ligesom en slags kulde imellem dem, som om noget fremmed skilte dem ad. Men nu trykkede de sig som efter en tavs overenskomst ind til hinanden i en øm omfavnelse,

og de følte begge, at der ikke længere stod noget imellem dem, men at de var hinanden nærmere end nogen sinde.

De vendte tilbage til Palibino, hvor det grå, ensformige liv atter ventede dem; men i dette øjeblik følte de, at således kunne det ikke længe vare ved, men at der snart måtte indtræde en forandring i begges liv. Det forekom dem, som om en flig af det tæppe, der skjulte fremtiden, var blevet løftet i vejret for dem, og de gennemtrængtes af overbevisningen om, at noget nyt, stort, usædvanligt ventede dem. En følelse af grænseløs, uforklarlig livsglæde greb dem. Ak, hvor dette ukendte liv, som lå foran dem, opfyldt af så mange vidunderlige løfter, lokkede og fængslede! Hvor det syntes dem hemmelighedsfuldt, herligt, uendeligt!

Om "Søstrene Rajevski"

Forfatter: Sonja Kovalevsky (1850-1891).
Org.udgave: Sonja Kovalevsky: *Ur ryska lifvet : Systrarna Rajevski.* Öfversättning från förf:s manuskript af Walborg Hedberg. Hæggströms boktryckeri och bokförlag, Stockholm 1889 (Manuskriptet var på russisk, men udkom ikke i Rusland i forfatterens levetid).
Denne udgave baseret på: Sonja Kovalevsky: *Liv i Rusland: Søstrene Rajevski.* Oversat af Otto Borchsenius. Gyldendalske Boghandels Forlag (F. Hegel & Søn). København 1890.
Oversætter: Otto Borchsenius (1844-1925).
Redigeret af: Kim N. Jensen.
Forside: Efter maleri af Alexei Alexeievich Harlamoff (1840-1925): *To søstre* (1888).

ISBN 978-87-7628-228-8
2. ebogsudgave, tidligere udgave ISBN 978-87-7979-500-6 (Ølstykke 2016).

© 2025 eBibliotek 1800
www.ebib1800.dk

Note 1:

Njanja: Således kaldte man barnepigen i de russiske familier. *Overs.anm.*

Note 2:

Don't dowdle, etc.: "Smøl nu ikke, Tanja! Hvis du ikke er færdig inden et kvarter, kommer du til at gå ind til frokostbordet med en plakat med "dovenkrop" på ryggen!" *Overs.anm*.

Note 3:

Mtsyri: Digt af Lermontov. *Overs.anm.*

Note 4:

Fangen i Kaukasus: Digt af Pusjkin. *Overs.anm.*

Note 5:

Verst: 1 verst = 1,067 kilometer. *Overs.anm*.

Note 6:

Ispravniken eller stanovojen: Medlemmer af landpolitiet.

Overs.anm.

Note 7:

Varenetz: En russisk ret, der består af sur mælk, kogt på en særlig måde, som gør den meget fed og velsmagende.*Overs.anm.*

Note 8:

Lillerusland: Gammel betegnelse for Ukraine. *Red.anm.*

Note 9:

Sœur Anne, sœur Anne! Ne vois-tu rien venir? – Je ne vois que la terre qui poudroit et l'herbe qui verdoit!: Søster Anna, søster Anna, ser du ingen komme? – Jeg ser kun vejen, som støver, og græsset, som grønnes. *Fra Charles Perraults eventyr om Ridder Blåskæg. Red.anm.*

Note 10:

Som en ligemand: Præsteskabet i Rusland udgjorde næsten en kaste for sig, der ansås for at stå temmelig lavt i social henseende og i almindelighed behandledes med ringeagt. *Overs.anm.*

Note 11:

En herre i lyseblå uniform: Lyseblå uniform bæres udelukkende af gendarmerne, det regiment, der er stillet til det hemmelige politis rådighed.

Note 12:

Kædebroen: Det hemmelige politis station.